

4. Πολίτες: θεμελιώδη δικαιώματα, ασφάλεια και δικαιοσύνη

4.1. Ατομικά και συλλογικά δικαιώματα.....	3
4.1.1. Οι πολίτες της Ένωσης και τα δικαιώματά τους.....	4
4.1.2. Η προστασία των αξιών του άρθρου 2 ΣΕΕ στην ΕΕ.....	11
4.1.3. Ελεύθερη κυκλοφορία προσώπων.....	20
4.1.4. Το δικαίωμα αναφοράς.....	25
4.1.5. Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία Πολιτών.....	29
4.2. Χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης.....	35
4.2.1. Χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης: γενικές πτυχές.....	36
4.2.2. Πολιτική ασύλου.....	41
4.2.3. Μεταναστευτική πολιτική.....	48
4.2.4. Διαχείριση των εξωτερικών συνόρων.....	57
4.2.5. Η δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις.....	67
4.2.6. Δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις.....	75
4.2.7. Αστυνομική συνεργασία.....	83

4.2.8. Προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα..... 92

4.1. Ατομικά και συλλογικά δικαιώματα

4.1.1. Οι πολίτες της Ένωσης και τα δικαιώματά τους

Τα ατομικά δικαιώματα των πολιτών και η ευρωπαϊκή ιθαγένεια κατοχυρώνονται στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στη Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ) και στο άρθρο 9 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ). Αποτελούν δε ουσιώδεις παράγοντες στη διαμόρφωση ευρωπαϊκής ταυτότητας. Σε περίπτωση σοβαρής παραβίασης των βασικών αξιών της Ένωσης είναι δυνατό να επιβληθούν κυρώσεις σε κράτος μέλος.

Νομική βάση

Άρθρα 2, 3, 7 και 9 έως 12 ΣΕΕ, άρθρα 18 έως 25 ΣΛΕΕ και άρθρα 39 έως 46 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης ([4.1.2](#)).

Στόχοι

Το δίκαιο της ΕΕ παρέχει ορισμένα ατομικά δικαιώματα των οποίων είναι δυνατή η απευθείας επίκληση ενώπιον των δικαστηρίων, τόσο οριζοντίως (μεταξύ ατόμων) όσο και καθέτως (μεταξύ του ατόμου και του κράτους). Εμπνευσμένη από την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων που προβλέπεται στις Συνθήκες, η θέσπιση μιας ευρωπαϊκής ιθαγένειας με σαφώς προσδιορισμένα δικαιώματα και καθήκοντα εξεταζόταν ήδη από τη δεκαετία του 1960. Έπειτα από προπαρασκευαστικές εργασίες που ξεκίνησαν στα μέσα της δεκαετίας του 1970, η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, που εγκρίθηκε στο Μάαστριχτ το 1992, έθεσε ως στόχο της Ένωσης «να ενισχύσει την προστασία των δικαιωμάτων και των συμφερόντων των υπηκόων των κρατών μελών της με τη θέσπιση ιθαγένειας της Ένωσης». Ένα νέο τμήμα της συνθήκης ΕΚ (πρώην άρθρα 17-22) ήταν αφιερωμένο στην ιθαγένεια αυτή και διατηρήθηκε όταν η Συνθήκη έγινε ΣΛΕΕ.

Όπως συμβαίνει και με την εθνική ιθαγένεια, η ιθαγένεια της ΕΕ αναφέρεται στη σχέση ανάμεσα στον πολίτη και την Ευρωπαϊκή Ένωση, μια σχέση που διέπεται από δικαιώματα, υποχρεώσεις και συμμετοχή στην πολιτική ζωή. Επιδίωξη είναι η γεφύρωση του χάσματος που δημιουργείται όταν οι δράσεις της ΕΕ αφορούν ολοένα και περισσότερο τους πολίτες της ΕΕ την ίδια στιγμή που η άσκηση των (θεμελιωδών) δικαιωμάτων, η εκπλήρωση των καθηκόντων και η συμμετοχή στις δημοκρατικές διαδικασίες εξακολουθούν να αποτελούν σχεδόν αποκλειστικά εθνική υπόθεση. Σύμφωνα με το άρθρο 15 παράγραφος 3 ΣΛΕΕ, κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο σε ένα κράτος μέλος έχει δικαίωμα πρόσβασης σε έγγραφα των θεσμικών και λοιπών οργάνων, γραφείων και οργανισμών της Ένωσης. Το άρθρο 16 ΣΛΕΕ κατοχυρώνει το δικαίωμα προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ([4.2.8](#)). Το άρθρο 2 ΣΕΕ ορίζει ότι «η Ευρωπαϊκή Ένωση βασίζεται στις αξίες του σεβασμού της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας, της ελευθερίας, της δημοκρατίας, της ισότητας, του κράτους δικαίου, καθώς και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων των προσώπων που ανήκουν σε μειονότητες».

Το άρθρο 7 ΣΕΕ επαναλαμβάνει διάταξη που ήδη υφίσταται στο πλαίσιο της προηγούμενης [Συνθήκης της Νίκαιας \(1.1.4\)](#), και η οποία προβλέπει μηχανισμό πρόληψης σε περίπτωση ύπαρξης «σαφούς κινδύνου σοβαρής παραβίασης» από κράτος μέλος των αξιών του άρθρου 2 ΣΕΕ, καθώς και μηχανισμό επιβολής

κυρώσεων σε περίπτωση διαπίστωσης «σοβαρής και διαρκούς παραβίασης» από κράτος μέλος των ίδιων αυτών αξιών. Σε πρώτο στάδιο, η Επιτροπή ζητεί από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο να διαπιστώσει ομόφωνα εάν υφίσταται τέτοιος κίνδυνος (άρθρο 7 παράγραφος 2). Με αυτόν τον τρόπο ξεκινά μια διαδικασία που ενδέχεται να οδηγήσει σε αναστολή του δικαιώματος ψήφου αυτού του κράτους μέλους στο Συμβούλιο. Ο μηχανισμός αυτός τέθηκε σε λειτουργία για πρώτη φορά το 2017 κατά της Πολωνίας σε σχέση με τη μεταρρύθμιση του Ανώτατου Δικαστηρίου της.

Πρέπει επίσης να ενισχυθεί η προστασία των δικαιωμάτων και των συμφερόντων των υπηκόων των κρατών μελών/πολιτών της ΕΕ στις σχέσεις της Ένωσης με τον υπόλοιπο κόσμο (άρθρο 3 παράγραφος 5 ΣΕΕ).

Επιτεύγματα

Για μεγάλο χρονικό διάστημα, η νομική βάση για τα δικαιώματα των πολιτών της ΕΕ ήταν ουσιαστικά η νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ). Από τότε που άρχισαν να ισχύουν η Συνθήκη της Λισαβόνας και ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η νομική βάση έχει επεκταθεί σε μια γνήσια ευρωπαϊκή ιθαγένεια.

A. Ορισμός της ιθαγένειας της ΕΕ

Σύμφωνα με το άρθρο 9 ΣΕΕ και το άρθρο 20 ΣΛΕΕ, πολίτης της Ένωσης είναι κάθε πρόσωπο που έχει την υπηκοότητα ενός κράτους μέλους. Η υπηκοότητα ορίζεται σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία του εκάστοτε κράτους. Η ιθαγένεια της Ένωσης συμπληρώνει την εθνική ιθαγένεια χωρίς να την αντικαθιστά. Η ιθαγένεια της Ένωσης περιλαμβάνει σειρά δικαιωμάτων και καθηκόντων επιπροσθέτως εκείνων που απορρέουν από την ιθαγένεια ενός κράτους μέλους. Στην υπόθεση C-135/08 Janko Rottmann κατά Freistaat Bayern, ο Γενικός Εισαγγελέας Poiares Maduro στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο εξήγησε τη διαφορά (παράγραφος 23 των προτάσεων του Γενικού Εισαγγελέα):

«Πρόκειται για δύο έννοιες που είναι συγχρόνως άρρηκτα συνδεδεμένες και αυτοτελείς. Η ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης προϋποθέτει την ιθαγένεια κράτους μέλους, αλλά αποτελεί ταυτόχρονα αυτοτελή νομική και πολιτική έννοια σε σχέση με την έννοια της ιθαγένειας. Η ιθαγένεια κράτους μέλους δεν παρέχει μόνο πρόσβαση στα δικαιώματα που απονέμει το κοινοτικό δίκαιο, αλλά μας κάνει πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η ιδιότητα του Ευρωπαίου πολίτη αποτελεί κάτι παραπάνω από ένα σύνολο δικαιωμάτων που θα μπορούσαν, καθαυτά, να απονεμηθούν ακόμη και σε όσους δεν την έχουν. Η ιδιότητα αυτή προϋποθέτει την ύπαρξη δεσμού πολιτικής φύσης μεταξύ των Ευρωπαίων πολιτών, έστω και αν δεν πρόκειται για δεσμό που να σημαίνει ότι ο ενδιαφερόμενος ανήκει σε ορισμένο λαό. [...] Στηρίζεται στην αμοιβαία δέσμευσή τους να καταστήσουν προσιτό το πολιτικής φύσης κοινωνικό σύνολο κάθε κράτους μέλους στους άλλους Ευρωπαίους πολίτες και να δημιουργήσουν μια νέα μορφή αλληλεγγύης των πολιτών, με πολιτικό χαρακτήρα, σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Ο δεσμός αυτός δεν απαιτεί την ύπαρξη ενός λαού, αλλά στηρίζεται στην ύπαρξη ενός ευρωπαϊκού χώρου με πολιτικό χαρακτήρα, από τον οποίο προκύπτουν δικαιώματα και υποχρεώσεις. Η ιδιότητα του πολίτη, δεδομένου ότι δεν προϋποθέτει την ύπαρξη ευρωπαϊκού λαού, αυτονομείται εννοιολογικά από την ιθαγένεια. Όπως παρατήρησε ένας από τους θεωρητικούς του δικαίου, ο ριζικά καινοτόμος χαρακτήρας της έννοιας του Ευρωπαίου πολίτη οφείλεται στο γεγονός ότι «η Ένωση ανήκει σε πολίτες και αποτελείται από πολίτες που, εξ ορισμού, δεν έχουν την ίδια ιθαγένεια». Αντίθετα, τα

κράτη μέλη, ανάγοντας την ιθαγένεια σε προϋπόθεση της ιδιότητας του Ευρωπαίου πολίτη, θέλησαν να καταστήσουν σαφές ότι η νέα αυτή μορφή ιθαγένειας δεν αναιρεί την πρωτογενή πίστη που οφείλουμε στο εθνικό κοινωνικό σύνολο στο οποίο ανήκουμε. Επομένως, ο δεσμός αυτός με την ιθαγένεια των διαφόρων κρατών μελών συνιστά την αναγνώριση του γεγονότος ότι μπορεί να υπάρχουν (και ότι όντως υπάρχουν) πολίτες των οποίων η ιδιότητα αυτή να μην εξαρτάται από την ιθαγένεια.

Αυτό είναι το καταπληκτικό με την ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης: ενισχύει τους δεσμούς που μας ενώνουν με τα κράτη μας (αφού ο λόγος για τον οποίο είμαστε Ευρωπαίοι πολίτες έγκειται στο ότι είμαστε υπήκοοι των κρατών μας) και ταυτόχρονα μας χειραφετεί (αφού είμαστε πλέον πολίτες πέρα από τα όρια του κράτους μας). Η κτήση της ιδιότητας του Ευρωπαίου πολίτη εξαρτάται από την ύπαρξη ιθαγένειας κράτους μέλους, η οποία ρυθμίζεται από το εθνικό δίκαιο, αλλά, όπως σε κάθε περίπτωση θεμελίωσης της ιδιότητας του πολίτη, αποτελεί τη βάση ενός νέου πολιτικού χώρου, από τον οποίο προκύπτουν δικαιώματα και υποχρεώσεις που καθορίζονται από το κοινοτικό δίκαιο και δεν εξαρτώνται από το κράτος. [...] Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο, μολονότι η ιθαγένεια ενός κράτους μέλους αποτελεί προϋπόθεση για την κτήση της ιδιότητας του Ευρωπαίου πολίτη, το σύνολο των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων που συναρτώνται προς την ιδιότητα αυτή δεν μπορεί να περιορίζεται αδικαιολόγητα από την εν λόγω ιθαγένεια.»

Κατόπιν της αποχώρησης του Ηνωμένου Βασιλείου από την ΕΕ, υπήρξε συμφωνία για απόφαση σχετικά με τα κεκτημένα δικαιώματα των Βρετανών υπηκόων που κατοικούν σε άλλα κράτη μέλη και των πολιτών της ΕΕ που ζουν στο Ηνωμένο Βασίλειο. Με την πάροδο του χρόνου, κάθε κράτος μέλος αναγνωρίζει στους υπηκόους του νομικώς θεμελιωμένα δικαιώματα, η δε νομοθεσία της ΕΕ δημιουργεί ατομικά δικαιώματα των οποίων είναι δυνατή η απευθείας επίκληση ενώπιον των δικαστηρίων, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (*Van Gend & Loos*). Θα μπορούσε κανείς να θεωρήσει ότι τα όρια των εν λόγω δικαιωμάτων προκύπτουν από το εθνικό δίκαιο που τα θέτει σε ισχύ.

B. Ουσία της ιθαγένειας (άρθρο 20 ΣΛΕΕ)

Για όλους τους πολίτες της ΕΕ, η ιθαγένεια συνεπάγεται:

- το δικαίωμα να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στο έδαφος των κρατών μελών (άρθρο 21 ΣΛΕΕ) ([4.1.3](#)).
- το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και στις δημοτικές εκλογές (άρθρο 22 παράγραφος 1 ΣΛΕΕ) στο κράτος μέλος στο οποίο διαμένουν, υπό τους ίδιους όρους που ισχύουν για τους υπηκόους του εν λόγω κράτους (για τους κανόνες σχετικά με τη συμμετοχή στις δημοτικές εκλογές βλ. οδηγία 94/80/ΕΚ της 19ης Δεκεμβρίου 1994 και για τους κανόνες σχετικά με την εκλογή στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο βλ. οδηγία 93/109/ΕΚ της 6ης Δεκεμβρίου 1993) ([1.3.4](#)).
- το δικαίωμα να απολαύουν διπλωματικής προστασίας στο έδαφος τρίτων χωρών (που δεν ανήκουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση) μέσω των διπλωματικών ή προξενικών αρχών ενός άλλου κράτους μέλους, όταν η δική τους χώρα δεν διαθέτει διπλωματική αντιπροσωπεία σε αυτές τις τρίτες χώρες, στον ίδιο βαθμό που απολαύουν των αντίστοιχων δικαιωμάτων οι υπήκοοι του εν λόγω κράτους μέλους.

- το δικαίωμα να υποβάλλουν αναφορές στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το δικαίωμα προσφυγής στον Διαμεσολαβητή (αμφότερα στο άρθρο 24 ΣΛΕΕ) που διορίζεται από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για τον εντοπισμό κρουσμάτων κακοδιοίκησης στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων των θεσμικών οργάνων και οργανισμών της ΕΕ. Οι διαδικασίες αυτές διέπονται αντίστοιχα από τα άρθρα 227 και 228 της ΣΛΕΕ ([1.3.16](#) και [4.1.4](#)).
- το δικαίωμα να απευθύνονται γραπτώς σε οποιαδήποτε όργανα ή οργανισμούς της ΕΕ σε μία από τις γλώσσες των κρατών μελών και να λαμβάνουν απάντηση στην ίδια γλώσσα (άρθρο 24 παράγραφος 4 ΣΛΕΕ).
- το δικαίωμα πρόσβασης σε έγγραφα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής, με την επιφύλαξη ορισμένων προϋποθέσεων (άρθρο 15 παράγραφος 3 ΣΛΕΕ).

Γ. Πεδίο εφαρμογής

Η ουσία της ιθαγένειας της Ένωσης όπως έχει επιτευχθεί μέχρι σήμερα, με εξαίρεση τα εκλογικά δικαιώματα, συνίσταται σε μεγάλο βαθμό σε μια συστηματοποίηση απλώς των ήδη υφιστάμενων δικαιωμάτων (ιδίως όσον αφορά την ελεύθερη κυκλοφορία, το δικαίωμα διαμονής και το δικαίωμα υποβολής αναφοράς), τα οποία κατοχυρώνονται πλέον, βάσει πολιτικού σχεδίου, στο πρωτογενές δίκαιο.

Σε αντίθεση με τις συνταγματικές αντιλήψεις που επικρατούν στα ευρωπαϊκά κράτη από την εποχή της Διακήρυξης των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη το 1789 στη Γαλλία, η ιθαγένεια της Ένωσης δεν συνδέεται με καμία συγκεκριμένη εγγύηση όσον αφορά τα θεμελιώδη δικαιώματα. Το άρθρο 6 ΣΕΕ ορίζει ότι η Ένωση αναγνωρίζει τα δικαιώματα που περιλαμβάνονται στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ότι θα προσχωρήσει στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, αλλά δεν κάνει καμία αναφορά στο νομικό καθεστώς της ιθαγένειας της Ένωσης.

Μέχρι στιγμής, η ιθαγένεια της Ένωσης – παρά τη διατύπωση που περιέχεται στο άρθρο 20 παράγραφος 2 ΣΛΕΕ – δεν επιβάλλει καμία υποχρέωση στους πολίτες της Ένωσης. Πρόκειται για σημαντική διαφορά μεταξύ ιθαγένειας της Ένωσης και ιθαγένειας ενός κράτους μέλους.

Ωστόσο, σε πρόσφατη απόφαση, το ΔΕΕ αποφάνθηκε ([στην υπόθεση C-689/21](#)) ότι εναπόκειται σε κάθε κράτος μέλος να καθορίσει τις προϋποθέσεις απόκτησης και απώλειας της ιθαγένειάς του. Το δίκαιο της Ένωσης δεν απέκλειε τη μόνιμη απώλεια, για παράδειγμα, της δανικής ιθαγένειας και, ως εκ τούτου, της ιθαγένειας της Ένωσης σε συγκεκριμένη περίπτωση. Επομένως, επιτράπη στη Δανία να εξαρτήσει τη διατήρηση της δανικής ιθαγένειας από την ύπαρξη πραγματικού δεσμού με τη χώρα αυτή. Ωστόσο, όταν ο ενδιαφερόμενος δεν έχει την ιθαγένεια άλλου κράτους μέλους της ΕΕ, πρέπει να λαμβάνεται δεόντως υπόψη η αρχή της αναλογικότητας.

Επιπλέον, μετά το «Brexit», το Δικαστήριο αποφάσισε, στις 15 Ιουνίου 2023, ότι η απώλεια της ιδιότητας του πολίτη της Ένωσης αποτελεί αυτόματη συνέπεια της μοναδικής κυρίαρχης απόφασης του Ηνωμένου Βασιλείου να αποχωρήσει από την Ένωση, και όχι της συμφωνίας αποχώρησης ή της απόφασης του Συμβουλίου με την οποία εγκρίθηκε η εν λόγω συμφωνία ([υποθέσεις C-499/21 P, Silver κ.λπ. κατά Συμβουλίου, C-501/21 P, Shindler κ.λπ. κατά Συμβουλίου, και C-502/21 P, Price κατά Συμβουλίου](#)).

Η Επιτροπή υποβάλλει ανά τριετία έκθεση σχετικά με την εφαρμογή των νομικών διατάξεων της ΕΕ σχετικά με την ιθαγένεια της ΕΕ και την απαγόρευση των διακρίσεων. Η επικείμενη [έκθεση του 2023](#) θα προβεί σε απολογισμό των εξελίξεων στον εν λόγω τομέα μετά την τελευταία [έκθεση του 2020 για την ιθαγένεια της ΕΕ](#), συμπεριλαμβανομένων των εξελίξεων στο ΔΕΕ.

Δ. Ευρωπαϊκή πρωτοβουλία πολιτών (4.1.5)

Το άρθρο 11 παράγραφος 4 ΣΕΕ προβλέπει για τους πολίτες της Ένωσης ένα νέο δικαίωμα σύμφωνα με το οποίο: «Πολίτες της Ένωσης, εφόσον συγκεντρωθεί αριθμός τουλάχιστον ενός εκατομμυρίου, υπήκοοι σημαντικού αριθμού κρατών μελών, μπορούν να λαμβάνουν την πρωτοβουλία να καλούν την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της, να υποβάλλει κατάλληλες προτάσεις επί θεμάτων στα οποία οι εν λόγω πολίτες θεωρούν ότι απαιτείται νομική πράξη της Ένωσης για την εφαρμογή των Συνθηκών». Οι όροι που διέπουν την υποβολή και το παραδεκτό μιας πρωτοβουλίας πολιτών αποτελούν αντικείμενο του [κανονισμού \(ΕΕ\) αριθ. 211/2011 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου](#). Οι κύριες διατάξεις του περιγράφονται στο δελτίο [4.1.5](#).

Ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

Με τις εκλογές για την ανάδειξη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου με άμεση ψηφοφορία, οι πολίτες της ΕΕ ασκούν ένα από τα πλέον ουσιώδη δικαιώματα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ήτοι τη δημοκρατική συμμετοχή στην πολιτική διαδικασία για τη λήψη αποφάσεων στην Ευρώπη ([άρθρο 39 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης](#)). Όσον αφορά τις διαδικασίες για την εκλογή των ευρωβουλευτών, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ανέκαθεν ζητούσε να εφαρμόζεται ενιαίο εκλογικό σύστημα σε όλα τα κράτη μέλη. Το άρθρο 223 ΣΛΕΕ προβλέπει ότι «το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο θα καταρτίζει σχέδιο για τη θέσπιση των αναγκαίων διατάξεων με στόχο την εκλογή των μελών του με άμεση και καθολική ψηφοφορία κατά ενιαία διαδικασία σε όλα τα κράτη μέλη ή σύμφωνα με κοινές αρχές όλων των κρατών μελών». Το Συμβούλιο θεσπίζει εν συνεχεία τις απαραίτητες διατάξεις (αποφασίζοντας ομόφωνα και αφού λάβει την έγκριση της πλειοψηφίας των ΒΕΚ), οι οποίες τίθενται σε ισχύ μετά την έγκρισή τους από τα κράτη μέλη σύμφωνα με τους αντίστοιχους συνταγματικούς κανόνες τους ([1.3.4](#)).

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ανέκαθεν επιθυμούσε να προικιστεί ο θεσμός της ιθαγένειας της Ένωσης με ευρύτερα δικαιώματα. Υποστήριζε τον καθορισμό της ιθαγένειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε αυτόνομη ενωσιακή βάση, ώστε οι πολίτες της ΕΕ να απολαύουν ανεξάρτητου καθεστώτος. Επιπλέον, εξ αρχής υποστήριζε την ενσωμάτωση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών δικαιωμάτων στο πρωτογενές δίκαιο και ζητούσε την αναγνώριση του δικαιώματος προσφυγής των πολιτών της ΕΕ στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε περιπτώσεις παραβίασης αυτών των δικαιωμάτων από θεσμικά όργανα της ΕΕ ή από κράτος μέλος ([ψήφισμα της 21ης Νοεμβρίου 1991](#)).

Κατόπιν της αποχώρησης του Ηνωμένου Βασιλείου από την ΕΕ, το Κοινοβούλιο στο [ψήφισμά του της 15ης Ιανουαρίου 2020](#) επέμεινε, όσον αφορά τα κεκτημένα δικαιώματα των περίπου 3,2 εκατ. πολιτών από τα 27 κράτη μέλη που διαμένουν στο Ηνωμένο Βασίλειο, ότι πρέπει να διασφαλιστεί η επαρκής προστασία των δικαιωμάτων των πολιτών λαμβάνοντας υπόψη «την πείρα που αποκτήθηκε και τις διαβεβαιώσεις που δόθηκαν». Το κείμενο που εγκρίθηκε προτρέπει επίσης τις κυβερνήσεις της ΕΕ των

27 να προβούν σε γενναιόδωρες ρυθμίσεις για τους περίπου 1,2 εκατ. πολίτες του Ηνωμένου Βασιλείου που ζουν στην ΕΕ.

Σύμφωνα με τα αιτήματα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, στην τέταρτη παράγραφο του άρθρου 263 ΣΛΕΕ ορίζεται ότι κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο μπορεί να ασκεί προσφυγή κατά των πράξεων των οποίων είναι αποδέκτης ή που το αφορούν άμεσα και ατομικά, καθώς και κατά των κανονιστικών πράξεων που το αφορούν άμεσα και δεν περιλαμβάνουν εκτελεστικά μέτρα.

Όσον αφορά το δικαίωμα πρόσβασης σε έγγραφα, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ενέκρινε [ψήφισμα στις 17 Δεκεμβρίου 2009 σχετικά με την απαιτούμενη βελτίωση του νομικού πλαισίου για την πρόσβαση στα έγγραφα](#) μετά την έναρξη ισχύος της Συνθήκης της Λισαβόνας. Τόνισε, μεταξύ άλλων, την ανάγκη για διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής του [κανονισμού \(ΕΚ\) αριθ. 1049/2001](#), προκειμένου να συμπεριληφθούν όλα τα θεσμικά όργανα και οι οργανισμοί που δεν καλύπτονται από το αρχικό κείμενο.

Όσον αφορά την [Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία Πολιτών \(ΕΠΠ\)](#), τρεις μήνες μετά την υποβολή μιας πρωτοβουλίας πολιτών, εκπρόσωποι της Επιτροπής συναντώνται με τους διοργανωτές και οι διοργανωτές έχουν επίσης την ευκαιρία να παρουσιάσουν την πρωτοβουλία τους σε δημόσια ακρόαση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Την ακρόαση διοργανώνει η επιτροπή που είναι αρμόδια για το αντικείμενο της ΕΠΠ ([άρθρο 222 του Κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου](#)).

Το Κοινοβούλιο, σε κοινή προεδρία με το Συμβούλιο και την Επιτροπή, και ενεργώντας σε μια βάση ισοτιμίας εταίρων με τα κράτη μέλη, συνδιοργάνωσε τη [Διάσκεψη για το μέλλον της Ευρώπης](#), η οποία είχε στόχο να δώσει στους Ευρωπαίους πολίτες έναν νέο χώρο συζήτησης σχετικά με τις προκλήσεις και τις προτεραιότητες της Ευρώπης. Τα συμπεράσματα της Διάσκεψης και οι συστάσεις για το μέλλον της Ευρώπης παρουσιάστηκαν σε [έκθεση](#) προς την κοινή προεδρία τον Μάιο του 2022. Το Κοινοβούλιο έχει δεσμευτεί να δώσει συνέχεια στις συστάσεις που διατυπώνονται στην έκθεση, οι οποίες εμπίπτουν στο πεδίο των αρμοδιοτήτων του. Στις 17 Ιουνίου 2022, η Επιτροπή δημοσίευσε [ανακοίνωση με τίτλο «Διάσκεψη για το μέλλον της Ευρώπης: Υλοποίηση του οράματος με συγκεκριμένες δράσεις»](#).

Όσον αφορά το αμφιλεγόμενο ζήτημα των «χρυσών θεωρήσεων», δηλ. τις περιπτώσεις κρατών μελών που πωλούν την εθνική τους ιθαγένεια —και, ως εκ τούτου, την ιθαγένεια της ΕΕ— προκειμένου να προσελκύσουν ξένους επενδυτές, το Κοινοβούλιο επισήμανε στο [ψήφισμά του της 16ης Ιανουαρίου 2014](#) ότι οι αξίες και τα επιτεύγματα που συνδέονται με την ιθαγένεια της ΕΕ δεν μπορούν να τιμολογούνται. Σε [ψήφισμα που εγκρίθηκε στις 10 Ιουλίου 2020](#), το Κοινοβούλιο επανέλαβε την έκκλησή του προς τα κράτη μέλη να καταργήσουν σταδιακά όλα τα υφιστάμενα συστήματα χορήγησης ιθαγένειας ή άδειας διαμονής ως αντάλλαγμα για επενδύσεις, δεδομένου ότι συχνά συνδέονται με νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, γεγονός που θα μπορούσε να οδηγήσει σε υπονόμευση της αμοιβαίας εμπιστοσύνης και της ακεραιότητας του χώρου Σένγκεν. Στις 29 Σεπτεμβρίου 2022, η Επιτροπή αποφάσισε να παραπέμψει τη Μάλτα στο ΔΕΕ για το πρόγραμμά της χορήγησης ιθαγένειας σε επενδυτές, το οποίο αναφέρεται επίσης ως σύστημα «χρυσού διαβατηρίου» ([διαδικασία επί παραβάσει](#) στο ΔΕΕ σύμφωνα με το [άρθρο 258 παράγραφος 2](#) της ΣΛΕΕ). Η Επιτροπή θεωρεί ότι η χορήγηση ιθαγένειας κράτους μέλους —και, ως εκ τούτου, ιθαγένειας της ΕΕ— έναντι προκαθορισμένης πληρωμής ή επένδυσης και χωρίς πραγματικό δεσμό με το οικείο κράτος μέλος δεν συνάδει με την αρχή της καλόπιστης συνεργασίας που

κατοχυρώνεται στο άρθρο 4 παράγραφος 3 ΣΕΕ, ενώ υπονομεύει και την ακεραιότητα του καθεστώτος της ιθαγένειας της ΕΕ που προβλέπεται στο άρθρο 20 ΣΛΕΕ. Στις 9 Μαρτίου 2022, το Κοινοβούλιο ενέκρινε [ψήφισμα σχετικά με συστήματα χορήγησης ιθαγένειας και άδειας διαμονής σε επενδυτές](#), με το οποίο ζητεί από την Επιτροπή να υποβάλει, πριν από τη λήξη της τρέχουσας θητείας της, πρόταση κανονισμού για τη συνολική ρύθμιση διαφόρων πτυχών της χορήγησης άδειας διαμονής μέσω επενδύσεων, με στόχο την εναρμόνιση των προτύπων και των διαδικασιών και την ενίσχυση της καταπολέμησης του οργανωμένου εγκλήματος, της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, της διαφθοράς και της φοροδιαφυγής. Στις 28 Μαρτίου 2022, στο πλαίσιο της ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία, η Επιτροπή εξέδωσε [σύσταση](#) σχετικά με άμεσα μέτρα σε σχέση με τα προγράμματα χορήγησης ιθαγένειας σε επενδυτές και τα προγράμματα χορήγησης άδειας διαμονής σε επενδυτές.

Το παρόν ενημερωτικό δελτίο συντάχθηκε από το Θεματικό Τμήμα Δικαιωμάτων των Πολιτών και Συνταγματικών Υποθέσεων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

Udo Bux / Mariusz Maciejewski
11/2023

4.1.2. Η προστασία των αξιών του άρθρου 2 ΣΕΕ στην ΕΕ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση βασίζεται στις αξίες του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, της ελευθερίας, της δημοκρατίας, της ισότητας, του κράτους δικαίου, καθώς και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων των προσώπων που ανήκουν σε μειονότητες, όπως προβλέπεται στο άρθρο 2 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ). Προκειμένου να εξασφαλιστεί ο σεβασμός των εν λόγω αξιών, στο άρθρο 72 ΣΕΕ προβλέπεται ένας μηχανισμός της ΕΕ για τον καθορισμό του κατά πόσον υφίσταται σοβαρή και διαρκής παραβίαση των αξιών της ΕΕ από κράτος μέλος, και ενδεχομένως για την επιβολή κυρώσεων. Ο εν λόγω μηχανισμός ενεργοποιήθηκε πρόσφατα για πρώτη φορά σε σχέση με την Πολωνία και την Ουγγαρία. Η ΕΕ δεσμεύεται επίσης από τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων και έχει αναλάβει την υποχρέωση να προσχωρήσει στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών. Μετά την εμφάνιση απειλών κατά των αξιών της ΕΕ σε ορισμένα κράτη μέλη, τα θεσμικά όργανα της ΕΕ ενισχύουν την εργαλειοθήκη τους για την αντιμετώπιση της δημοκρατικής οπισθοδρόμησης και για την προστασία της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου, των θεμελιωδών δικαιωμάτων, της ισότητας και των μειονοτήτων σε ολόκληρη την Ένωση.

Από τη δικαστική προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων σε μια κωδικοποίηση στις Συνθήκες

Οι Ευρωπαϊκές Κοινότητες (ΕΚ) (νυν Ευρωπαϊκή Ένωση) δημιουργήθηκαν αρχικά ως διεθνής οργανισμός με κυρίως οικονομικό πεδίο δράσης. Συνεπώς, δεν κρίθηκε αναγκαίο να θεσπιστούν ρητοί κανόνες για τον σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων, τα οποία, για μεγάλο χρονικό διάστημα, δεν αναφέρονταν στις Συνθήκες, και θεωρούνταν ούτως ή άλλως εγγυημένα από την [Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών του 1950](#) (ΕΣΔΑ), την οποία είχαν υπογράψει τα κράτη μέλη.

Ωστόσο, όταν το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) επιβεβαίωσε μεν τις αρχές του άμεσου αποτελέσματος και της υπεροχής του ευρωπαϊκού δικαίου αλλά αρνήθηκε να εξετάσει τη συμβατότητα των αποφάσεων με το εθνικό και συνταγματικό δίκαιο των κρατών μελών ([Stork, υπόθεση 1/58: Ruhrkohlen-Verkaufsgesellschaft, συνεκδικασθείσες υποθέσεις 36, 37, 38/59 και 40/59](#)), ορισμένα εθνικά δικαστήρια άρχισαν να εκφράζουν ανησυχίες για τις επιπτώσεις της εν λόγω νομολογίας στην προστασία συνταγματικών αξιών όπως τα θεμελιώδη δικαιώματα. Εάν το ευρωπαϊκό δίκαιο υπερείχε έναντι ακόμη και του εθνικού συνταγματικού δικαίου, τότε θα μπορούσε να παραβιάζει τα θεμελιώδη δικαιώματα. Με στόχο την αντιμετώπιση του συγκεκριμένου θεωρητικού κινδύνου, το 1974, τα συνταγματικά δικαστήρια της Γερμανίας και της Ιταλίας εξέδωσαν δύο αποφάσεις αντιστοίχως, στις οποίες επιβεβαίωναν την αρμοδιότητά τους να αναθεωρούν το ευρωπαϊκό δίκαιο, ούτως ώστε να διασφαλίζεται η συνοχή του με τα συνταγματικά δικαιώματα (Solange I' Frontini). Αυτό οδήγησε το ΔΕΕ στο να επιβεβαιώσει, μέσω της νομολογίας του, την αρχή του σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων, ορίζοντας ότι τα θεμελιώδη δικαιώματα περιλαμβάνονται στις γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου, των οποίων τον σεβασμό εξασφαλίζει το Δικαστήριο ([Stauder, υπόθεση 29-69](#)). Τα δικαιώματα αυτά

βασίζονται στις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών ([Internationale Handelsgesellschaft, υπόθεση 11-70](#)) και στις διεθνείς συνθήκες για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στις οποίες τα κράτη μέλη είναι συμβαλλόμενα μέρη ([Nold, υπόθεση 4/73](#)), και μία από τις οποίες είναι η ΕΣΔΑ ([Rutili, υπόθεση 36/75](#)).

Με τη σταδιακή επέκταση των αρμοδιοτήτων της ΕΕ σε τομείς πολιτικής που έχουν άμεσο αντίκτυπο στα θεμελιώδη δικαιώματα - όπως ο τομέας της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων, που στη συνέχεια εξελίχθηκε σε έναν ολοκληρωμένο χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης - οι Συνθήκες τροποποιήθηκαν προκειμένου να εδραιωθεί η προσήλωση της ΕΕ στην προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ περιείχε αναφορά στην ΕΣΔΑ και τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών ως γενικές αρχές του δικαίου της ΕΕ, ενώ η Συνθήκη του Άμστερνταμ ανέφερε τις ευρωπαϊκές «αρχές» στις οποίες βασίζεται η ΕΕ (στη Συνθήκη της Λισαβόνας, «αξίες» όπως απαριθμούνται στο άρθρο 2 ΣΕΕ) και δημιούργησε μια διαδικασία για την αναστολή των δικαιωμάτων που προβλέπονται από τις Συνθήκες σε περιπτώσεις σοβαρών και διαρκών παραβιάσεων των θεμελιωδών δικαιωμάτων από ένα κράτος μέλος. Η κατάρτιση του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων και η θέση του σε ισχύ, μαζί με τη Συνθήκη της Λισαβόνας, είναι οι τελευταίες εξελίξεις στη διαδικασία κωδικοποίησης που αποσκοπεί στη διασφάλιση της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην ΕΕ.

Προσχώρηση της ΕΕ στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών

Δεδομένου ότι η ΕΣΔΑ είναι το κύριο μέσο για την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην Ευρώπη, στο οποίο έχουν προσχωρήσει όλα τα κράτη μέλη, η προσχώρηση της ΕΚ στην ΕΣΔΑ φαινόταν λογική αντιμετώπιση της ανάγκης να συνδεθεί η ΕΚ με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τα θεμελιώδη δικαιώματα. Η Επιτροπή πρότεινε επανειλημμένα (το 1979, το 1990 και το 1993) την προσχώρηση της ΕΚ στην ΕΣΔΑ. Όταν του ζητήθηκε να γνωμοδοτήσει σχετικά, το Δικαστήριο έκρινε το 1996, στη [γνωμοδότηση 2/94](#), ότι η Συνθήκη δεν προβλέπει αρμοδιότητα της ΕΚ να θεσπίζει κανόνες για τα ανθρώπινα δικαιώματα ή να συνάπτει διεθνείς συμβάσεις στον τομέα αυτό, γεγονός που καθιστούσε την προσχώρηση νομικά αδύνατη. Η Συνθήκη της Λισαβόνας διόρθωσε την κατάσταση αυτή με την εισαγωγή του άρθρου 6 παράγραφος 2, που κατέστησε την προσχώρηση της ΕΕ στην ΕΣΔΑ υποχρεωτική. Αυτό σήμαινε ότι η ΕΕ, όπως ίσχυε ήδη για τα κράτη μέλη της, θα υπόκειτο, όσον αφορά τον σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων, σε έλεγχο από εξωτερικό δικαιοδοτικό όργανο, ήτοι το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ). Μετά την προσχώρηση, οι πολίτες της ΕΕ, αλλά και οι υπήκοοι τρίτων χωρών που βρίσκονται στο έδαφος της ΕΕ, θα έχουν τη δυνατότητα να προσβάλουν απευθείας ενώπιον του ΕΔΔΑ, με βάση τις διατάξεις της ΕΣΔΑ, νομικές πράξεις που εγκρίνονται από την ΕΕ, όπως δύνανται να προσβάλουν νομικές πράξεις που εγκρίνονται από τα κράτη μέλη της ΕΕ.

Το 2010, αμέσως μετά την έναρξη ισχύος της Συνθήκης της Λισαβόνας, η ΕΕ ξεκίνησε διαπραγματεύσεις με το Συμβούλιο της Ευρώπης σχετικά με σχέδιο συμφωνίας προσχώρησης, που οριστικοποιήθηκε τον Απρίλιο του 2013. Τον Ιούλιο του 2013, η Επιτροπή υπέβαλε στο ΔΕΕ αίτηση γνωμοδότησης σχετικά με τη συμβατότητα της εν λόγω συμφωνίας με τις Συνθήκες. Στις 18 Δεκεμβρίου 2014, το ΔΕΕ εξέδωσε αρνητική γνωμοδότηση στην οποία δήλωνε ότι το σχέδιο συμφωνίας μπορούσε να επηρεάσει αρνητικά τα ειδικά χαρακτηριστικά και την αυτονομία του δικαίου της ΕΕ

([γνωμοδότηση 2/13](#)). Μετά από μια περίοδο προβληματισμού και συζητήσεων σχετικά με τον τρόπο αντιμετώπισης των ζητημάτων που έθεσε το ΔΕΕ, η ΕΕ και το Συμβούλιο της Ευρώπης συνέχισαν τις διαπραγματεύσεις το 2019, οι οποίες βρίσκονται ακόμα σε εξέλιξη.

Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ

Παράλληλα με τον «εξωτερικό» μηχανισμό ελέγχου που προβλέπει η προσχώρηση της ΕΚ στην ΕΣΔΑ προκειμένου να διασφαλίζεται η συμμόρφωση της νομοθεσίας και των πολιτικών με τα θεμελιώδη δικαιώματα, χρειαζόταν ένας «εσωτερικός» μηχανισμός ελέγχου σε επίπεδο ΕΚ για να καταστεί δυνατός ο προκαταρκτικός και αυτόνομος δικαστικός έλεγχος από το ΔΕΕ. Για να γίνει αυτό, ήταν αναγκαία η ύπαρξη μιας διακήρυξης δικαιωμάτων ειδικά για την ΕΕ, και στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του 1999 στην Κολωνία, αποφασίστηκε να συγκληθεί συνέλευση για την κατάρτιση ενός Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων.

Η πανηγυρική διακήρυξη του Χάρτη από το Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και την Επιτροπή έγινε στην Νίκαια το 2000. Μετά την τροποποίησή του, ο Χάρτης διακηρύχθηκε εκ νέου το 2007. Ωστόσο, ο [Χάρτης](#) απέκτησε άμεση ισχύ μόνο με τη θέσπιση της Συνθήκης της Λισαβόνας, την 1η Δεκεμβρίου 2009, όπως προβλέπεται από το άρθρο 6 παράγραφος 1 ΣΕΕ, και, κατ' αυτόν τον τρόπο, κατέστη δεσμευτική πηγή πρωτογενούς δικαίου.

Ο Χάρτης, μολονότι βασίζεται στην ΕΣΔΑ και σε άλλα ευρωπαϊκά και διεθνή μέσα, ήταν καινοτόμος με διάφορους τρόπους, ιδίως διότι περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων θεμάτων, την αναπηρία, την ηλικία και τον γενετήσιο προσανατολισμό ως απαγορευόμενους λόγους διακρίσεων, και κατοχυρώνει την πρόσβαση σε έγγραφα, την προστασία των δεδομένων και τη χρηστή διοίκηση μεταξύ των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Ενώ το πεδίο εφαρμογής του Χάρτη είναι, από τη μία πλευρά, δυνητικά πολύ ευρύ, καθώς τα περισσότερα από τα δικαιώματα που αναγνωρίζει παρέχονται σε «κάθε πρόσωπο», ανεξάρτητα από την εθνικότητα ή το καθεστώς, από την άλλη πλευρά, το άρθρο 51 περιορίζει την εφαρμογή του στα θεσμικά όργανα και τους οργανισμούς της ΕΕ και, όταν ενεργούν για την εφαρμογή του δικαίου της ΕΕ, στα κράτη μέλη.

Άρθρο 7 ΣΕΕ, πλαίσιο και μηχανισμός της Επιτροπής για το κράτος δικαίου

Με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ, θεσπίστηκε ένας νέος μηχανισμός κυρώσεων για να διασφαλιστεί ότι τα κράτη μέλη της ΕΕ σέβονται τα θεμελιώδη δικαιώματα, καθώς και άλλες ευρωπαϊκές αρχές και αξίες, όπως, για παράδειγμα, η δημοκρατία, το κράτος δικαίου, η ισότητα και η προστασία των μειονοτήτων, πέραν των νομικών ορίων που θέτουν οι αρμοδιότητες της ΕΕ. Αυτό σήμαινε ότι δίνεται στην ΕΕ η εξουσία να παρεμβαίνει σε τομείς που εναπόκεινται διαφορετικά στα κράτη μέλη, σε περιπτώσεις «σοβαρής και διαρκούς παραβίασης» των εν λόγω αξιών. Ένας παρόμοιος μηχανισμός είχε προταθεί από το Κοινοβούλιο για πρώτη φορά στο [σχέδιο κειμένου της Συνθήκης ΕΕ του 1984](#). Η Συνθήκη της Νίκαιας πρόσθεσε ένα προληπτικό στάδιο, στις περιπτώσεις «σαφούς κινδύνου σοβαρής παραβίασης» των αρχών της ΕΕ σε ένα κράτος μέλος. Η εν λόγω διαδικασία είχε στόχο να διασφαλίσει ότι η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων, όπως και της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου και των δικαιωμάτων των μειονοτήτων, όπως περιλαμβάνονται στα κριτήρια της

Κοπεγχάγης για την προσχώρηση νέων κρατών μελών, εξακολουθεί να ισχύει και μετά την προσχώρηση, και για όλα τα κράτη μέλη, με τον ίδιο τρόπο.

Το άρθρο 7 παράγραφος 1 ΣΕΕ προβλέπει ένα «προληπτικό στάδιο», το οποίο εξουσιοδοτεί ένα τρίτο των κρατών μελών, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και την Επιτροπή να κινήσουν μια διαδικασία βάσει της οποίας το Συμβούλιο μπορεί να καθορίσει, αποφασίζοντας με την πλειοψηφία των τεσσάρων πέμπτων των μελών του, την ύπαρξη «σαφούς κινδύνου σοβαρής παραβίασης» σε κράτος μέλος της ΕΕ των αξιών της ΕΕ που διακηρύσσονται στο άρθρο 2 ΣΕΕ, στις οποίες συγκαταλέγονται ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η ανθρώπινη αξιοπρέπεια, η ελευθερία και η ισότητα και τα δικαιώματα των ατόμων που ανήκουν σε μειονότητες. Πριν από τη διαπίστωση αυτή, πρέπει να λάβει χώρα ακρόαση του εν λόγω κράτους μέλους, προς το οποίο μπορούν επίσης να γίνουν συστάσεις, ενώ το Κοινοβούλιο πρέπει να δώσει την έγκρισή του με πλειοψηφία των δύο τρίτων των ψηφισάντων και με απόλυτη πλειοψηφία των μελών που το απαρτίζουν (άρθρο 354 παράγραφος 4 ΣΛΕΕ). Η εν λόγω προληπτική διαδικασία ενεργοποιήθηκε για πρώτη φορά στις 20 Δεκεμβρίου 2017 από την Επιτροπή σε σχέση με την Πολωνία και στις 12 Σεπτεμβρίου 2018 από το Κοινοβούλιο σε σχέση με την Ουγγαρία, αλλά παραμένει σε εκκρεμότητα στο Συμβούλιο, όπου πραγματοποιήθηκαν ορισμένες ακροάσεις, αλλά δεν εγκρίθηκαν συστάσεις - πόσο μάλλον αποφάσεις -. Επιπλέον, στο Κοινοβούλιο δεν παρασχέθηκε το δικαίωμα να παρουσιάσει τη θέση του στις ακροάσεις του Συμβουλίου, μεταξύ άλλων σχετικά με την Ουγγαρία, παρά το γεγονός ότι η διαδικασία κινήθηκε με δική του πρωτοβουλία.

Το άρθρο 7 παράγραφοι 2 και 3 ΣΕΕ προβλέπει, σε περίπτωση «ύπαρξης σοβαρής και διαρκούς παραβίασης» των αξιών της ΕΕ, έναν «μηχανισμό επιβολής κυρώσεων» που μπορεί να ενεργοποιηθεί από την Επιτροπή ή από το ένα τρίτο των κρατών μελών (όχι από το Κοινοβούλιο), αφού κληθεί το εν λόγω κράτος μέλος να υποβάλει τις παρατηρήσεις του. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο διαπιστώνει την ύπαρξη της παραβίασης με ομοφωνία, αφού λάβει την έγκριση του Κοινοβουλίου με την ίδια πλειοψηφία που απαιτείται για τον προληπτικό μηχανισμό. Το Συμβούλιο μπορεί να αποφασίσει να αναστείλει ορισμένα δικαιώματα μέλους, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων ψήφου στο Συμβούλιο, του εν λόγω κράτους μέλους, ενεργώντας σε αυτή την περίπτωση με ειδική πλειοψηφία. Το Συμβούλιο μπορεί να αποφασίσει να τροποποιήσει ή να ανακαλέσει τις κυρώσεις, και πάλι με ειδική πλειοψηφία. Το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος δεν συμμετέχει στις ψηφοφορίες του Συμβουλίου ή του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου. Ο καθορισμός και η έγκριση κυρώσεων εξακολουθούν να είναι δυσχερείς, λόγω της απαίτησης ομοφωνίας, όπως αποδεικνύεται από το γεγονός ότι οι κυβερνήσεις της Ουγγαρίας και της Πολωνίας ανακοίνωσαν ότι θα ασκήσουν βέτο σε κάθε τέτοια απόφαση που αφορά το άλλο κράτος μέλος.

Προκειμένου να γεφυρωθεί το χάσμα μεταξύ της πολιτικά δύσκολης ενεργοποίησης των διαδικασιών του άρθρου 7 ΣΕΕ (που χρησιμοποιούνται για την αντιμετώπιση καταστάσεων που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της ΕΕ) και της ενεργοποίησης των διαδικασιών επί παραβάσει με περιορισμένο αντίκτυπο (που χρησιμοποιούνται σε ειδικές καταστάσεις που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της ΕΕ), η Επιτροπή, το 2014, δρομολόγησε ένα [πλαίσιο της ΕΕ για την ενίσχυση του κράτους δικαίου](#). Το πλαίσιο αυτό επεδίωκε να εξασφαλίσει αποτελεσματική και συνεκτική προστασία του κράτους δικαίου, το οποίο αποτελεί προϋπόθεση για τη διασφάλιση του σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων και της δημοκρατίας σε καταστάσεις συστημικής απειλής για αυτά. Σχεδιάστηκε με σκοπό

να προηγείται του άρθρου 7 και να το συμπληρώνει, προβλέπει δε τρία στάδια: αξιολόγηση από την Επιτροπή, δηλαδή διαρθρωμένο διάλογο μεταξύ της Επιτροπής και του κράτους μέλους, που ακολουθείται, αν χρειάζεται, από γνωμοδότηση για το κράτος δικαίου· σύσταση της Επιτροπής για το κράτος δικαίου· και επακολούθηση της σύστασης από το κράτος μέλος. Αυτό το πλαίσιο για το κράτος δικαίου εφαρμόστηκε στην Πολωνία το 2016. Ωστόσο, επειδή απέτυχε, η Επιτροπή [αποφάσισε](#) να κινήσει τη διαδικασία του άρθρου 7 στις 20 Δεκεμβρίου 2017.

Τον Ιούλιο του 2019, η Επιτροπή έκανε ένα περαιτέρω βήμα προόδου στην ανακοίνωσή της με τίτλο «[Ενίσχυση του κράτους δικαίου εντός της Ένωσης](#):» και δρομολόγησε έναν μηχανισμό για το κράτος δικαίου, ο οποίος περιλαμβάνει την εκπόνηση ετήσιας έκθεσης για το κράτος δικαίου, με σκοπό την παρακολούθηση της κατάστασης στα κράτη μέλη όσον αφορά το κράτος δικαίου, που αποτελεί τη βάση του διοργανικού διαλόγου. Η πρώτη τέτοια [έκθεση](#) δημοσιεύθηκε στα τέλη Σεπτεμβρίου του 2020 και συνοδεύεται από 27 κεφάλαια ανά χώρα, τα οποία κάλυπταν το δικαστικό σύστημα (και ιδίως την ανεξαρτησία, την ποιότητα και την αποτελεσματικότητά του), το πλαίσιο για την καταπολέμηση της διαφθοράς (νομικό και θεσμικό πλαίσιο, πρόληψη, κατασταλτικά μέτρα), τον πλουραλισμό των μέσων ενημέρωσης (ρυθμιστικοί φορείς, διαφάνεια της ιδιοκτησίας και κυβερνητικές παρεμβάσεις, προστασία των δημοσιογράφων) και άλλα θεσμικά ζητήματα που σχετίζονται με τους ελέγχους και τις ισορροπίες (νομοθετική διαδικασία, ανεξάρτητες αρχές, προσβασιμότητα, δικαστικός έλεγχος, οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών). Η έκθεση ενισχύει σημαντικά την παρακολούθηση της ΕΕ, καθώς, σε σύγκριση με τον πίνακα αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης και άλλα μέσα παρακολούθησης και υποβολής εκθέσεων, περιλαμβάνει όχι μόνο την αστική αλλά και την ποινική και διοικητική δικαιοσύνη. Επίσης, αντιμετωπίζει τα ζητήματα της ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης, της διαφθοράς, του πλουραλισμού των μέσων ενημέρωσης, του διαχωρισμού των εξουσιών και του χώρου της κοινωνίας των πολιτών. Δημιουργήθηκε ένα δίκτυο εθνικών σημείων επαφής για τη συλλογή πληροφοριών και τη διασφάλιση του διαλόγου με τα κράτη μέλη, και προωθήθηκε ο διάλογος με τα ενδιαφερόμενα μέρη, συμπεριλαμβανομένων των οργάνων του Συμβουλίου της Ευρώπης, του Οργανισμού για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη, του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης, των δικαστικών δικτύων και των ΜΚΟ. Η [τρίτη ετήσια έκθεση](#), που δημοσιεύθηκε τον Ιούλιο του 2022, περιείχε επίσης σειρά συστάσεων προς κάθε κράτος μέλος, η συνέχεια των οποίων θα εξεταστεί στις επόμενες ετήσιες εκθέσεις για το κράτος δικαίου.

Άλλα μέσα για την προστασία των θεμελιωδών αξιών της ΕΕ

Η ΕΕ έχει κι άλλα μέσα στη διάθεσή της για την προστασία των θεμελιωδών αξιών της. Όταν προτείνει μια νέα νομοθετική πρωτοβουλία, η Επιτροπή εξετάζει τη συμβατότητά της με τα θεμελιώδη δικαιώματα μέσω μιας εκτίμησης επιπτώσεων και, στη συνέχεια, η εν λόγω πτυχή εξετάζεται επίσης από το Συμβούλιο και το Κοινοβούλιο.

Η Επιτροπή δημοσιεύει επίσης μια [ετήσια έκθεση σχετικά με την εφαρμογή του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων](#), που εξετάζεται και συζητείται από το Συμβούλιο, το οποίο εκδίδει συμπεράσματα σχετικά με αυτή, και από το Κοινοβούλιο, στο πλαίσιο της ετήσιας έκθεσής του για την κατάσταση των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην ΕΕ. Τον Δεκέμβριο του 2020 η Επιτροπή δρομολόγησε νέα [στρατηγική για την ενίσχυση της εφαρμογής του Χάρτη στην ΕΕ](#), μεταξύ άλλων και σε σχέση με τα ταμεία της ΕΕ, μέσω του ειδικού για τον Χάρτη «αναγκαίου πρόσφορου όρου» που θεσπίστηκε με τον

[κανονισμό περί κοινών διατάξεων του 2021](#). Τα ταμεία συνοχής για την Πολωνία και την Ουγγαρία δεν έχουν εκταμιευθεί σε αυτή τη βάση.

Από το 2014 το Συμβούλιο διεξάγει, επίσης, ετήσιο διάλογο μεταξύ όλων των κρατών μελών εντός του Συμβουλίου για την προαγωγή και τη διαφύλαξη του κράτους δικαίου, εστιάζοντας κάθε χρόνο σε διαφορετικό θέμα. Αρχής γενομένης από το δεύτερο εξάμηνο του 2020, το Συμβούλιο αποφάσισε να επικεντρωθεί στην εξέταση της κατάστασης του κράτους δικαίου σε πέντε κράτη μέλη κάθε εξάμηνο, με βάση την έκθεση της Επιτροπής για το κράτος δικαίου.

Επιπλέον, στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, τα θέματα που συνδέονται με τις θεμελιώδεις αξίες της Ένωσης παρακολουθούνται και μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο ειδικών συστάσεων ανά χώρα. Στους σχετικούς τομείς περιλαμβάνονται τα συστήματα δικαιοσύνης (βάσει του πίνακα αποτελεσμάτων στον τομέα της δικαιοσύνης), καθώς και η αναπηρία, τα κοινωνικά δικαιώματα και τα δικαιώματα των πολιτών (σε σχέση με την προστασία από το οργανωμένο έγκλημα και τη διαφθορά).

Η Βουλγαρία και η Ρουμανία υπόκεινται επίσης στον Μηχανισμό Συνεργασίας και Ελέγχου, ο οποίος έχει πτυχές που σχετίζονται με τις θεμελιώδεις αξίες της ΕΕ.

Οι διαδικασίες επί παραβάσει αποτελούν σημαντικό μέσο επιβολής κυρώσεων για παραβιάσεις των αξιών της ΕΕ στην Ένωση, και το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναπτύσσει τη σχετική νομολογία του. Οι διαδικασίες επί παραβάσει μπορούν να κινηθούν σε περιπτώσεις μη συμμόρφωσης ενός εθνικού νόμου με το δίκαιο και τις θεμελιώδεις αξίες της ΕΕ, σε μεμονωμένες και συγκεκριμένες περιπτώσεις (ενώ το άρθρο 7 εφαρμόζεται επίσης σε καταστάσεις που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της ΕΕ και στις οποίες οι παραβιάσεις θεμελιωδών δικαιωμάτων είναι συστηματικές και διαρκείς) και μπορούν να επιβληθούν οικονομικές κυρώσεις από το ΔΕΕ για μη συμμόρφωση με εντολές ή αποφάσεις.

Ο [Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ \(FRA\)](#), που ιδρύθηκε το 2007 στη Βιέννη, διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην παρακολούθηση της κατάστασης των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην ΕΕ. Τα καθήκοντα του FRA περιλαμβάνουν τη συλλογή, την ανάλυση, τη διάδοση και την αξιολόγηση των πληροφοριών και των δεδομένων που σχετίζονται με τα θεμελιώδη δικαιώματα. Επίσης, πραγματοποιεί ερευνητικό έργο και εκπονεί επιστημονικές μελέτες, και δημοσιεύει ετήσιες και θεματικές εκθέσεις σχετικά με τα θεμελιώδη δικαιώματα.

Η Επιτροπή ενισχύει επίσης την ισότητα και την προστασία των μειονοτήτων —δύο από τους πυλώνες του άρθρου 2 ΣΕΕ— μέσω ειδικών στρατηγικών, προτάσεων και δράσεων για την προώθηση της ισότητας των φύλων, την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας, του ρατσισμού, της ρητορικής μίσους, των εγκλημάτων μίσους και του αντισημιτισμού, καθώς και για την προστασία των δικαιωμάτων των ΛΟΑΤΚΙ, των Ρομά, των ατόμων με αναπηρία και των παιδιών, στο πλαίσιο της γενικής έννοιας «Μια Ένωση ισότητας». Η Επιτροπή, υποστηριζόμενη από το Κοινοβούλιο και 15 κράτη μέλη, παρέπεμψε πρόσφατα την Ουγγαρία στο ΔΕΕ σχετικά με τη [νομοθεσία της κατά των ΛΟΑΤΚΙ](#) λόγω παραβίασης, μεταξύ άλλων, του άρθρου 2 της ΣΕΕ. Πρότεινε επίσης οδηγίες για την ενίσχυση των [φορέων ισότητας](#) μέσω κοινών προτύπων.

Μετά το αδιέξοδο που προκλήθηκε από το βέτο που άσκησαν οι κυβερνήσεις της Ουγγαρίας και της Πολωνίας, επιτεύχθηκε τελικά συμφωνία στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 10ης και 11ης Δεκεμβρίου 2020 σχετικά με [κανονισμό περί γενικού καθεστώτος αιρεσιμότητας για την προστασία του προϋπολογισμού της Ένωσης](#). Ο κανονισμός

καθιστά δυνατή την προστασία του προϋπολογισμού της ΕΕ όταν διαπιστώνεται ότι τυχόν παραβιάσεις των αρχών του κράτους δικαίου σε ένα κράτος μέλος επηρεάζουν ή απειλούν να επηρεάσουν σοβαρά τη χρηστή δημοσιονομική διαχείριση του προϋπολογισμού της ΕΕ ή την προστασία των οικονομικών συμφερόντων της ΕΕ κατά τρόπο επαρκώς άμεσο. Η προσφυγή που άσκησαν η Ουγγρική και η Πολωνική Κυβέρνηση κατά του κανονισμού [απορρίφθηκε από το ΔΕΕ](#), το οποίο άνοιξε τον δρόμο για την ενεργοποίηση του μηχανισμού κατά της [Ουγγαρίας](#) από την Επιτροπή και το Συμβούλιο, με αποτέλεσμα την αναστολή ύψους 6,3 δισ. EUR.

Η Επιτροπή συζητά επί του παρόντος την εφαρμογή των εθνικών σχεδίων του μηχανισμού ανάκαμψης και ανθεκτικότητας με τις κυβερνήσεις ορισμένων κρατών μελών και παρακολουθεί κατά πόσον επιτυγχάνουν τα συμφωνηθέντα ορόσημα και στόχους, τα οποία αποτελούν προϋπόθεση για την εκταμίευση των κονδυλίων. Τα μέτρα αυτά αποσκοπούν στην αντιμετώπιση των προκλήσεων που προσδιορίζονται στις [ειδικές ανά χώρα συστάσεις](#) του [Ευρωπαϊκού Εξαμήνου](#) που εκδίδονται από το Συμβούλιο, στις εκθέσεις για το κράτος δικαίου και στις σχετικές συστάσεις που εκδίδει η Επιτροπή, καθώς και στις διαδικασίες του άρθρου 7 κατά της Πολωνίας και της Ουγγαρίας.

Ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

Το Κοινοβούλιο ανέκαθεν υποστήριζε την ενίσχυση του σεβασμού και της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην ΕΕ. Ήδη από το 1977, το Κοινοβούλιο, από κοινού με το Συμβούλιο και την Επιτροπή, υιοθέτησαν [Κοινή Δήλωση περί των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων](#), στην οποία τα τρία όργανα δεσμεύτηκαν να μεριμνούν για την τήρηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων τους. Το 1979 το Κοινοβούλιο εξέδωσε ψήφισμα με το οποίο τίθεται υπέρ της προσχώρησης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στην ΕΣΔΑ.

Το [σχέδιο Συνθήκης για την Ίδρυση της Ευρωπαϊκής Ένωσης του 1984](#), όπως προτάθηκε από το Κοινοβούλιο, όριζε ότι η Ένωση πρέπει να προστατεύει την αξιοπρέπεια του ατόμου και να αναγνωρίζει σε κάθε πρόσωπο που υπάγεται στη δικαιοδοσία της τα θεμελιώδη δικαιώματα και τις ελευθερίες που απορρέουν από τις κοινές αρχές των εθνικών συνταγμάτων και της ΕΣΔΑ. Προέβλεπε επίσης την προσχώρηση της Ένωσης στην ΕΣΔΑ. Σε [ψήφισμά του της 12ης Απριλίου 1989](#), το Κοινοβούλιο διακήρυξε την έγκριση της Διακήρυξης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων και Ελευθεριών.

Από το 1993 το Κοινοβούλιο οργανώνει κάθε χρόνο συζήτηση και εγκρίνει ψήφισμα για την κατάσταση των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην ΕΕ, βάσει έκθεσης της Επιτροπής Πολιτικών Ελευθεριών, Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων. Επιπλέον, εγκρίνει ολοένα και περισσότερα ψηφίσματα σχετικά με συγκεκριμένα ζητήματα που αφορούν την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στο άρθρο 2 ΣΕΕ στα κράτη μέλη.

Το Κοινοβούλιο ανέκαθεν υποστήριζε ότι η ΕΕ πρέπει να αποκτήσει τη δική της διακήρυξη δικαιωμάτων, και ζήτησε να είναι δεσμευτικός ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων. Αυτό επιτεύχθηκε τελικά με τη Συνθήκη της Λισαβόνας.

Πιο πρόσφατα, το Κοινοβούλιο έχει επανειλημμένα εκφράσει σοβαρές ανησυχίες σχετικά με τη σταδιακή διάβρωση των προτύπων του άρθρου 2 ΣΕΕ σε ορισμένα κράτη μέλη. Για να αντιμετωπίσει αυτό το πρόβλημα, το Κοινοβούλιο διατύπωσε ορισμένες προτάσεις για την ενίσχυση της προστασίας στην ΕΕ όχι μόνο των θεμελιωδών

δικαιωμάτων, αλλά και της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου, και γενικότερα όλων των αξιών της ΕΕ που καλύπτονται από το άρθρο 2 ΣΕΕ, και εισηγήθηκε να θεσπιστούν νέοι μηχανισμοί και διαδικασίες για την κάλυψη των υφιστάμενων κενών. Σε διάφορα ψηφίσματα από το 2012, το Κοινοβούλιο έχει ζητήσει τη δημιουργία μιας Επιτροπής της Κοπεγχάγης, καθώς και ενός ευρωπαϊκού κύκλου πολιτικής για τα θεμελιώδη δικαιώματα, ενός μηχανισμού έγκαιρης προειδοποίησης, μιας διαδικασίας παγώματος και την ενίσχυση του FRA.

Στο θεμελιώδους σημασίας ψήφισμά του, του 2016, σχετικά με το θέμα, το Κοινοβούλιο ενοποίησε τις προηγούμενες προτάσεις του και ζήτησε από την Επιτροπή να προτείνει μια διοργανική συμφωνία για τη δημιουργία ενός [μηχανισμού της ΕΕ για τη δημοκρατία, το κράτος δικαίου και τα θεμελιώδη δικαιώματα](#), που θα βασίζεται σε ένα σύμφωνο της Ένωσης με την Επιτροπή και το Συμβούλιο. Αυτή θα περιλαμβάνει έναν ετήσιο κύκλο πολιτικής βάσει έκθεσης για την παρακολούθηση της τήρησης των αξιών της ΕΕ στην Ένωση, η οποία θα συντάσσεται από την Επιτροπή και από ομάδα εμπειρογνομόνων και θα ακολουθείται από κοινοβουλευτική συζήτηση και θα συνοδεύεται από ρυθμίσεις για την αντιμετώπιση των κινδύνων ή των παραβιάσεων^[1]. Το Κοινοβούλιο ζήτησε επίσης ένα νέο σχέδιο συμφωνίας για την προσχώρηση της ΕΕ στην ΕΣΔΑ, και την πραγματοποίηση αλλαγών στη Συνθήκη όπως την κατάργηση του άρθρου 51 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, τη μετατροπή του σε Διακήρυξη Δικαιωμάτων της Ένωσης, και την κατάργηση της απαίτησης ομοφωνίας για την ισότητα και την απαγόρευση των διακρίσεων. Σε [ψήφισμα του 2020](#), το Κοινοβούλιο πρότεινε ένα κείμενο διοργανικής συμφωνίας για την ενίσχυση των αξιών της ΕΕ, την ανάπτυξη προηγούμενων προτάσεων και την προσθήκη δυνατότητας για εκπόνηση επείγουσών εκθέσεων, καθώς και τη δημιουργία διοργανικής ομάδας εργασίας. Σε [ψήφισμα του 2021](#), το Κοινοβούλιο κάλεσε επίσης την Επιτροπή να διευρύνει την ετήσια έκθεσή της για το κράτος δικαίου ώστε να καλύπτει όλες τις αξίες του άρθρου 2 ΣΕΕ και να περιλαμβάνει ειδικές ανά χώρα συστάσεις.

Το 2018 το Κοινοβούλιο ενέκρινε ψήφισμα με το οποίο εκφράζει την ικανοποίησή του για την απόφαση της Επιτροπής να ενεργοποιήσει το άρθρο 7 παράγραφος 1 ΣΕΕ σε σχέση με την [Πολωνία](#), καθώς και ψήφισμα για τη δρομολόγηση της διαδικασίας του άρθρου 7 παράγραφος 1 της ΣΕΕ σε σχέση με την [Ουγγαρία](#), με την υποβολή αιτιολογημένης πρότασης στο Συμβούλιο με την οποία το καλεί να διαπιστώσει κατά πόσον θα μπορούσε να υπάρξει σαφής κίνδυνος σοβαρής παραβίασης των αξιών που αναφέρονται στο άρθρο 2 ΣΕΕ, και να απευθύνει κατάλληλες συστάσεις στην Ουγγαρία για το θέμα αυτό^[2]. Το 2020 και το 2022, το Κοινοβούλιο ενέκρινε επίσης ψηφίσματα σχετικά με την [Πολωνία](#) και την [Ουγγαρία](#) αντίστοιχα, διευρύνοντας το πεδίο των ανησυχιών που πρέπει να εξετάζονται στο πλαίσιο των διαδικασιών του άρθρου 7 παράγραφος 1 της ΣΕΕ. [Κάλεσε](#) επίσης την Επιτροπή να χρησιμοποιήσει όλα τα διαθέσιμα εργαλεία, συμπεριλαμβανομένου του κανονισμού για την αιρεσιμότητα

[1] Η Επιτροπή συμπεριέλαβε πολλές από τις προτάσεις που διατύπωσε το Κοινοβούλιο στην ανακοίνωσή του το 2019 (θέσπιση διοργανικού κύκλου που θα περιλαμβάνει την εκπόνηση ετήσιας έκθεσης, παρακολούθηση των κρατών μελών σχετικά με το κράτος δικαίου και συναφή ζητήματα), εκτός όμως από εκείνες που αφορούν την πλήρη κάλυψη του άρθρου 2 ΣΕΕ (δηλ. όχι μόνο το κράτος δικαίου, αλλά και τη δημοκρατία, τα θεμελιώδη δικαιώματα, την ισότητα και τις μειονότητες), τη σύσταση επιτροπής ανεξάρτητων εμπειρογνομόνων και τη σύναψη μιας διοργανικής συμφωνίας για τον κύκλο, την έκδοση ειδικών ανά κράτος μέλος συστάσεων και την επανέναρξη της δημοσίευσης εκθέσεων για την καταπολέμηση της διαφθοράς.

[2] Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τις δραστηριότητες του Κοινοβουλίου σχετικά με τα θεμελιώδη δικαιώματα κατά τη διάρκεια της προηγούμενης κοινοβουλευτικής περιόδου, βλ. [«Η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην ΕΕ»](#).

όσον αφορά το κράτος δικαίου, για την αντιμετώπιση των παραβιάσεων των αξιών του άρθρου 2 της ΣΕΕ από την Ουγγαρία και την Πολωνία.

Μετά τις δολοφονίες των δημοσιογράφων Daphne Caruana Galizia στη Μάλτα και Ján Kuciak και της μνηστής του στη Σλοβακία, και σε μια προσπάθεια να ενισχυθούν η παρακολούθηση και η δράση του Κοινοβουλίου όσον αφορά τις αξίες του άρθρου 2 ΣΕΕ, η [Επιτροπή Πολιτικών Ελευθεριών, Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων](#) δημιούργησε [ομάδα παρακολούθησης για τη δημοκρατία, το κράτος δικαίου και τα θεμελιώδη δικαιώματα](#). Η ομάδα είναι επιφορτισμένη με το καθήκον να αντιμετωπίσει τις απειλές που προκύπτουν σε ολόκληρη την Ένωση κατά των αξιών της ΕΕ και να υποβάλει στην Επιτροπή Πολιτικών Ελευθεριών, Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων (LIBE) προτάσεις για την ανάληψη δράσης.

Ottavio Marzocchi
04/2023

4.1.3. Ελεύθερη κυκλοφορία προσώπων

Η ελεύθερη κυκλοφορία και διαμονή των προσώπων στην Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο της ιθαγένειας της ΕΕ, η οποία θεσμοθετήθηκε το 1992 με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ. Τη σταδιακή κατάργηση των εσωτερικών συνόρων στο πλαίσιο της συμφωνίας Σένγκεν ακολούθησε η έγκριση της οδηγίας 2004/38/ΕΚ σχετικά με το δικαίωμα των πολιτών της ΕΕ και των μελών των οικογενειών τους να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στην επικράτεια των κρατών μελών. Παρά τη σημασία του δικαιώματος αυτού, εξακολουθούν να υφίστανται ουσιαστικά εμπόδια όσον αφορά την εφαρμογή της.

Νομική βάση

Άρθρο 3 παράγραφος 2 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση· άρθρο 21 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ)· τίτλοι IV και V της ΣΛΕΕ· άρθρο 45 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στόχοι

Η έννοια της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων έχει αλλάξει από τη θέσπισή της. Οι πρώτες διατάξεις επί του θέματος, σύμφωνα με τη [Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας το 1957](#), καλύπτουν την [ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων](#) και την [ελεύθερη εγκατάσταση](#), καλύπτουν, συνεπώς, ιδιώτες, είτε είναι εργαζόμενοι είτε πάροχοι υπηρεσιών. Η [Συνθήκη του Μάαστριχτ](#) εισήγαγε την έννοια της ιθαγένειας της ΕΕ, η οποία χορηγείται αυτομάτως σε όλους τους πολίτες των κρατών μελών. Η ιθαγένεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι αυτή που δίνει στα πρόσωπα την δυνατότητα να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στην επικράτεια των κρατών μελών. Η [Συνθήκη της Λισαβόνας](#) επιβεβαίωσε αυτό το δικαίωμα, το οποίο περιλαμβάνεται επίσης στις [γενικές διατάξεις σχετικά με τον χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης](#).

Επιτεύγματα

A. Ο χώρος Σένγκεν

Ορόσημο στην εγκαθίδρυση μιας εσωτερικής αγοράς με ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων υπήρξε η σύναψη των δύο συμφωνιών Σένγκεν, δηλαδή της ίδιας της συμφωνίας Σένγκεν της 14ης Ιουνίου 1985 και της σύμβασης για την εφαρμογή της συμφωνίας Σένγκεν, η οποία υπεγράφη στις 19 Ιουνίου 1990 και τέθηκε σε ισχύ στις 26 Μαρτίου 1995. Αρχικά, η σύμβαση για την εφαρμογή της συμφωνίας Σένγκεν (που είχε υπογραφεί μόνο από το Βέλγιο, τη Γαλλία, τη Γερμανία, το Λουξεμβούργο και τις Κάτω Χώρες) βασίστηκε σε διακυβερνητική συνεργασία στον τομέα της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων. Ένα πρωτόκολλο στη Συνθήκη του Άμστερνταμ που προβλέπει τη μεταφορά του «[κεκτημένου του Σένγκεν](#)» στις Συνθήκες. Σήμερα, δυνάμει της [Συνθήκης της Λισαβόνας](#), υπόκειται σε κοινοβουλευτικό και δικαστικό έλεγχο. Καθώς το μεγαλύτερο μέρος των ρυθμίσεων του Σένγκεν αποτελεί πια μέρος του κεκτημένου της ΕΕ, οι εντασσόμενες χώρες δεν είχαν πλέον τη δυνατότητα

να «αυτοεξαιρεθούν» μετά τη διεύρυνση της ΕΕ την 1η Μαΐου 2004 (άρθρο 7 του πρωτοκόλλου Σένγκεν).

1. Συμμετέχουσες χώρες

Επί του παρόντος υπάρχουν 26 πλήρη μέλη του Σένγκεν: 22 κράτη μέλη της ΕΕ συν τη Νορβηγία, την Ισλανδία, την Ελβετία και το Λιχτενστάιν (που έχουν καθεστώς συμμετέχουσας χώρας). Η Ιρλανδία δεν είναι συμβαλλόμενο μέρος στη σύμβαση, μπορεί, όμως, να «συμπεριληφθεί» σε επιλεγμένα τμήματα της νομοθεσίας του Σένγκεν. Η Δανία, παρότι συμβαλλόμενο μέρος της συμφωνίας Σένγκεν από το 2001, διαθέτει δικαίωμα αυτοεξαιρέσεως για κάθε νέο μέτρο στον τομέα της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων, συμπεριλαμβανομένου του Σένγκεν, μολονότι δεσμεύεται από ορισμένα μέτρα στο πλαίσιο της κοινής πολιτικής θεωρήσεων. Η Βουλγαρία, η Ρουμανία και η Κύπρος προβλέπεται να προσχωρήσουν, αν και υπάρχουν καθυστερήσεις για διάφορους λόγους. Η Κροατία κίνησε τη διαδικασία υποβολής αίτησης προσχώρησης στον χώρο Σένγκεν την 1η Ιουλίου 2015.

2. Πεδίο εφαρμογής

Μεταξύ των επιτευγμάτων του Σένγκεν συγκαταλέγονται τα εξής:

- α. κατάργηση των ελέγχων στα εσωτερικά σύνορα για όλους·
- β. μέτρα για την ενίσχυση και την εναρμόνιση των ελέγχων (4.2.4) στα εξωτερικά σύνορα: όλοι οι πολίτες της ΕΕ μπορούν να εισέρχονται στον χώρο Σένγκεν επιδεικνύοντας απλώς την ταυτότητα ή το διαβατήριό τους·
- γ. κοινή πολιτική θεωρήσεων για σύντομη διαμονή: οι υπήκοοι τρίτων χωρών από τον κοινό κατάλογο των κρατών που δεν αποτελούν μέλη και των οποίων οι υπήκοοι χρειάζονται θεώρηση εισόδου (βλέπε Παράρτημα II του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 539/2001 του Συμβουλίου) μπορούν να λαμβάνουν ενιαία θεώρηση με ισχύ για ολόκληρο τον χώρο Σένγκεν·
- δ. αστυνομική (4.2.7) και δικαστική συνεργασία (4.2.6): οι αστυνομικές δυνάμεις παρέχουν αμοιβαία συνδρομή για τον εντοπισμό και την πρόληψη του εγκλήματος και έχουν το δικαίωμα να καταδιώκουν καταζητούμενους εγκληματίες στην επικράτεια γειτονικού κράτους που ανήκει στον χώρο Σένγκεν· υπάρχει επίσης ένα ταχύτερο σύστημα έκδοσης και αμοιβαία αναγνώριση των ποινικών αποφάσεων·
- ε. δημιουργία και ανάπτυξη του Συστήματος Πληροφοριών Σένγκεν (SIS).) (4.2.4).

3. Προκλήσεις

Ενώ ο χώρος Σένγκεν αναγνωρίζεται ευρέως ως ένα από τα σημαντικότερα επιτεύγματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχει αντιμετωπίσει πρόσφατα υπαρξιακή απειλή λόγω της πανδημίας COVID-19, με τα κράτη μέλη να κλείνουν τα σύνορα για να ελέγξουν την εξάπλωσή του μέχρι τον Ιούλιο του 2021 και την εισαγωγή του Ψηφιακού Πιστοποιητικού COVID της ΕΕ. Πριν από αυτό, οι κύριες προκλήσεις ήταν η σημαντική εισροή προσφύγων και μεταναστών στην ΕΕ, καθώς και οι τρομοκρατικές επιθέσεις.

B. Ελεύθερη κυκλοφορία των πολιτών της ΕΕ και των μελών των οικογενειών τους

1. Πρώτα βήματα

Με σκοπό τη μετατροπή της Κοινότητας σε χώρο πραγματικά ελεύθερης κυκλοφορίας και κινητικότητας για όλους τους πολίτες της, το 1990 εγκρίθηκαν οδηγίες ώστε να

χορηγηθούν δικαιώματα διαμονής και σε άλλα πρόσωπα εκτός των εργαζομένων: η οδηγία 90/365/ΕΟΚ του Συμβουλίου σχετικά με το δικαίωμα διαμονής των μισθωτών και μη μισθωτών εργαζομένων που έχουν παύσει την επαγγελματική τους δραστηριότητα· η οδηγία 90/366/ΕΟΚ του Συμβουλίου σχετικά με το δικαίωμα διαμονής των σπουδαστών· και η οδηγία 90/364/ΕΟΚ του Συμβουλίου σχετικά με το δικαίωμα διαμονής (για υπηκόους κρατών μελών που δεν απολαύουν αυτού του δικαιώματος βάσει άλλων διατάξεων του κοινοτικού δικαίου και για τα μέλη των οικογενειών τους).

2. Οδηγία 2004/38/ΕΚ

Προκειμένου να ενοποιηθούν τα διάφορα νομοθετικά κείμενα (περιλαμβανομένων των ως άνω αναφερθέντων) και να ληφθεί υπόψη η εκτενής νομολογία που συνδέεται με την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων, το 2004 εγκρίθηκε μια νέα λεπτομερής οδηγία, συγκεκριμένα η [οδηγία 2004/38/ΕΚ](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, σχετικά με το δικαίωμα των πολιτών της Ένωσης και των μελών των οικογενειών τους να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στην επικράτεια των κρατών μελών. Στόχος της οδηγίας είναι να ενθαρρυνθούν οι πολίτες της ΕΕ να ασκήσουν το δικαίωμα της ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής στην επικράτεια των κρατών μελών, να περιοριστούν στο ελάχιστο αναγκαίο οι διοικητικές διατυπώσεις, να παρασχεθεί ένας καλύτερος ορισμός του καθεστώτος των μελών της οικογένειας και να περιοριστούν οι δυνατότητες άρνησης εισόδου ή διακοπής του δικαιώματος διαμονής. Εντός του πεδίου εφαρμογής της οδηγίας 2004/38/ΕΚ, στα μέλη της οικογένειας περιλαμβάνονται:

- ο/η σύζυγος (και σύζυγοι του ίδιου φύλου, όπως διευκρινίστηκε από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) στην [απόφαση Coman C-673/16](#)·
- ο/η καταχωρημένος/η σύντροφος, εάν η νομοθεσία του κράτους μέλους υποδοχής αναγνωρίζει τη σχέση καταχωρημένης συμβίωσης ως ισοδύναμη προς τον γάμο·
- οι απευθείας κατιόντες που δεν έχουν συμπληρώσει το εικοστό πρώτο έτος της ηλικίας τους ή οι εξαρτώμενοι κατιόντες, και οι αντίστοιχοι κατιόντες του/της συζύγου ή του/της καταχωρημένου/ης συντρόφου·
- οι συντηρούμενοι από τον εκάστοτε πολίτη απευθείας ανιόντες, συμπεριλαμβανομένων εκείνων του/της συζύγου ή του/της επίσημα δηλωμένου/ης συντρόφου.

Στην πλειοψηφία τους τα κράτη μέλη εφαρμόζουν την οδηγία και για να διασφαλίσουν τα δικαιώματα ελεύθερης κυκλοφορίας των καταχωρημένων συντρόφων ίδιου φύλου και των συντρόφων που βρίσκονται σε μακροχρόνια σχέση.

α Δικαιώματα και υποχρεώσεις:

- Για διαμονή κάτω των τριών μηνών: η μόνη υποχρέωση που έχουν οι πολίτες της ΕΕ είναι να διαθέτουν ισχύουσα ταυτότητα ή διαβατήριο. Το κράτος μέλος υποδοχής μπορεί να απαιτήσει από τον ενδιαφερόμενο να γνωστοποιήσει την παρουσία του στην επικράτειά του.
- Για διαμονή άνω των τριών μηνών: Οι πολίτες της ΕΕ και τα μέλη των οικογενειών τους – εφόσον δεν εργάζονται – πρέπει να διαθέτουν επαρκείς πόρους και ασφάλιση ασθένειας ούτως ώστε να μην επιβαρύνουν κατά τη διάρκεια της διαμονής τους το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας του κράτους μέλους υποδοχής. Για τους πολίτες της Ένωσης δεν απαιτείται άδεια διαμονής, ωστόσο τα κράτη μέλη μπορούν να τους ζητούν να καταχωρούνται από τις αρχές. Τα μέλη της

οικογένειας πολιτών της ΕΕ που δεν είναι υπήκοοι κάποιου κράτους μέλους πρέπει να υποβάλουν αίτηση για χορήγηση άδειας διαμονής, η οποία θα ισχύει για τη διάρκεια της διαμονής τους ή για περίοδο πέντε ετών.

- Δικαίωμα μόνιμης διαμονής: Οι πολίτες της ΕΕ αποκτούν το δικαίωμα αυτό κατόπιν νόμιμης διαμονής για πέντε συναπτά έτη, με την προϋπόθεση να μην έχει εκτελεστεί εναντίον τους απόφαση απέλασης. Το εν λόγω δικαίωμα δεν υπόκειται πλέον σε προϋποθέσεις. Ο ίδιος κανόνας ισχύει για τα μέλη της οικογένειας που δεν είναι υπήκοοι κράτους μέλους και έχουν διαμείνει με πολίτη της ΕΕ για πέντε χρόνια. Απώλεια του δικαιώματος μόνιμης διαμονής επέρχεται μόνο σε περίπτωση απουσίας από το κράτος μέλος υποδοχής για χρονικό διάστημα που υπερβαίνει τα δύο συναπτά έτη.
- Περιορισμοί του δικαιώματος εισόδου και του δικαιώματος διαμονής: Πολίτες της ΕΕ ή μέλη των οικογενειών τους μπορεί να απελαθούν από το κράτος μέλος υποδοχής για λόγους δημόσιας τάξης, δημόσιας ασφάλειας ή δημόσιας υγείας. Παρέχονται εγγυήσεις ώστε να διασφαλίζεται ότι τέτοιες αποφάσεις, μεταξύ άλλων, δεν λαμβάνονται για οικονομικούς λόγους, συνάδουν με την αρχή της αναλογικότητας και βασίζονται στην προσωπική συμπεριφορά.

Τέλος, η οδηγία παρέχει τη δυνατότητα στα κράτη μέλη να θεσπίζουν τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να αρνηθούν, να διακόψουν ή να ανακαλέσουν οποιοδήποτε δικαίωμα σε περίπτωση κατάχρησης δικαιώματος ή απάτης, όπως είναι οι εικονικοί γάμοι.

β Η εφαρμογή της οδηγίας 2004/38/ΕΚ

Η οδηγία αυτή παρουσίασε προβλήματα και υπήρξε αντικείμενο αντιπαράθεσεων, δεδομένου ότι η εφαρμογή της ανέδειξε σοβαρές ελλείψεις και διαρκή εμπόδια στην υλοποίηση της ελεύθερης κυκλοφορίας, πράγμα που καθίσταται σαφές μέσω εκθέσεων της Επιτροπής και μελετών του Κοινοβουλίου σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας, των διαδικασιών επί παραβάσει κατά κρατών μελών λόγω εσφαλμένης ή ελλιπούς μεταφοράς, του μεγάλου όγκου αναφορών που υποβάλλονται στο Κοινοβούλιο και των πολλών υποθέσεων που εκκρεμούν ενώπιον του ΔΕΕ. Η κριτική που διατυπώθηκε από ορισμένα κράτη μέλη κατά την περίοδο 2013-2014 σχετικά με την εικαζόμενη κατάχρηση των κανόνων περί ελεύθερης κυκλοφορίας από πολίτες της ΕΕ για τους σκοπούς του «τουρισμού πρόνοιας» οδήγησε σε συζητήσεις σε επίπεδο ΕΕ σχετικά με πιθανές μεταρρυθμίσεις, οι οποίες στο μεταξύ εγκαταλείφθηκαν μετά την απόφαση του Ηνωμένου Βασιλείου να αποχωρήσει από την ΕΕ.

γ Υπήκοοι τρίτων χωρών

Οι διατάξεις που ισχύουν για τους υπηκόους τρίτων χωρών οι οποίοι δεν είναι μέλη της οικογένειας πολίτη της ΕΕ επεξηγούνται εδώ. ([4.2.3](#)).

Ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

Το Κοινοβούλιο έχει από μακρού καταβάλει μεγάλες προσπάθειες για τη διατήρηση του δικαιώματος της ελεύθερης κυκλοφορίας, το οποίο αποτελεί, κατά την άποψή του, θεμελιώδη αρχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στο ψήφισμά του, της 16ης Ιανουαρίου 2014, σχετικά με τον σεβασμό του θεμελιώδους δικαιώματος ελεύθερης κυκλοφορίας στην ΕΕ, το Κοινοβούλιο καταδίκασε τις προσπάθειες να περιοριστούν τα δικαιώματα ελεύθερης κυκλοφορίας και κάλεσε τα κράτη μέλη να συμμορφωθούν με τις διατάξεις της Συνθήκης σχετικά με τους κανόνες της ΕΕ που διέπουν την ελεύθερη κυκλοφορία και να διασφαλίσουν την τήρηση των αρχών της ισότητας καθώς και του θεμελιώδους

δικαιώματος της ελεύθερης κυκλοφορίας σε όλα τα κράτη μέλη. Στα ψηφίσματά του της 15ης Μαρτίου 2017 σχετικά με τα εμπόδια στην ελευθερία των πολιτών της ΕΕ να μετακινούνται και να εργάζονται εντός της εσωτερικής αγοράς και της 12ης Δεκεμβρίου 2017 σχετικά με την έκθεση του ιδίου έτους για τη ιθαγένεια της ΕΕ, το Κοινοβούλιο ζήτησε για άλλη μια φορά την άρση των εμποδίων για το δικαίωμα στην ελεύθερη κυκλοφορία. Η απόφαση του Ηνωμένου Βασιλείου να αποχωρήσει από την Ευρωπαϊκή Ένωση έχει απαλλάξει την ελεύθερη κυκλοφορία από έναν από τους κύριους επικριτές της.

Όσον αφορά τον χώρο Σένγκεν, στο ψήφισμά του, της 30ής Μαΐου 2018, σχετικά με την ετήσια έκθεση για τη λειτουργία του χώρου Σένγκεν, το Κοινοβούλιο καταδίκασε «τη συνεχιζόμενη επαναφορά των ελέγχων στα εσωτερικά σύνορα», δεδομένου ότι είναι «επιζήμιοι για την ενότητα του χώρου Σένγκεν και βλάπτουν την ευημερία των Ευρωπαίων πολιτών και την αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας».

Η πανδημία COVID-19 ανάγκασε τα περισσότερα κράτη μέλη να επαναφέρουν ελέγχους στα εσωτερικά σύνορα, να κλείσουν σύνορα και να επιβάλουν προσωρινούς περιορισμούς στις μετακινήσεις από άλλες χώρες της ΕΕ, αν και υπήρξε μερική χαλάρωση όλων αυτών των μέτρων με την εισαγωγή του Ψηφιακού Πιστοποιητικού COVID της ΕΕ. Με διάφορα ψηφίσματα, το Κοινοβούλιο εξέφρασε επανειλημμένα τις ανησυχίες του και ζήτησε καλύτερο συντονισμό σε επίπεδο ΕΕ και ταχεία επιστροφή σε έναν πλήρως λειτουργικό και αναμορφωμένο χώρο Σένγκεν.

Πιο πρόσφατα, σε [ψήφισμα](#) που εγκρίθηκε τον Οκτώβριο του 2022, το Κοινοβούλιο κάλεσε το Συμβούλιο να συμφωνήσει για την πλήρη εφαρμογή των διατάξεων του κεκτημένου του Σένγκεν στη Βουλγαρία και τη Ρουμανία.

Ottavio Marzocchi
04/2023

4.1.4. Το δικαίωμα αναφοράς

Από την έναρξη ισχύος της Συνθήκης του Μάαστριχτ, κάθε πολίτης της ΕΕ και όλα τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα που διαμένουν ή είναι εγκατεστημένα στην ΕΕ έχουν το δικαίωμα να υποβάλλουν αναφορά στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, με τη μορφή καταγγελίας ή αιτήματος, για θέματα που εμπίπτουν στο πεδίο αρμοδιοτήτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι αναφορές εξετάζονται από την Επιτροπή Αναφορών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, η οποία αποφαινεται σχετικά με το παραδεκτό τους και αναλαμβάνει τον περαιτέρω χειρισμό τους.

Νομική βάση

Άρθρα [20](#), [24](#) και [227](#) της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ), άρθρο [44](#) του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στόχοι

Το δικαίωμα αναφοράς παρέχει στους πολίτες και τους κατοίκους της Ευρωπαϊκής Ένωσης με έναν απλό τρόπο δυνατότητα να απευθύνονται με καταγγελίες ή αιτήματα για ανάληψη δράσης στα θεσμικά όργανα της ΕΕ.

Επιτεύγματα

A. Επιλεξιμότητα και απαιτήσεις (άρθρο [227](#) ΣΛΕΕ)

Οι πολίτες της ΕΕ, καθώς και κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο κάτοικος ή έχοντας την καταστατική του έδρα σε κράτος μέλος, δικαιούνται να υποβάλλουν, ατομικά ή από κοινού με άλλους πολίτες ή πρόσωπα, αναφορά στο Κοινοβούλιο.

Προκειμένου να είναι παραδεκτές, οι αναφορές πρέπει να έχουν ως αντικείμενο θέματα που εμπίπτουν στους τομείς δραστηριοτήτων της ΕΕ και να αφορούν άμεσα τον αναφέροντα. Η τελευταία προϋπόθεση ερμηνεύεται διασταλτικά.

B. Διαδικασία εξέτασης

Η διαδικασία εξέτασης των αναφορών καθορίζεται στα άρθρα 226 έως 230 και στο Παράρτημα VI (XX) του [Κανονισμού του Κοινοβουλίου](#), τα οποία απονέμουν σχετική αρμοδιότητα σε κοινοβουλευτική επιτροπή, την Επιτροπή Αναφορών.

1. Τυπικές απαιτήσεις

Οι αναφορές πρέπει να περιέχουν το όνομα, την ιθαγένεια και τη διεύθυνση κάθε αναφέροντος και να συντάσσονται σε μία από τις επίσημες γλώσσες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μπορούν να υποβάλλονται είτε ηλεκτρονικά μέσω της διαδικτυακής πύλης αναφορών του Κοινοβουλίου είτε ταχυδρομικά σε έντυπη μορφή.

2. Κατ' ουσία παραδεκτό

Οι αναφορές που πληρούν αυτές τις τυπικές προϋποθέσεις παραπέμπονται στην Επιτροπή Αναφορών, η οποία πρέπει πρώτα να αποφασίσει εάν είναι παραδεκτές. Για τον σκοπό αυτό, εξετάζει αν το αντικείμενο της αναφοράς εμπίπτει στους τομείς δραστηριότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Όταν αυτό δεν συμβαίνει, η αναφορά κρίνεται μη παραδεκτή. Η απόφαση αυτή και η αιτιολόγησή της κοινοποιούνται στον

αναφέροντα. Στους αναφέροντες γίνεται συχνά η σύσταση να απευθυνθούν σε κάποια άλλη εθνική, ευρωπαϊκή ή διεθνή αρχή. Οι λόγοι για τους οποίους οι αναφορές κρίνονται μη παραδεκτές οφείλονται κυρίως στο γεγονός ότι οι αναφέροντες συγχέουν τις αρμοδιότητες, τις ευθύνες και τις δυνατότητες της ΕΕ για λήψη μέτρων και παροχή αποζημίωσης με εκείνες των κρατών μελών και άλλων διεθνών οργανισμών και οργάνων (όπως ο ΟΗΕ και το Συμβούλιο της Ευρώπης), μεταξύ άλλων και σε σχέση με τη δυνατότητα εφαρμογής του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ.

3. Εξέταση των αναφορών

Ανάλογα με τις περιστάσεις, η Επιτροπή Αναφορών δύναται να προβεί σε μία ή περισσότερες από τις ακόλουθες ενέργειες:

- να ζητήσει από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να διεξαγάγει προκαταρκτική έρευνα σε σχέση με μια αναφορά και να δώσει πληροφορίες όσον αφορά την τήρηση της σχετικής νομοθεσίας της ΕΕ·
- να παραπέμψει την αναφορά σε άλλες επιτροπές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου προς ενημέρωση ή προς περαιτέρω ενέργειες (παραδείγματος χάρη, μία επιτροπή μπορεί να παράσχει γνωμοδότηση στην Επιτροπή Αναφορών, να συζητήσει ή να λάβει υπόψη μια αναφορά στα πλαίσια των νομοθετικών, πολιτικών ή ελεγκτικών της δραστηριοτήτων)·
- εάν η αναφορά σχετίζεται με ειδική περίπτωση που απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή, η επιτροπή μπορεί να επικοινωνήσει με τα αρμόδια όργανα ή τις αρμόδιες αρχές ή να παρέμβει μέσω της μόνιμης αντιπροσωπείας του ενδιαφερόμενου κράτους μέλους για να διευθετηθεί το ζήτημα·
- να λάβει κάθε άλλο μέτρο που κρίνεται κατάλληλο για την αντιμετώπιση ενός ζητήματος ή για να δοθεί κατάλληλη απάντηση στην αναφορά.

Η επιτροπή αποφασίζει επίσης εάν θα εγγράψει αναφορές στην ημερήσια διάταξη των συνεδριάσεών της. Στην περίπτωση αυτή, καλούνται ο αναφέρων, η Επιτροπή και εκπρόσωποι των κρατών μελών. Κατά τη συνεδρίαση αυτή, οι αναφέροντες — εφόσον το επιθυμούν— παρουσιάζουν την αναφορά τους, η Επιτροπή εκθέτει την άποψή της προφορικά και σχολιάζει τη γραπτή της απάντηση στα θέματα που τίθενται στην αναφορά, οι δε εκπρόσωποι των οικείων κρατών μελών μπορεί να κληθούν να λάβουν τον λόγο. Τα μέλη της Επιτροπής Αναφορών δύναται στη συνέχεια να ανταλλάξουν απόψεις επί των ζητημάτων που τέθηκαν κατά τη διάρκεια της συζήτησης και να προτείνουν τη λήψη περαιτέρω αναγκαίων μέτρων.

Σε ειδικές περιπτώσεις, η επιτροπή μπορεί να αποφασίσει να διοργανώσει ακρόαση ή συνεδρίαση εργασίας, να πραγματοποιήσει διερευνητική επίσκεψη στη χώρα ή περιφέρεια που μνημονεύεται στην αναφορά, να εγκρίνει έκθεση αποστολής με τις παρατηρήσεις και τις συστάσεις της ή να καταρτίσει και να υποβάλει πλήρη έκθεση ή συνοπτική πρόταση ψηφίσματος προς ψηφοφορία από το Κοινοβούλιο σε συνεδρίαση ολομέλειας. Μπορεί επίσης να αποφασίσει να υποβάλει προφορικές ερωτήσεις στην Επιτροπή και/ή στο Συμβούλιο και να διεξαγάγει συζήτηση στην ολομέλεια.

Εάν μια αναφορά θίγει θέμα γενικού ενδιαφέροντος που αποκαλύπτει εσφαλμένη μεταφορά ή εφαρμογή του ενωσιακού δικαίου, η Επιτροπή μπορεί να λάβει μέτρα έναντι του εν λόγω κράτους μέλους, μεταξύ άλλων μέσω διαδικασίας επί παραβάσει.

4. Περάτωση

Η επιτροπή μπορεί να περατώσει την εξέταση μιας αναφοράς σε διάφορα στάδια της διαδικασίας, όπως για παράδειγμα μετά την απόφασή της για το παραδεκτό της αναφοράς, μετά από συζήτηση σε συνεδρίαση της επιτροπής, όταν δεν μπορεί να ληφθεί κάποιο περαιτέρω μέτρο σχετικά με την αναφορά, όταν η αναφορά αποσύρεται από τον αναφέροντα ή όταν ο τελευταίος δεν απαντά εντός δεδομένης προθεσμίας σε αίτημα για περαιτέρω πληροφορίες.

5. Διαφάνεια

Οι αναφορές που υποβάλλονται στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο καθίστανται δημόσια έγγραφα. Περιλήψεις των αναφορών αναρτώνται σε όλες τις επίσημες γλώσσες της ΕΕ, μαζί με άλλα σχετικά έγγραφα, στη [διαδικτυακή πύλη αναφορών](#) του Κοινοβουλίου αφού η Επιτροπή Αναφορών λάβει απόφαση σχετικά με το παραδεκτό των αναφορών.

Οι αναφέροντες ενημερώνονται γραπτώς για όλες τις αποφάσεις της επιτροπής σε σχέση με την αναφορά τους και για την αιτιολόγησή τους και, μόλις αυτές καταστούν διαθέσιμες, λαμβάνουν τις σχετικές πληροφορίες και την τεκμηρίωσή τους, όπου αυτό κρίνεται απαραίτητο.

Ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

Σύμφωνα με τις Συνθήκες, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο είναι ο αποδέκτης των αναφορών και έχει, επομένως την ευθύνη να διασφαλίζει ότι οι ανησυχίες των πολιτών που εκφράζονται στις εν λόγω αναφορές λαμβάνονται πλήρως υπόψη στην ΕΕ. Προκειμένου να ανταποκριθεί στην ευθύνη αυτή με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, το Κοινοβούλιο έχει αναθέσει σε μια ειδική επιτροπή, την [Επιτροπή Αναφορών](#), το καθήκον εξέτασης των αναφορών και συντονισμού των ενεργειών του θεσμικού οργάνου σε σχέση με τη συνέχεια που πρέπει να δοθεί στις αναφορές. Όπως επισημάνθηκε στις ετήσιες εκθέσεις του σχετικά με τις εργασίες της επιτροπής κατά το προηγούμενο έτος^[1], το Κοινοβούλιο ανέκαθεν θεωρούσε τις αναφορές βασικό στοιχείο της συμμετοχικής δημοκρατίας. Έχει υπογραμμίσει επίσης τη σημασία τους όσον αφορά περιπτώσεις εσφαλμένης μεταφοράς και εφαρμογής του δικαίου της ΕΕ από τα κράτη μέλη. Είναι γεγονός ότι ορισμένες αναφορές έχουν οδηγήσει στην ανάληψη νομοθετικής ή πολιτικής δράσης, σε υποθέσεις EU Pilot, προδικαστικές αποφάσεις ή διαδικασίες επί παραβάσει.

Η Επιτροπή Αναφορών είναι ιδιαίτερος ενεργή στους τομείς των θεμελιωδών δικαιωμάτων (σε θέματα όπως τα δικαιώματα των παιδιών, οι διακρίσεις, τα δικαιώματα των μειονοτήτων, η δικαιοσύνη, η ελεύθερη κυκλοφορία, τα δικαιώματα ψήφου και το Brexit), του περιβάλλοντος και της καλής διαβίωσης των ζώων, της εσωτερικής αγοράς, των κοινωνικών δικαιωμάτων, της μετανάστευσης, των εμπορικών συμφωνιών και της δημόσιας υγείας. Ειδικότερα, διαδραματίζει ιδιαίτερο ρόλο όσον αφορά την προστασία των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρίες εντός του πλαισίου της ΕΕ για την εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες, και διοργανώνει επίσης κάθε χρόνο συνεδρίαση εργασίας για θέματα συναρτώμενα με τις αναπηρίες.

[1] Οι ετήσιες εκθέσεις σχετικά με τις εργασίες της Επιτροπής Αναφορών περιλαμβάνουν πληροφορίες για τον αριθμό των υποβληθεισών αναφορών, τον μορφότυπό τους, την κατάσταση, το αποτέλεσμα, τη χώρα, τη γλώσσα, την ιθαγένεια και το θέμα· τη Διαδικτυακή Πύλη· τις σχέσεις με την Επιτροπή, το Συμβούλιο και τον Διαμεσολαβητή· διερευνητικές επισκέψεις, δημόσιες ακροάσεις, μελέτες που ανατέθηκαν και περαιτέρω σημαντικά ζητήματα.

Υπάρχουν διάφορα μέσα που διασφαλίζουν ότι τα ζητήματα που εγείρονται στις αναφορές αντιμετωπίζονται και επιλύονται: διερευνητικές επισκέψεις, δημόσιες ακροάσεις, διοργάνωση εργαστηρίων, ανάθεση μελετών, η ίδρυση, το 2016, ενός Δικτύου Αναφορών για τη διασφάλιση καλύτερης συνεργασίας μεταξύ επιτροπών που εξετάζουν αναφορές και η συνεργασία και ο διάλογος με εθνικά κοινοβούλια και τις εθνικές αρχές, καθώς και με άλλα θεσμικά όργανα της ΕΕ (ιδίως με την Επιτροπή και τον Ευρωπαϊό Διαμεσολαβητή).

Το 2014, το Κοινοβούλιο εγκαινίασε επίσης τη [διαδικτυακή πύλη αναφορών](#), η οποία συνέβαλε στο να καταστεί περισσότερο γνωστό το δικαίωμα αναφοράς και να βελτιωθεί η διαφάνεια των αναφορών. Η πύλη καθιστά δυνατή τη συμμετοχή πολιτών, φυσικών και νομικών προσώπων που διαμένουν ή είναι εγκατεστημένα νομίμως στην ΕΕ και την αλληλεπίδρασή τους με την ΕΕ, μεταξύ άλλων για να υποστηρίξουν μια παραδεκτή αναφορά^[2]. Η διαδικτυακή πύλη αναφορών του Κοινοβουλίου σηματοδοτεί επίσης ορισμένες [εναλλακτικές λύσεις αντί των αναφορών](#) που είναι διαθέσιμες στους ευρωπαίους πολίτες.

Georgiana Sandu
10/2023

[2] Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την Επιτροπή Αναφορών και τις δραστηριότητές της, βλ. [Επιτεύγματα της Επιτροπής Αναφορών κατά την κοινοβουλευτική περίοδο 2014-2019 και προκλήσεις για το μέλλον](#).

4.1.5. Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία Πολιτών

Η Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία Πολιτών (ΕΠΠ) αποτελεί ένα σημαντικό μέσο συμμετοχικής δημοκρατίας στην ΕΕ, το οποίο παρέχει τη δυνατότητα σε ένα εκατομμύριο πολίτες που διαμένουν στο ένα τέταρτο των κρατών μελών να καλέσουν την Επιτροπή να υποβάλει πρόταση νομικής πράξης για την εφαρμογή των Συνθηκών της ΕΕ. Από την έναρξη εφαρμογής κανονισμού του 2011 που ορίζει λεπτομερείς διαδικασίες σχετικά με την ΕΠΠ, δέκα πρωτοβουλίες έχουν υποβληθεί επιτυχώς στην Επιτροπή. Από τον Ιανουάριο του 2020 ισχύουν νέοι κανόνες που καθιστούν την ΕΠΠ πιο προσιτή.

Νομική βάση

- το άρθρο 11 παράγραφος 4 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ)·
- το άρθρο 24 παράγραφος 1 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ)·
- οι κανονισμοί (ΕΕ) αριθ. 211/2011 και 2019/788·
- τα άρθρα 222 και 230 του Κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

Πλαίσιο

Οι πρωτοβουλίες πολιτών είναι μέσα που έχουν στη διάθεσή τους οι πολίτες των περισσότερων κρατών μελών, σε εθνικό, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο, τα οποία ωστόσο παρουσιάζουν σημαντικές διαφορές μεταξύ τους όσον αφορά το πεδίο εφαρμογής και την ακολουθούμενη διαδικασία. Η έννοια της ιθαγένειας της Ένωσης, από την οποία προήλθε και η Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία Πολιτών, εισήχθη για πρώτη φορά στη Συνθήκη του Μάαστριχτ (1.1.3). Το 1996, ενόψει της Διακυβερνητικής Διάσκεψης του Άμστερνταμ, οι υπουργοί Εξωτερικών της Αυστρίας και της Ιταλίας πρότειναν να θεσπιστεί, παράλληλα με το δικαίωμα αναφοράς προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το δικαίωμα των πολιτών να υποβάλλουν ανάλογες πρωτοβουλίες, αλλά η πρότασή τους, δεν έγινε δεκτή από τη Διάσκεψη. Διατάξεις για τη διαδικασία της πρωτοβουλίας των πολιτών, περίπου όπως την ξέρουμε σήμερα, συμπεριλήφθηκαν για πρώτη φορά στο σχέδιο Συνταγματικής Συνθήκης. Παρά την αρχική απόρριψή τους από το προεδρείο της Συνέλευσης, οι διατάξεις αυτές διατηρήθηκαν στο τελικό κείμενο χάρη στις συντονισμένες προσπάθειες οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών. Μετά την αποτυχία της διαδικασίας κύρωσης της Συνταγματικής Συνθήκης, παρόμοιες διατάξεις εισήχθησαν εκ νέου κατά την κατάρτιση της Συνθήκης της Λισαβόνας.

Σήμερα, το δικαίωμα υποβολής πρωτοβουλίας πολιτών κατοχυρώνεται στον τίτλο II της ΣΕΕ (Διατάξεις περί δημοκρατικών αρχών). Το άρθρο 11 παράγραφος 4 ΣΕΕ θεσπίζει το βασικό πλαίσιο σχετικά με το εν λόγω δικαίωμα, ενώ το άρθρο 24 εδάφιο 1 ΣΛΕΕ διατυπώνει τις γενικές αρχές σχετικά με έναν κανονισμό για τον καθορισμό συγκεκριμένων διαδικασιών και λεπτομερών προϋποθέσεων. Η πρόταση κανονισμού ήταν αποτέλεσμα εκτενούς διαβούλευσης^[1]. Οι διαπραγματεύσεις επί του τελικού κειμένου διήρκεσαν πολλούς μήνες μέχρι να επιτευχθεί συμφωνία: το σχέδιο πρότασης

[1] Πράσινη Βίβλος της Επιτροπής (COM(2009)0622).

υποβλήθηκε στο Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο στις 31 Μαρτίου 2010 και η πολιτική συμφωνία επιτεύχθηκε στις 15 Δεκεμβρίου 2010, οδηγώντας έτσι στην επίσημη έγκριση του κειμένου από το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο στις 16 Φεβρουαρίου 2011. Το κείμενο επί του οποίου συμφώνησαν το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο τέθηκε σε ισχύ την 1η Απριλίου 2011 με τον κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 211/2011 (κανονισμός για τις ΕΠΠ). Λόγω των πολυάριθμων τεχνικών προσαρμογών που χρειάστηκε να γίνουν σε επίπεδο κρατών μελών για την εφαρμογή μιας απλουστευμένης διαδικασίας ελέγχου, ο κανονισμός ΕΠΠ άρχισε να εφαρμόζεται ένα έτος αργότερα. Έως την 1η Απριλίου 2015 και στη συνέχεια έως την ίδια ημερομηνία ανά τριετία, η Επιτροπή πρέπει να υποβάλλει έκθεση σχετικά με την εφαρμογή του κανονισμού ΕΠΠ, με στόχο ενδεχόμενη αναθεώρησή του. Η Επιτροπή ενέκρινε τέτοιες εκθέσεις στις 31 Μαρτίου 2015 [COM\(2015\)0145](#) και στις 28 Μαρτίου 2018 [COM\(2018\)0157](#). Οι εν λόγω ανακοινώσεις παρουσίασαν την κατάσταση και την αξιολόγηση της εφαρμογής της ΕΠΠ και απαρίθμησαν τις προκλήσεις που εντοπίστηκαν μετά από την πρώτη εξαετία εφαρμογής του νέου αυτού νομοθετικού και θεσμικού πλαισίου. Επισήμαναν ορισμένες ελλείψεις και έλαβαν υπόψη ορισμένες προτάσεις που συμπεριέλαβε το Κοινοβούλιο στις εκθέσεις του, καθώς και μέρος της ουσιαστικής έρευνας που είχε διεξαχθεί με δική του πρωτοβουλία^[2].

Από την έναρξη ισχύος του κανονισμού ΕΠΠ, διατυπώθηκαν σοβαρές ανησυχίες σχετικά με τη λειτουργία του μέσου αυτού. Το Κοινοβούλιο ζήτησε πολλές φορές τη μεταρρύθμιση του κανονισμού ΕΠΠ με στόχο την απλούστευση και τον εξορθολογισμό των διαδικασιών. Τελικά, στις 13 Σεπτεμβρίου 2017, η Επιτροπή υπέβαλε [νομοθετική πρόταση](#) για την αναθεώρηση της ΕΠΠ. Μετά τις διοργανικές διαπραγματεύσεις που πραγματοποιήθηκαν από τον Σεπτέμβριο έως τον Δεκέμβριο του 2018, το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο κατέληξαν σε πολιτική συμφωνία στις 12 Δεκεμβρίου 2018. Το συμφωνημένο κείμενο εγκρίθηκε από το Κοινοβούλιο στις 12 Μαρτίου 2019 και από το Συμβούλιο στις 9 Απριλίου. Η τελική πράξη υπεγράφη στις 17 Απριλίου 2019 και δημοσιεύθηκε στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ L 130) στις 17 Μαΐου 2019.

Ο νέος κανονισμός ΕΠΠ (κανονισμός (ΕΕ) 2019/788) καταργεί τον κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 211/2011 και βρίσκεται σε ισχύ από την 1η Ιανουαρίου 2020. Το δικαίωμα υποβολής ΕΠΠ δεν θα πρέπει σε καμία περίπτωση να συγχέεται με το δικαίωμα υποβολής αναφοράς, καθώς τα δύο αυτά δικαιώματα διαφέρουν σε πολλές ουσιώδεις πτυχές τους. Οι αναφορές μπορούν να υποβληθούν από πολίτες της ΕΕ, καθώς και από οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο το οποίο διαμένει στην ΕΕ ([4.1.4](#)), και πρέπει να πραγματεύονται θέματα που εμπíπτουν στους τομείς αρμοδιότητας της ΕΕ και τα οποία αφορούν άμεσα τον αναφέροντα. Οι αναφορές απευθύνονται στο Κοινοβούλιο υπό την ιδιότητά του ως άμεσου εκπροσώπου των πολιτών σε επίπεδο ΕΕ. Η ΕΠΠ αποτελεί άμεση έκκληση για ειδική νομική πράξη της ΕΕ και πρέπει να συμμορφώνεται με ειδικούς κανόνες προκειμένου να κριθεί παραδεκτή. Επιπλέον, έχει ως τελικό παραλήπτη την Επιτροπή, η οποία έχει την αποκλειστική αρμοδιότητα υποβολής νομοθετικών προτάσεων. Από την άποψη αυτή, η ΕΠΠ είναι παρεμφερής με το δικαίωμα πρωτοβουλίας που έχει εκχωρηθεί στο Κοινοβούλιο (άρθρο 225 ΣΛΕΕ) και στο Συμβούλιο (άρθρο 241 ΣΛΕΕ).

[2] «European Citizens Initiative – First lessons of implementation» (Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία Πολιτών – Πρώτα διδάγματα από την εφαρμογή της). Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Γενική Διεύθυνση Εσωτερικών Πολιτικών, Θεματικό Τμήμα Γ – Δικαιώματα των πολιτών και συναγματοτικές υποθέσεις (2014).

Διαδικασία

A. Επιτροπή πολιτών

Για μια πρωτοβουλία τέτοιου μεγέθους είναι απαραίτητο να υπάρχει μια ελάχιστη οργανωτική δομή. Το πρώτο βήμα για να αναληφθεί μια πρωτοβουλία πολιτών είναι να δημιουργηθεί μια οργανωτική επιτροπή, η οποία ονομάζεται «επιτροπή πολιτών». Η επιτροπή αυτή πρέπει να αποτελείται από τουλάχιστον επτά άτομα, τα οποία διαμένουν σε τουλάχιστον επτά διαφορετικά κράτη μέλη (χωρίς να είναι απαραίτητα διαφορετικής ιθαγένειας) και έχουν συμπληρώσει το όριο ηλικίας που τους δίνει δικαίωμα ψήφου στις ευρωπαϊκές εκλογές. Η επιτροπή πρέπει να ορίσει έναν εκπρόσωπο και έναν αναπληρωτή εκπρόσωπο αρμόδιους για τις επαφές για τη συγκεκριμένη ΕΠΠ.

Σε αντίθεση με την πρόταση της Επιτροπής και του Κοινοβουλίου, ο νέος κανονισμός ΕΠΠ δεν μειώνει το όριο ηλικίας για τη στήριξη μιας ΕΠΠ στα 16 έτη, ωστόσο τα κράτη μέλη μπορούν να καθορίσουν ως όριο ηλικίας τα 16 έτη, εφόσον το επιλέξουν.

B. Καταχώριση

Προτού ξεκινήσει να συγκεντρώνει δηλώσεις υποστήριξης, η επιτροπή θα πρέπει να καταχωρίσει την πρωτοβουλία στο μητρώο της Επιτροπής. Αυτό σημαίνει ότι θα πρέπει να υποβάλει ένα έγγραφο με τον τίτλο, το θέμα και τη συνοπτική περιγραφή της πρωτοβουλίας, στο οποίο θα διευκρινίζεται η προτεινόμενη νομική βάση για την ανάληψη νομικής δράσης, και το οποίο θα παρέχει πληροφορίες σχετικά με τα μέλη της επιτροπής πολιτών και όλες τις πηγές στήριξης και χρηματοδότησης της προτεινόμενης πρωτοβουλίας. Οι διοργανωτές μπορούν να καταθέσουν λεπτομερέστερες πληροφορίες και άλλο υλικό, όπως για παράδειγμα να επισυνάψουν σχέδιο του προτεινόμενου νομοθετικού κειμένου.

Η Επιτροπή έχει διορία δύο μηνών για να αποφασίσει αν θα καταχωρίσει την προτεινόμενη πρωτοβουλία στο μητρώο. Η πρωτοβουλία δεν πρόκειται να καταχωριστεί στο μητρώο αν δεν έχουν τηρηθεί οι διαδικαστικές απαιτήσεις ή αν το θέμα δεν εμπίπτει στο πεδίο της αρμοδιότητας της Επιτροπής όσον αφορά την υποβολή πρότασης νομοθετικής πράξης για την εφαρμογή των Συνθηκών. Άλλες αιτίες απόρριψης μπορεί να είναι ο πρόδηλα καταχρηστικός, επιπόλαιος ή οχληρός χαρακτήρας της πρωτοβουλίας ή η αντίθεσή της με τις αξίες της ΕΕ όπως ορίζονται στο άρθρο 2 ΣΕΕ. Η απόφαση της Επιτροπής μπορεί να προσβληθεί με δικαστικά ή εξωδικαστικά μέσα. Οι πρωτοβουλίες που καταχωρίζονται στο μητρώο δημοσιεύονται στη δικτυακή πύλη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Προκειμένου να καταστεί η ΕΠΠ πιο προσιτή και να διασφαλιστεί ότι καταχωρίζονται όσο το δυνατόν περισσότερες πρωτοβουλίες, ο νέος κανονισμός περιλαμβάνει επίσης τη δυνατότητα μερικής καταχώρισης πρωτοβουλιών.

Γ. Συγκέντρωση των δηλώσεων υποστήριξης

Μόλις καταχωριστεί η πρωτοβουλία, οι διοργανωτές μπορούν να ξεκινήσουν να συγκεντρώνουν δηλώσεις υποστήριξης. Η διαδικασία αυτή πρέπει να έχει ολοκληρωθεί σε 12 μήνες από την καταχώριση. Η συγκέντρωση μπορεί να γίνει είτε σε έντυπη μορφή είτε ηλεκτρονικά. Στη δεύτερη περίπτωση, το επιγραμμικό σύστημα συγκέντρωσης θα πρέπει πρώτα να πιστοποιηθεί από τις αρμόδιες εθνικές αρχές. Λεπτομερείς κανόνες για τις τεχνικές προδιαγραφές των επιγραμμικών συστημάτων συγκέντρωσης θεσπίστηκαν μέσω εκτελεστικού κανονισμού της Επιτροπής ([Κανονισμός \(ΕΕ\) 2019/1799](#)). Ανεξάρτητα από το εάν οι δηλώσεις υποστήριξης θα είναι έντυπες ή

ηλεκτρονικές, ισχύουν οι ίδιες απαιτήσεις δεδομένων για τον σκοπό του ελέγχου. Προκειμένου να εξεταστεί από την Επιτροπή η ΕΠΠ θα πρέπει να έχει συγκεντρώσει ένα εκατομμύριο δηλώσεις υποστήριξης μέσα σε 12 μήνες.

Ο νέος κανονισμός ΕΠΠ δίνει τη δυνατότητα στους πολίτες της ΕΕ να υποστηρίξουν μια ΕΠΠ ανεξάρτητα από τον τόπο διαμονής τους. Εισάγει επίσης μεγαλύτερη ευελιξία όσον αφορά την επιλογή της ημερομηνίας έναρξης της περιόδου συγκέντρωσης υπογραφών, εντός έξι μηνών από την καταχώριση. Επιπλέον, απλουστεύει περαιτέρω τις απαιτήσεις σχετικά με τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα για τους υπογράφοντες την ΕΠΠ. Ωστόσο, τα κράτη μέλη εξακολουθούν να έχουν τη δυνατότητα να απαιτούν από τους υπογράφοντες να παρέχουν τον πλήρη αριθμό της ταυτότητάς τους.

Επιπλέον, ο νέος κανονισμός ορίζει ότι η Επιτροπή πρέπει να δημιουργήσει και να θέσει σε λειτουργία ένα κεντρικό επιγραμματικό σύστημα συγκέντρωσης και να καταργήσει σταδιακά τα μεμονωμένα συστήματα συγκέντρωσης μετά το 2022.

Τέλος, κατόπιν επιμονής του Κοινοβουλίου, ο νέος κανονισμός προβλέπει ενισχυμένη υποστήριξη για τους διοργανωτές των ΕΠΠ μέσω σημείων επαφής σε κάθε κράτος μέλος και μιας διαδικτυακής συνεργατικής πλατφόρμας που παρέχει πληροφορίες και βοήθεια, πρακτική υποστήριξη και νομικές συμβουλές σχετικά με την ΕΠΠ.

Δ. Έλεγχος και πιστοποίηση

Αφού συγκεντρωθεί ο αναγκαίος αριθμός δηλώσεων υποστήριξης από επαρκή αριθμό κρατών μελών, οι διοργανωτές πρέπει να τις υποβάλουν στις [αρμόδιες για την πιστοποίησή τους εθνικές αρχές](#), οι οποίες περιλαμβάνονται στον κατάλογο που έχει καταρτίσει η Επιτροπή με βάση πληροφορίες που της έχουν χορηγήσει τα κράτη μέλη. Οι αρχές που επιφορτίζονται με αυτό το καθήκον είναι ως επί το πλείστον Υπουργεία Εσωτερικών, εκλογικές επιτροπές ή μητρώα πληθυσμού. Οι εθνικές αρχές καλούνται στη συνέχεια να πιστοποιήσουν τις δηλώσεις υποστήριξης εντός τριών μηνών, χωρίς ωστόσο να χρειάζεται να εξακριβώσουν τη γνησιότητα των υπογραφών.

Ε. Υποβολή και εξέταση

Σε αυτό το στάδιο, οι διοργανωτές καλούνται να υποβάλουν τα σχετικά πιστοποιητικά που έλαβαν από τις εθνικές αρχές όσον αφορά τον αριθμό των δηλώσεων υποστήριξης και πρέπει επίσης να παρέχουν πληροφορίες σχετικά με τυχόν χρηματοδότηση που λαμβάνουν από οποιαδήποτε πηγή. Καταρχήν, πρέπει να δηλώνεται κάθε εισφορά που υπερβαίνει τα 500 ευρώ.

Αφού η Επιτροπή λάβει την υποβολή της πρωτοβουλίας, πρέπει να τη δημοσιεύσει χωρίς καθυστέρηση στο μητρώο και να συνεδριάσει με τους διοργανωτές στο κατάλληλο επίπεδο, ώστε οι τελευταίοι να έχουν τη δυνατότητα να διευκρινίσουν τις λεπτομέρειες του αιτήματός τους. Έπειτα από ανταλλαγή απόψεων με την Επιτροπή, δίνεται η ευκαιρία στους διοργανωτές να παρουσιάσουν την πρωτοβουλία σε δημόσια ακρόαση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Την ακρόαση διοργανώνει η επιτροπή που είναι αρμόδια για το αντικείμενο της ΕΠΠ (άρθρο 222 του Κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου).

Ο νέος κανονισμός ΕΠΠ παρατείνει από τρεις σε έξι μήνες τη διορία που έχει η Επιτροπή για να απαντήσει σε μια έγκυρη πρωτοβουλία. Σε ανακοίνωση στην οποία παρουσιάζει τα νομικά και πολιτικά της συμπεράσματα για κάθε πρωτοβουλία, η Επιτροπή πρέπει να παρέχει επίσημο κατάλογο των ενεργειών στις οποίες προτίθεται να προβεί και σαφές χρονοδιάγραμμα για την εφαρμογή τους. Επιπλέον, σε μια προσπάθεια να εξασφαλιστεί πλήρης διαφάνεια, ο κανονισμός υποχρεώνει τους

διοργανωτές να υποβάλλουν τακτικά εκθέσεις σχετικά με τις πηγές χρηματοδότησης και άλλες μορφές στήριξης που λαμβάνουν. Υποχρεώνει επίσης την Επιτροπή να διαθέτει έντυπο επικοινωνίας στο μητρώο και στον δημόσιο ιστότοπο της ΕΠΠ, ούτως ώστε οι πολίτες να μπορούν να υποβάλουν καταγγελία σχετικά με την πληρότητα και την ορθότητα των εν λόγω πληροφοριών.

Ο ρόλος του Κοινοβουλίου ενισχύεται περαιτέρω μέσω του νέου κανονισμού ΕΠΠ και των τροποποιήσεων του Κανονισμού του. Προκειμένου να ενισχυθεί ο πολιτικός αντίκτυπος των επιτυχών πρωτοβουλιών, μετά από τη δημόσια ακρόαση, το Κοινοβούλιο μπορεί να διεξαγάγει συζήτηση στην ολομέλεια και να εγκρίνει ψήφισμα για την αξιολόγηση της πολιτικής υποστήριξης της πρωτοβουλίας. Τέλος, το Κοινοβούλιο θα εξετάζει διεξοδικά τα μέτρα που λαμβάνει η Επιτροπή σε συνέχεια της πρωτοβουλίας, τα οποία περιγράφονται επίσης αδρομερώς σε συγκεκριμένες ανακοινώσεις της Επιτροπής.

Τρέχουσες πρωτοβουλίες

Μέχρι στιγμής, δέκα Ευρωπαϊκές Πρωτοβουλίες Πολιτών έχουν καλύψει το κατώτατο όριο του ενός εκατομμυρίου υπογραφών: «Right2Water» (Δικαίωμα στο νερό), «One of us» (Ένας από εμάς), «Stop vivisection» (Σταματήστε τη ζωτομία), «Ban Glyphosate» (Απαγόρευση της γλυφosatής), «Minority Safe Pack» (Πακέτο προστασίας μειονοτήτων), «End the Cage Age» (Τέλος στα κλουβιά), «Save bees and farmers» (Σώστε τις μέλισσες και τους αγρότες), «Stop Finning – Stop the trade» (Σταματήστε την πρακτική αφαίρεσης πτερυγίων – Σταματήστε το εμπόριο), «Save Cruelty Free Cosmetics» (Ναι στα καλλυντικά που δεν δοκιμάζονται σε ζώα) και «Fur Free Europe» (Ευρώπη χωρίς γούνες) και έχουν κατατεθεί στην Επιτροπή. Το Κοινοβούλιο διοργάνωσε ακροάσεις με τους εκπροσώπους των πρωτοβουλιών. Στην απάντησή της, η Επιτροπή παρουσίασε τα νομικά και πολιτικά συμπεράσματά της. Από την έναρξη της ΕΠΠ, η Επιτροπή έχει καταχωρίσει συνολικά 103 πρωτοβουλίες.

Ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

Το μέσο της ΕΠΠ παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον για το Κοινοβούλιο. Πριν από την έναρξη ισχύος της Συνθήκης της Λισαβόνας, το Κοινοβούλιο ενέκρινε [ψήφισμα](#) που περιείχε διεξοδική πρόταση σχετικά με την εφαρμογή της ΕΠΠ. Από την έναρξη ισχύος της Συνθήκης της Λισαβόνας και εφεξής, το Κοινοβούλιο συμμετείχε ενεργά στις διαπραγματεύσεις για τον κανονισμό ΕΠΠ. Το Κοινοβούλιο συνέβαλε καθοριστικά ώστε η ΕΠΠ να γίνει ένα μέσο συμμετοχικής δημοκρατίας πιο προσιτό και πιο φιλικό προς τον πολίτη. Πέτυχε, μεταξύ άλλων, τη μείωση του ελάχιστου αριθμού κρατών μελών από τα οποία πρέπει να προέρχονται οι δηλώσεις υποστήριξης στο ένα τέταρτο, επέμεινε ο έλεγχος του παραδεκτού να διεξάγεται στο στάδιο πριν από την καταχώριση στο μητρώο, και άσκησε πιέσεις προκειμένου να εξασφαλιστεί το δικαίωμα υπογραφής των ΕΠΠ για όλους τους πολίτες και κατοίκους της ΕΕ, ανεξάρτητα από την εθνικότητά τους.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο διατύπωσε μια σειρά πολιτικών εκκλήσεων για την απλούστευση και τον εξορθολογισμό των διαδικασιών για τη λειτουργία μιας ΕΠΠ, καθώς και για την ενίσχυση του αντικτύπου της. Το Κοινοβούλιο ενέκρινε [ψήφισμα σχετικά με τη διαδικασία επανεξέτασης της ΕΠΠ](#) στις 28 Οκτωβρίου 2015, με το οποίο ζητείται, μεταξύ άλλων, η αναθεώρηση του κανονισμού με στόχο την απλούστευση των απαιτήσεων σχετικά με τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα και την παροχή χρηματοδότησης για την υποστήριξη της διοργάνωσης ΕΠΠ. Το 2017, η Επιτροπή

Συνταγματικών Υποθέσεων δρομολόγησε νομοθετική έκθεση πρωτοβουλίας με στόχο την ουσιαστική αναθεώρηση του κανονισμού ΕΠΠ. Τον Σεπτέμβριο του 2017, με βάση τα αιτήματα του Κοινοβουλίου και μια δημόσια διαβούλευση, η Επιτροπή εξέδωσε τελικά την [πρότασή της για έναν νέο κανονισμό σχετικά με την ΕΠΠ](#). Στις 20 Ιουνίου 2018, η Επιτροπή Συνταγματικών Υποθέσεων ενέκρινε την [έκθεσή](#) της σχετικά με την πρόταση της Επιτροπής, η οποία ψηφίστηκε στην ολομέλεια στις 5 Ιουλίου 2018, προκειμένου να ξεκινήσουν διοργανικές διαπραγματεύσεις σχετικά με τον νέο κανονισμό ΕΠΠ.

Στις 12 Δεκεμβρίου 2018 το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο κατέληξαν σε πολιτική συμφωνία. Μετά το ψήφισμα του Κοινοβουλίου στις 12 Μαρτίου και την έγκριση του Συμβουλίου στις 9 Απριλίου, η τελική πράξη υπογράφηκε στις 17 Απριλίου 2019 και δημοσιεύτηκε στην Επίσημη Εφημερίδα στις 17 Μαΐου 2019. Ο νέος κανονισμός ΕΠΠ (κανονισμός (ΕΕ) 2019/788) καταργεί τον κανονισμό (ΕΕ) 211/2011 και βρίσκεται σε ισχύ από την 1η Ιανουαρίου 2020.

Ο νέος κανονισμός καθιστά την ΕΠΠ πιο προσιτή, λιγότερο γραφειοκρατική και ευκολότερη στη χρήση από διοργανωτές και υποστηρικτές, ενώ παράλληλα ενισχύει τη διαδικασία επακολούθησής της.

Στις 15 Ιουλίου 2020 το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο ενέκριναν προσωρινά μέτρα για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της πανδημίας COVID-19 στην υλοποίηση της ΕΠΠ. Οι νέοι κανόνες επιτρέπουν την παράταση των περιόδων για τη συγκέντρωση υπογραφών στο πλαίσιο των πρωτοβουλιών πολιτών που πλήττονται από την πανδημία.

Στις 3 Ιουνίου 2021 η Επιτροπή ενέκρινε απόφαση για την παράταση για τη συγκέντρωση δηλώσεων υποστήριξης στο πλαίσιο της ΕΠΠ· η μέγιστη διάρκεια της περιόδου συγκέντρωσης παρατάθηκε έως την 31η Δεκεμβρίου 2022.

Στις 13 Ιουνίου 2023, το Κοινοβούλιο ενέκρινε [ψήφισμα σχετικά με την εφαρμογή των κανονισμών για την Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία Πολιτών](#).

Alessandro Davoli
10/2023

4.2. Χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης

4.2.1. Χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης: γενικές πτυχές

Οι Συνθήκες αποδίδουν μεγάλη σημασία στην υλοποίηση ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης. Το 2009 εισήχθησαν διάφορα σημαντικά νέα χαρακτηριστικά: αποτελεσματικότερη και δημοκρατικότερη διαδικασία λήψης αποφάσεων που αποτελεί απάντηση στην κατάργηση της παλαιάς διάρθρωσης σε πυλώνες· αυξημένες εξουσίες του Δικαστηρίου της ΕΕ· και ένας νέος ρόλος για τα εθνικά κοινοβούλια. Τα βασικά δικαιώματα ενισχύονται με τον νομικά δεσμευτικό Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Νομική βάση

Άρθρο 3 παράγραφος 2 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ). Το εν λόγω άρθρο, που διατυπώνει τους βασικούς σκοπούς της ΕΕ, αποδίδει μεγαλύτερη σημασία στη δημιουργία ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης (ΧΕΑΔ) σε σχέση με την προγενέστερή του Συνθήκη της Νίκαιας, καθώς στο εξής ο σκοπός αυτός μνημονεύεται πριν ακόμη και από την υλοποίηση της εσωτερικής αγοράς.

Ο τίτλος V της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ) – άρθρα 67 έως 89 – πραγματεύεται τον ΧΕΑΔ. Πέρα από τις γενικές διατάξεις, ο τίτλος αυτός περιλαμβάνει μεμονωμένα κεφάλαια που αφορούν, αντίστοιχα:

- τις πολιτικές σχετικά με τους ελέγχους στα σύνορα, το άσυλο και τη μετανάστευση·
- τη δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις·
- τη δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις·
- την αστυνομική συνεργασία.^[1]

Η Δανία δεν συμμετέχει στην έγκριση από το Συμβούλιο των μέτρων που προβλέπονται στον Τίτλο V της ΣΛΕΕ ([πρωτόκολλο αριθ. 22](#) - ρήτρα απαλλαγής «opt-out» - απαλλάσσει τη Δανία από τη συμμετοχή στην εν λόγω πολιτική). Ωστόσο, εφαρμόζει το κεκτημένο του Σένγκεν από το 2001 σε διακυβερνητική βάση. Όσον αφορά τη δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις και τους κανόνες που ρυθμίζουν τα δικαστήρια που είναι αρμόδια σε αστικές ή εμπορικές διαφορές μεταξύ ιδιωτών που κατοικούν σε διαφορετικά κράτη μέλη ([«κανονισμός Βρυξέλλες I»](#)), στις 19 Οκτωβρίου 2005 το Βασίλειο της Δανίας και η ΕΕ συνήψαν [συμφωνία για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις](#). Σύμφωνα με το άρθρο 3 παράγραφος 2 της συμφωνίας, κάθε φορά που θεσπίζονται τροποποιήσεις, η Δανία πρέπει να κοινοποιεί στην Επιτροπή την απόφασή της σχετικά με την εφαρμογή ή μη του περιεχομένου των εν λόγω τροποποιήσεων. Η Ιρλανδία συμμετέχει μόνο στην έγκριση και εφαρμογή συγκεκριμένων μέτρων, μετά την απόφαση προαιρετικής συμμετοχής της («opt in») ([Πρωτόκολλο αριθ. 21](#)).

Εκτός από αυτές τις διατάξεις, πρέπει να γίνει αναφορά και σε άλλα άρθρα που είναι άρρηκτα συνδεδεμένα με τη δημιουργία ενός ΧΕΑΔ. Πρόκειται κυρίως για το άρθρο 6 της ΣΕΕ, σχετικά με τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων και την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών

[1]Βλέπε ενημερωτικά δελτία [4.2.2](#), [4.2.3](#), [4.2.5](#), [4.2.6](#), [4.2.7](#)

Ελευθεριών^[2], το άρθρο 8 της ΣΛΕΕ, σχετικά με την εξάλειψη των ανισοτήτων, το άρθρο 15 παράγραφος 3 της ΣΛΕΕ, σχετικά με το δικαίωμα πρόσβασης σε έγγραφα των θεσμικών οργάνων, το άρθρο 16 της ΣΛΕΕ, σχετικά με την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα^[3] και τα άρθρα 18 έως 25 της ΣΛΕΕ, σχετικά με την απαγόρευση των διακρίσεων και την ιθαγένεια της Ένωσης^[4]. Ωστόσο, η ΣΛΕΕ εισήγαγε επίσης μια σειρά «ρητρών συγκράτησης» για τις περιπτώσεις στις οποίες ένα κράτος μέλος θεωρεί ότι ένα σχέδιο νόμου θα έθιγε θεμελιώδεις πτυχές του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης του (άρθρο 82 παράγραφος 3 της ΣΛΕΕ), καθώς και κοινούς ελάχιστους κανόνες σχετικά με τον ορισμό των ποινικών αδικημάτων και των κυρώσεων για ιδιαίτερα σοβαρά εγκλήματα με διασυνοριακή διάσταση (άρθρο 83 παράγραφος 3 της ΣΛΕΕ). Ο τρόπος με τον οποίο λειτουργεί αυτό στην πράξη είναι ο εξής: το σχέδιο οδηγίας υποβάλλεται στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και η συνήθης νομοθετική διαδικασία αναστέλλεται. Εάν επιτευχθεί συναίνεση, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο θα αναπέμψει, εντός τεσσάρων μηνών, το σχέδιο στο Συμβούλιο, το οποίο θα τερματίσει την αναστολή της συνήθους νομοθετικής διαδικασίας.

Στόχοι

Οι στόχοι του ΧΕΑΔ καθορίζονται στο άρθρο 67 της ΣΛΕΕ:

- «Η Ένωση συγκροτεί χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, με σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων και των διαφορετικών νομικών συστημάτων και παραδόσεων των κρατών μελών.
- Εξασφαλίζει την απουσία ελέγχων των προσώπων στα εσωτερικά σύνορα και αναπτύσσει κοινή πολιτική στους τομείς του ασύλου, της μετανάστευσης και του ελέγχου των εξωτερικών συνόρων, η οποία βασίζεται στην αλληλεγγύη μεταξύ των κρατών μελών και είναι δίκαιη έναντι των υπηκόων τρίτων χωρών. Για τους σκοπούς του παρόντος τίτλου, οι ανιθαγενείς εξομοιώνονται με τους υπηκόους τρίτων χωρών.
- Η Ένωση καταβάλλει προσπάθεια για να εξασφαλίζει υψηλό επίπεδο ασφάλειας με τη θέσπιση μέτρων πρόληψης και καταπολέμησης της εγκληματικότητας, του ρατσισμού και της ξενοφοβίας, μέτρων συντονισμού και συνεργασίας μεταξύ αστυνομικών και δικαστικών αρχών και των λοιπών αρμοδίων αρχών καθώς και με την αμοιβαία αναγνώριση των δικαστικών αποφάσεων σε ποινικές υποθέσεις και, εάν χρειάζεται, την προσέγγιση των ποινικών νομοθεσιών.
- Η Ένωση διευκολύνει την πρόσβαση στη δικαιοσύνη, ιδίως με την αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης των δικαστικών και εξώδικων αποφάσεων σε αστικές υποθέσεις».

Επιτεύγματα

A. Οι βασικές καινοτομίες που επέφερε η Συνθήκη της Λισαβόνας

1. Αποτελεσματικότερη και δημοκρατικότερη διαδικασία λήψης αποφάσεων

Η Συνθήκη της Λισαβόνας καταργεί τον τρίτο πυλώνα, ο οποίος βασιζόταν στη διακυβερνητική συνεργασία, γενικεύοντας ως εκ τούτου την κοινοτική μέθοδο στον ΧΕΑΔ. Η έγκριση νομοθετικών πράξεων πραγματοποιείται εφεξής, κατά κύριο λόγο,

[2]Βλέπε ενημερωτικό δελτίο [4.1.2](#)

[3]Βλέπε ενημερωτικό δελτίο [4.2.8](#)

[4]Βλέπε ενημερωτικό δελτίο [4.1.1](#)

σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία που περιγράφεται στο άρθρο 294 της ΣΛΕΕ. Το Συμβούλιο αποφασίζει με ειδική πλειοψηφία και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, ως συννομοθέτης, αποφαινεται σύμφωνα με τη διαδικασία της συναπόφασης.

2. Νέος ρόλος των εθνικών κοινοβουλίων

Το άρθρο 12 της ΣΕΕ και τα πρωτόκολλα αριθ. 1 και 2 καθορίζουν τον ρόλο των εθνικών κοινοβουλίων στην ΕΕ. Τα εθνικά κοινοβούλια διαθέτουν πλέον προθεσμία οκτώ εβδομάδων για να εξετάσουν κάθε σχέδιο νομοθετικής πράξης υπό το πρίσμα της αρχής της επικουρικότητας· μέχρι την εκπνοή αυτής της προθεσμίας, δεν λαμβάνεται σε επίπεδο ΕΕ καμία απόφαση επί της υπό εξέταση πρότασης. Όσον αφορά τον ΧΕΑΔ, μια πρόταση πρέπει να επανεξετασθεί εάν αυτό ζητηθεί από το ένα τέταρτο των εθνικών κοινοβουλίων (άρθρο 7 παράγραφος 2 του πρωτοκόλλου αριθ. 2).

Μπορεί να ασκηθεί προσφυγή ακύρωσης ενώπιον του Δικαστηρίου της ΕΕ για παραβίαση της αρχής της επικουρικότητας από κάποια νομοθετική πράξη.

Τα εθνικά κοινοβούλια συμμετέχουν στην αξιολόγηση της Eurojust και της Ευρωπόλ (άρθρα 85 και 88 της ΣΛΕΕ).

3. Αυξημένες εξουσίες του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης^[5]

Υπάρχει πλέον δυνατότητα προσφυγής, χωρίς περιορισμούς, στο Δικαστήριο για την έκδοση προδικαστικών αποφάσεων σχετικά με οποιοδήποτε ζήτημα αφορά τον ΧΕΑΔ. Μετά από μια 5ετή μεταβατική περίοδο από την έναρξη ισχύος της Συνθήκης της Λισαβόνας (ήτοι από 1ης Δεκεμβρίου 2014), οι πράξεις που εγκρίνονται στο πλαίσιο της προηγούμενης συνθήκης στον τομέα της αστυνομικής συνεργασίας και της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο τέτοιας προσφυγής. Το ίδιο σύστημα ισχύει αναφορικά με τις προσφυγές επί παραβάσει (πρωτόκολλο αριθ. 36).

4. Ενίσχυση του ρόλου της Επιτροπής

Η δυνατότητα της Επιτροπής να ασκεί προσφυγές επί παραβάσει κατά κρατών μελών για μη τήρηση των διατάξεων αναφορικά με τον ΧΕΑΔ συνιστά σημαντική καινοτομία που της παρέχει μια νέα εξουσία βάσει της οποίας μεριμνά για την ορθή εφαρμογή των νομοθετικών κειμένων.

5. Δυνατότητα παρέμβασης των κρατών μελών στην αξιολόγηση της εφαρμογής των πολιτικών σχετικά με τον ΧΕΑΔ

Το άρθρο 70 της ΣΛΕΕ ορίζει ότι το Συμβούλιο μπορεί, μετά από πρόταση της Επιτροπής, να θεσπίζει μέτρα για τον καθορισμό των λεπτομερών διατάξεων βάσει των οποίων τα κράτη μέλη, σε συνεργασία με την Επιτροπή, προβαίνουν σε αντικειμενική και αμερόληπτη αξιολόγηση της εφαρμογής, από τις αρχές των κρατών μελών, των πολιτικών σχετικά με τον ΧΕΑΔ.

B. Ο προγραμματικός ρόλος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου

Παράλληλα με τις εξελίξεις που συνδέονται με τις διαδοχικές συνθήκες, πρέπει να τονιστεί ο ιδιαίτερα σημαντικός ρόλος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στην εξέλιξη και την πρόοδο που σημειώθηκε στους διάφορους τομείς του ΧΕΑΔ.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Τάμπερε πραγματοποίησε ειδική σύνοδο τον Οκτώβριο του 1999 με θέμα την δυνατότητα δημιουργίας ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και

[5] Βλέπε ενημερωτικό δελτίο [1.3.10](#)

δικαιοσύνης, μέσα από την πλήρη αξιοποίηση των δυνατοτήτων που προσέφερε η Συνθήκη του Άμστερνταμ.

Τον Νοέμβριο του 2004 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ενέκρινε ένα νέο πενταετές πρόγραμμα δράσης, το Πρόγραμμα της Χάγης.

Στις 10 και 11 Δεκεμβρίου 2009 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ενέκρινε το Πρόγραμμα της Στοκχόλμης. Αυτό το πολυετές πρόγραμμα για την περίοδο 2010-2014 επικεντρωνόταν στα συμφέροντα και τις ανάγκες των πολιτών και άλλων προσώπων για τα οποία η ΕΕ έχει ευθύνη.

Η Συνθήκη της Λισαβόνας αναγνωρίζει επίσημα τον προεξέχοντα ρόλο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου το οποίο «καθορίζει τις στρατηγικές κατευθυντήριες γραμμές του νομοθετικού και επιχειρησιακού προγραμματισμού στον χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης» (άρθρο 68 της ΣΛΕΕ). Τον Ιούνιο του 2014, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο καθόρισε αυτές τις κατευθυντήριες γραμμές για τα επόμενα έτη. Είναι σύμφωνες με τις προτεραιότητες της στρατηγικής ατζέντας για την ΕΕ, η οποία εγκρίθηκε επίσης τον Ιούνιο 2014.

Γ. Η συγκρότηση ειδικών φορέων για τη διαχείριση του ΧΕΑΔ: οι υπηρεσίες

Συγκροτήθηκαν διάφορες υπηρεσίες για να συμβάλουν στη διαχείριση των πολιτικών σε ορισμένους σημαντικούς τομείς του ΧΕΑΔ: η [Ευρωπόλ](#) για την αστυνομική συνεργασία· ο [Οργανισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Κατάρτιση στον Τομέα της Επιβολής του Νόμου](#) (CEPOL)· η [Eurojust](#), για τη δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις· ο [Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ](#) (FRA) σε θέματα θεμελιωδών δικαιωμάτων και καταπολέμησης των διακρίσεων· το [Ευρωπαϊκό Κέντρο Παρακολούθησης Ναρκωτικών και Τοξικομανίας](#) (ΕΚΠΝΤ)· Ο [Ευρωπαϊκός Οργανισμός Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής](#) (Frontex), ο οποίος είναι υπεύθυνος για τον συντονισμό του ελέγχου των εξωτερικών συνόρων· ο [Οργανισμός της ΕΕ για το Άσυλο](#)(EUAA)· Η [Ευρωπαϊκή Εισαγγελία\[6\]](#) και ο [Οργανισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη λειτουργική διαχείριση συστημάτων ΤΠ μεγάλης κλίμακας στον χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνη](#) (eu-LISA).

Ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

Το Κοινοβούλιο διαθέτει μια σειρά μηχανισμών και αρμοδιοτήτων που του επιτρέπουν να ασκεί πλήρως τον ρόλο του:

- νομοθετική αρμοδιότητα στον βαθμό που, από τη θέση σε ισχύ της Συνθήκης της Λισαβόνας το 2009, το Κοινοβούλιο ενεργεί ως συννομοθέτης στο πλαίσιο της συνήθους νομοθετικής διαδικασίας. Τούτο είναι πλέον ο γενικός κανόνας, αλλά με ορισμένες εξαιρέσεις. Σε αυτές περιλαμβάνονται μέτρα που αποσκοπούν στη «διοικητική συνεργασία μεταξύ των αρμόδιων υπηρεσιών των κρατών μελών» (άρθρο 74 της ΣΛΕΕ), τα οποία εξακολουθούν να υπόκεινται σε «ειδική νομοθετική διαδικασία», με το Συμβούλιο να αποφασίζει μετά από πρόταση της Επιτροπής ή του ενός τετάρτου των κρατών μελών και μετά από διαβούλευση με το Κοινοβούλιο. Επιπλέον, εφαρμόζεται ειδική νομοθετική διαδικασία (το Συμβούλιο αποφασίζει ομόφωνα μετά από διαβούλευση με το Κοινοβούλιο) όσον αφορά τα μέτρα για τον καθορισμό των προϋποθέσεων και των περιορισμών για την αστυνομική συνεργασία (άρθρο 89 της ΣΛΕΕ) ή τις διατάξεις σχετικά με τα διαβατήρια, τα δελτία ταυτότητας και τις άδειες διαμονής (άρθρο 77 παράγραφος 3 της ΣΛΕΕ)·

- δημοσιονομική αρμοδιότητα, στο πλαίσιο της οποίας το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο αποφασίζει από κοινού με το Συμβούλιο τον προϋπολογισμό της ΕΕ για προγράμματα που άπτονται του ΧΕΑΔ·
- έλεγχο των δραστηριοτήτων των οργανισμών της ΕΕ που δραστηριοποιούνται στον εν λόγω τομέα πολιτικής, για παράδειγμα με την αποστολή αντιπροσωπειών στα κράτη μέλη ή στα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ για την κατανόηση των προβλημάτων και ιδίως την επαλήθευση του τρόπου εφαρμογής της νομοθεσίας που εγκρίνεται σε επίπεδο ΕΕ·
- δυνατότητα άσκησης ακυρωτικής προσφυγής ενώπιον του Δικαστηρίου, αρμοδιότητα που άσκησε κυρίως το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για να ζητήσει, επί παραδείγματι, την ακύρωση ορισμένων διατάξεων νομοθετικών πράξεων·
- εξουσία πολιτικής πρωτοβουλίας με την έγκριση εκθέσεων πρωτοβουλίας και ψηφισμάτων επί θεμάτων που το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο επιλέγει να εξετάσει.

Οι βασικές προτεραιότητες που τονίζει διαρκώς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κατά τα τελευταία έτη συνοψίζονται ως εξής:

- αναγνώριση και συνεκτίμηση της αυξανόμενης σημασίας του ΧΕΑΔ στην ανάπτυξη της ΕΕ·
- κατάργηση του τρίτου πυλώνα και ενσωμάτωση των τομέων της αστυνομικής συνεργασίας και της δικαστικής συνεργασίας επί ποινικών υποθέσεων στις διαδικασίες και στο δίκαιο της ΕΕ, ώστε να είναι σε θέση το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο να ασκεί πλήρως τον δημοκρατικό του ρόλο στη νομοθετική διαδικασία·
- κατάργηση του κανόνα της ομοφωνίας στο Συμβούλιο, για τη διευκόλυνση της λήψης αποφάσεων·
- διατήρηση δίκαιης ισορροπίας μεταξύ της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων των πολιτών και των κατοίκων αφενός και των απαιτήσεων ασφάλειας και καταπολέμησης της τρομοκρατίας αφετέρου, και διασφάλιση ότι η ισορροπία αυτή αντικατοπτρίζεται στη νομοθεσία και στην εφαρμογή της·
- ενίσχυση της προστασίας και της προώθησης των θεμελιωδών δικαιωμάτων, ιδίως μέσω της έγκρισης του νομικά δεσμευτικού Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της ίδρυσης Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, καθώς και μέσω της σύστασης της εξεταστικής [επιτροπής για τη διερεύνηση της χρήσης του Pegasus και αντίστοιχου κατασκοπευτικού λογισμικού παρακολούθησης](#), η οποία αξιολόγησε τον τρόπο με τον οποίο η χρήση κατασκοπευτικού λογισμικού κατά πολιτών της ΕΕ έχει επηρεάσει τις δημοκρατικές διαδικασίες και τα ατομικά δικαιώματα των πολιτών στην ΕΕ.

Το παρόν ενημερωτικό δελτίο συντάχθηκε από το Θεματικό Τμήμα Δικαιωμάτων των Πολιτών και Συνταγματικών Υποθέσεων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

Udo Bux / Mariusz Maciejewski
11/2023

4.2.2. Πολιτική ασύλου

Σκοπός της πολιτικής ασύλου της ΕΕ είναι να προσφέρει το κατάλληλο καθεστώς σε οποιονδήποτε υπήκοο τρίτης χώρας χρήζει διεθνούς προστασίας σε ένα από τα κράτη μέλη και να διασφαλίσει τη συμμόρφωση με την αρχή της μη επαναπροώθησης.^[1] Για τον σκοπό αυτό, η ΕΕ καταβάλλει προσπάθειες για τη δημιουργία ενός κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου.

Νομική βάση

- Άρθρα 67 παράγραφος 2, 78 και 80 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ),
- Άρθρο 18 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στόχοι

Στόχος της ΕΕ είναι η ανάπτυξη κοινής πολιτικής στους τομείς του ασύλου, της επικουρικής προστασίας και της προσωρινής προστασίας, προκειμένου να παρέχεται το κατάλληλο καθεστώς σε οποιονδήποτε υπήκοο τρίτης χώρας έχει ανάγκη διεθνούς προστασίας, καθώς και η διασφάλιση ότι θα τηρείται η αρχή της μη επαναπροώθησης. Η πολιτική αυτή πρέπει να συμμορφώνεται προς τη Σύμβαση της Γενεύης για το καθεστώς των προσφύγων, της 28ης Ιουλίου 1951, και με το Πρωτόκολλό της, της 31ης Ιανουαρίου 1967. Ούτε η ΣΛΕΕ ούτε ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων παρέχουν ορισμό των όρων «άσυλο» και «πρόσφυγας», αλλά παραπέμπουν ρητά και τα δύο στη Σύμβαση της Γενεύης και στο Πρωτόκολλό της.

Επιτεύγματα

A. Η συμβολή της Συνθήκης του Άμστερνταμ και της Συνθήκης της Νίκαιας

Με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, του 1993, η προηγούμενη διακυβερνητική συνεργασία στον τομέα του ασύλου εντάχθηκε στο θεσμικό πλαίσιο της ΕΕ. Ως βασικούς παράγοντας, το Συμβούλιο συμπεριέλαβε την Επιτροπή στις εργασίες του και ενημέρωνε το Κοινοβούλιο για τις πρωτοβουλίες του στο θέμα του ασύλου. Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) δεν είχε αρμοδιότητα σε ζητήματα ασύλου.

Η Συνθήκη του Άμστερνταμ, του 1999, ανέθεσε νέες αρμοδιότητες στα θεσμικά όργανα της ΕΕ, επιτρέποντάς τους να καταρτίζουν νομοθετικά κείμενα στον τομέα του ασύλου με τη χρήση ενός συγκεκριμένου θεσμικού μηχανισμού: μια πενταετή μεταβατική περίοδο με από κοινού δικαίωμα πρωτοβουλίας της Επιτροπής και των κρατών μελών και απόφαση με ομοφωνία από το Συμβούλιο μετά από διαβούλευση με το Κοινοβούλιο. Το ΔΕΕ απέκτησε επίσης δικαιοδοσία σε ορισμένα θέματα. Η Συνθήκη του Άμστερνταμ προέβλεπε επίσης ότι, μετά την ολοκλήρωση αυτού του πρώτου πενταετούς σταδίου, το Συμβούλιο μπορούσε να αποφασίσει ότι θα εφαρμόζεται η συνήθης διαδικασία της συναπόφασης και συνεπώς θα λαμβάνει πλέον τις αποφάσεις

[1] Βασική αρχή του διεθνούς δικαίου για τους πρόσφυγες και τα ανθρώπινα δικαιώματα που απαγορεύει στα κράτη να επιστρέφουν άτομα σε χώρα όπου υπάρχει πραγματικός κίνδυνος να υποστούν διώξεις, βασανιστήρια, απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή οποιαδήποτε άλλη παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

του με ειδική πλειοψηφία. Το Συμβούλιο εξέδωσε σχετική απόφαση στα τέλη του 2004 και η διαδικασία συναπόφασης (που τώρα είναι γνωστή ως συνήθης νομοθετική διαδικασία) εφαρμόζεται από το 2005.

Με την έγκριση του προγράμματος του Τάμπερε, τον Οκτώβριο του 1999, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποφάσισε ότι η εφαρμογή ενός κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου θα πρέπει να πραγματοποιηθεί σε δύο στάδια: η θέσπιση κοινών ελάχιστων προτύπων σε βραχυπρόθεσμο επίπεδο έπρεπε να οδηγήσει σε μια κοινή διαδικασία και ένα ενιαίο καθεστώς για εκείνους στους οποίους χορηγείται άσυλο, που θα ισχύουν σε όλη την ΕΕ σε μακροπρόθεσμη βάση.

Αυτό είχε ως αποτέλεσμα το «πρώτο στάδιο» του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου (ΚΕΣΑ) από το 1999 έως το 2004, για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών προσδιορισμού του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αιτήσεων ασύλου (για την αντικατάσταση της διεθνούς/διακυβερνητικής Σύμβασης του Δουβλίνου, του 1990), το οποίο περιλάμβανε το Ευρωπαϊκό Σύστημα Δακτυλοσκόπησης (Eurodac) για την αποθήκευση και την αντιπαραβολή δεδομένων δακτυλικών αποτυπωμάτων. Καθόρισε επίσης κοινά ελάχιστα πρότυπα τα οποία τα κράτη μέλη οφείλουν να τηρούν σε σχέση με την υποδοχή των αιτούντων άσυλο, καθόρισε κριτήρια επιλεξιμότητας για τη χορήγηση διεθνούς προστασίας και τη φύση της παρεχόμενης προστασίας και θέσπισε διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος του πρόσφυγα. Περαιτέρω νομοθεσία κάλυπτε την παροχή προσωρινής προστασίας σε περίπτωση μαζικής εισροής.

Τον Νοέμβριο του 2004, το πρόγραμμα της Χάγης ζητούσε να εγκριθούν έως το τέλος του 2010 οι πράξεις και τα μέτρα του δεύτερου σταδίου, τονίζοντας τη βούληση της ΕΕ να υπερβεί τα ελάχιστα πρότυπα και να αναπτύξει μια ενιαία διαδικασία ασύλου που θα περιλαμβάνει κοινές εγγυήσεις και ένα ενιαίο καθεστώς για εκείνους στους οποίους χορηγείται προστασία. Το 2008, με το Ευρωπαϊκό Σύμφωνο για τη Μετανάστευση και το Άσυλο, η προθεσμία αυτή μεταφέρθηκε στο 2012.

B. Η Συνθήκη της Λισαβόνας

Η Συνθήκη της Λισαβόνας, η οποία τέθηκε σε ισχύ τον Δεκέμβριο του 2009, άλλαξε την κατάσταση, μετατοπίζοντας τον προσανατολισμό των μέτρων για το άσυλο από τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων στη δημιουργία ενός κοινού συστήματος που θα περιλαμβάνει ενιαίο καθεστώς και ενιαίες διαδικασίες.

Αυτό το κοινό σύστημα πρέπει να περιλαμβάνει τα εξής στοιχεία:

- ενιαίο καθεστώς ασύλου,
- ενιαίο καθεστώς επικουρικής προστασίας,
- κοινό σύστημα προσωρινής προστασίας,
- κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του ενιαίου καθεστώτος ασύλου ή επικουρικής προστασίας,
- κριτήρια και μηχανισμούς για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης,
- προδιαγραφές σχετικά με τις συνθήκες υποδοχής,
- σύμπραξη και συνεργασία με τρίτες χώρες.

Με τη Συνθήκη της Λισαβόνας, το άρθρο 80 ΣΛΕΕ προβλέπει επίσης ρητά την αρχή της αλληλεγγύης και της δίκαιης κατανομής ευθυνών μεταξύ των κρατών μελών,

μεταξύ άλλων και στο επίπεδο των οικονομικών βαρών. Οι ενέργειες της ΕΕ για το άσυλο θα πρέπει, εφόσον είναι απαραίτητο, να περιλαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα για να εξασφαλίζεται η τήρηση της εν λόγω αρχής. Η Συνθήκη μετέβαλε επίσης σημαντικά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων σε θέματα ασύλου, καθιερώνοντας διαδικασία συναπόφασης ως τη συνήθη διαδικασία. Επιπλέον, βελτιώθηκαν σημαντικά οι ρυθμίσεις για τον δικαστικό έλεγχο, για τον οποίο είναι αρμόδιο το ΔΕΕ. Αιτήσεις για την έκδοση προδικαστικών αποφάσεων μπορούν πλέον να υποβάλλονται από κάθε δικαστήριο κράτους μέλους και όχι μόνο από τα εθνικά δικαστήρια τελευταίου βαθμού δικαιοδοσίας, όπως ίσχυε στο παρελθόν. Αυτό επέτρεψε την ανάπτυξη μεγαλύτερου όγκου νομολογίας του Δικαστηρίου στον τομέα του ασύλου.

Στο Πρόγραμμα της Στοκχόλμης, που εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στις 10 Δεκεμβρίου 2009 για την περίοδο 2010-2014, επιβεβαιώθηκε ο στόχος της δημιουργίας «ενός κοινού χώρου προστασίας και αλληλεγγύης, βάσει κοινής διαδικασίας ασύλου και ομοιόμορφου καθεστώτος για τα πρόσωπα στα οποία χορηγείται διεθνής προστασία». Υπογραμμίστηκε επίσης η ανάγκη να προαχθεί πραγματική αλληλεγγύη με τα κράτη μέλη που αντιμετωπίζουν ιδιαίτερες πιέσεις, καθώς και ο σημαντικός ρόλος που θα πρέπει να διαδραματίσει η νέα Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο [EASO, πλέον ο Οργανισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το Άσυλο ([EUAA](#))].

Παρά το γεγονός ότι η Επιτροπή είχε υποβάλει τις προτάσεις της για το δεύτερο στάδιο του Κοινού Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασύλου (ΚΕΣΑ) ήδη από το 2008-2009, οι διαπραγματεύσεις προχώρησαν με βραδύ ρυθμό. Ως εκ τούτου, το «δεύτερο στάδιο» του ΚΕΣΑ εγκρίθηκε μετά την έναρξη ισχύος της Συνθήκης της Λισαβόνας, με αλλαγή προσανατολισμού από τις ελάχιστες προδιαγραφές σε κοινή διαδικασία ασύλου, βάσει ενός ενιαίου καθεστώτος προστασίας.

Γ. Κύριες υφιστάμενες νομικές πράξεις και τρέχουσες προσπάθειες μεταρρύθμισης
Η οδηγία 2001/55/ΕΚ του Συμβουλίου, της 20ής Ιουλίου 2001, σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές παροχής προσωρινής προστασίας σε περίπτωση μαζικής εισροής εκτοπισθέντων και μέτρα για τη δίκαιη κατανομή των βαρών μεταξύ κρατών μελών όσον αφορά την υποδοχή και την αντιμετώπιση των συνεπειών της υποδοχής αυτών των ατόμων ([η οδηγία για την προσωρινή προστασία](#)) αναπτύχθηκε ως ένα πλαίσιο για τη διαχείριση της μη αναμενόμενης μαζικής εισροής εκτοπισθέντων ατόμων και την παροχή άμεσης προστασίας σε αυτά. Η εν λόγω οδηγία αποσκοπεί στη μείωση των διαφορών μεταξύ των πολιτικών των κρατών μελών όσον αφορά την υποδοχή και την αντιμετώπιση εκτοπισθέντων ατόμων που εισρέουν μαζικά, και στην προώθηση της αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών μελών. Ενεργοποιήθηκε για πρώτη φορά από το Συμβούλιο ως απάντηση στην άνευ προηγουμένου ρωσική εισβολή στην Ουκρανία στις 24 Φεβρουαρίου 2022, για να προσφέρει ταχεία και αποτελεσματική βοήθεια στα άτομα που προσπαθούν να ξεφύγουν από τον πόλεμο στην Ουκρανία.

Με εξαίρεση την αναδιατυπωμένη [οδηγία για τις ελάχιστες απαιτήσεις ασύλου](#), η οποία τέθηκε σε ισχύ τον Ιανουάριο του 2012, οι άλλες αναδιατυπωμένες νομοθετικές πράξεις τέθηκαν σε ισχύ μόλις τον Ιούλιο του 2013 (ο [κανονισμός Eurodac](#), ο [κανονισμός Δουβλίνο III](#), η [οδηγία για τις συνθήκες υποδοχής](#) και η [οδηγία για τις διαδικασίες ασύλου](#)), με αποτέλεσμα η καθυστερημένη μεταφορά τους, στα μέσα Ιουλίου του 2015, να συμπέσει με την κορύφωση της μεταναστευτικής κρίσης. Τον Ιούνιο του 2014 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κατήρτισε τους [στρατηγικούς προσανατολισμούς για τον νομοθετικό και επιχειρησιακό σχεδιασμό](#) στον χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και

δικαιοσύνης (βλ. άρθρο 68 ΣΛΕΕ) για τα προσεχή έτη, με βάση την [ανακοίνωση της Επιτροπής](#), του Μαρτίου του 2014, και την πρόοδο που έχει επιτευχθεί στο πλαίσιο του προγράμματος της Στοκχόλμης. Σε αυτές τις κατευθυντήριες γραμμές επισημαίνεται ότι η πλήρης μεταφορά στο εθνικό δίκαιο και η αποτελεσματική εφαρμογή του ΚΕΣΑ αποτελούν απόλυτη προτεραιότητα.

Λόγω της μεταναστευτικής πίεσης από το 2014, η Επιτροπή εξέδωσε, τον Μάιο του 2015, το [Ευρωπαϊκό Θεματολόγιο για τη Μετανάστευση \(4.2.3\)](#), το οποίο πρότεινε διάφορα μέτρα για την αντιμετώπιση των εν λόγω πιέσεων, συμπεριλαμβανομένης της προσέγγισης των κέντρων υποδοχής και ταυτοποίησης (hotspot) – που μοιράζονται η EASO (πλέον ο EUAA), ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής (πρώην Frontex) και ο Οργανισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Συνεργασία στον Τομέα της Επιβολής του Νόμου (Ευρωπόλ) – η οποία προϋποθέτει την επιτόπια συνεργασία με τα κράτη μέλη πρώτης γραμμής για την ταχεία ταυτοποίηση, καταχώριση και λήψη των δακτυλικών αποτυπωμάτων των εισερχόμενων μεταναστών. Η προσέγγιση των κέντρων υποδοχής και ταυτοποίησης είχε επίσης ως στόχο να συμβάλει στην εφαρμογή των μηχανισμών επείγουσας μετεγκατάστασης συνολικά 160 000 ατόμων που χρήζουν διεθνούς προστασίας. Οι μηχανισμοί αυτοί προτάθηκαν από την Επιτροπή για την υποστήριξη της Ιταλίας και της Ελλάδας και εγκρίθηκαν από το Συμβούλιο στις [14 και 22 Σεπτεμβρίου 2015](#), μετά από διαβούλευση με το Κοινοβούλιο. Η απόφαση του Συμβουλίου επικυρώθηκε αργότερα από το Δικαστήριο με την [απόφασή](#) του στις 6 Σεπτεμβρίου 2017. Η μετεγκατάσταση αποτελεί απλώς μηχανισμό για την εφαρμογή στην πράξη της αρχής της αλληλεγγύης και της δίκαιης κατανομής ευθυνών που προβλέπεται στο άρθρο 80 της ΣΛΕΕ. Ωστόσο, οι ρυθμοί μετεγκατάστασης ήταν [χαμηλότεροι από ό,τι αναμενόταν](#) και οι μετεγκαταστάσεις έχουν εφαρμοστεί με αργούς ρυθμούς.

Το Ευρωπαϊκό Θεματολόγιο για τη Μετανάστευση καθορίζει επίσης περαιτέρω μέτρα για τη μεταρρύθμιση του ΚΕΣΑ, τα οποία παρουσιάστηκαν σε δύο δέσμες νομοθετικών προτάσεων τον Μάιο και τον Ιούλιο του 2016 και συζητήθηκαν μεταξύ του Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου καθ' όλη τη διάρκεια της κοινοβουλευτικής περιόδου που έληξε τον Μάιο του 2019. Ωστόσο, κατά την περίοδο 2014-2019 δεν εγκρίθηκε καμία νομοθετική πράξη, λόγω παγώματος της εξέτασης των φακέλων στο Συμβούλιο ή λόγω αναστολής της εξέτασης συγκεκριμένων φακέλων οφειλόμενης στο πάγωμα της εξέτασης συνδεδεμένων φακέλων.

Στις 23 Σεπτεμβρίου 2020, η Επιτροπή εξήγγειλε το [νέο σύμφωνο για τη μετανάστευση και το άσυλο](#), σε μια προσπάθεια να δώσει νέα ώθηση στη μεταρρύθμιση του ΚΕΣΑ. Το σύμφωνο προσβλέπει σε μια νέα ισορροπία ανάμεσα στην υπευθυνότητα και την αλληλεγγύη. Η Επιτροπή προτείνει την ενσωμάτωση της διαδικασίας ασύλου στη συνολική διαχείριση της μετανάστευσης και τη σύνδεσή της με τον προκαταρκτικό έλεγχο διαλογής και την επιστροφή.

Η πρώτη από τις μεταρρυθμιστικές προτάσεις που εγκρίθηκαν αφορούσε τη σύσταση του Οργανισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το Άσυλο (EUAA), ο οποίος αντικατέστησε την EASO. Ο EUAA συστάθηκε με τον κανονισμό (ΕΕ) 2021/2303, ο οποίος [δημοσιεύθηκε](#) στην Επίσημη Εφημερίδα στις 30 Δεκεμβρίου 2021.

Τον Σεπτέμβριο του 2022, το Κοινοβούλιο και πέντε εκ περιτροπής προεδρίες του Συμβουλίου συμφώνησαν σε κοινό [χάρτη πορείας](#) σχετικά με την οργάνωση, τον συντονισμό και την εφαρμογή του χρονοδιαγράμματος των διαπραγματεύσεων μεταξύ των συννομοθετών για το κοινό ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου (ΚΕΣΑ) και

το νέο Ευρωπαϊκό Σύμφωνο για τη μετανάστευση και το άσυλο. Δεσμεύτηκαν να συνεργαστούν για την έγκριση της μεταρρύθμισης των κανόνων της ΕΕ για τη μετανάστευση και το άσυλο πριν από τις εκλογές του 2024 για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Στο τέλος του 2022 επιτεύχθηκε πολιτική συμφωνία σχετικά με τη [μεταρρύθμιση της αναδιατυπωμένης οδηγίας για τις συνθήκες υποδοχής](#), την πρόταση για ένα [πλαίσιο της ΕΕ για την επανεγκατάσταση](#) και την πρόταση κανονισμού για τις [ελάχιστες απαιτήσεις ασύλου](#).

Τριμερείς διάλογοι μεταξύ του Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής βρίσκονται σε εξέλιξη σχετικά με τους ακόλουθους φακέλους: τον [κανονισμό Eurodac](#), τον [κανονισμό για τη διαδικασία ασύλου](#), τον [κανονισμό για τον έλεγχο διαλογής](#), τον [κανονισμό για τη διαχείριση του ασύλου και της μετανάστευσης](#) και τον [κανονισμό για την αντιμετώπιση καταστάσεων κρίσης και ανωτέρας βίας](#).

Η Επιτροπή, στη [σύστασή της σχετικά με τις νόμιμες οδούς προς την προστασία στην ΕΕ](#), συνέστησε στα κράτη μέλη να υλοποιήσουν τις μη εκπληρωμένες δεσμεύσεις τους, και τα κάλεσε να θεσπίσουν και να αξιοποιήσουν περισσότερο άλλες οδούς εισδοχής για ανθρωπιστικούς λόγους, όπως η οικογενειακή επανένωση και τα συστήματα χορηγίας από την κοινότητα υποδοχής ή ιδιωτικής χορηγίας, καθώς και συμπληρωματικές οδούς που συνδέονται με την εκπαίδευση και την εργασία.

Δ. Η εξωτερική διάσταση

Η [Συνολική Προσέγγιση για τη Μετανάστευση και την Κινητικότητα](#), που θεσπίστηκε από την Επιτροπή το 2011, αποτελεί το γενικό πλαίσιο της εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ για τη μετανάστευση και το άσυλο. Η ΣΠΜΚ καθορίζει τον τρόπο με τον οποίο η ΕΕ διεξάγει τους διαλόγους πολιτικής και συνεργάζεται με τρίτες χώρες, με βάση σαφώς καθορισμένες προτεραιότητες. Ενσωματώνεται στη συνολική εξωτερική δράση της ΕΕ και περιλαμβάνει την αναπτυξιακή συνεργασία. Κύριοι στόχοι της είναι η καλύτερη οργάνωση της νόμιμης μετανάστευσης, η πρόληψη και καταπολέμηση της παράτυπης μετανάστευσης, η μεγιστοποίηση του αναπτυξιακού αντίκτυπου της μετανάστευσης και της κινητικότητας και η προώθηση της διεθνούς προστασίας.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και η Τουρκία κατέληξαν σε συμφωνία τον Μάρτιο του 2016 με στόχο τη μείωση της ροής παράτυπων μεταναστών μέσω της Τουρκίας προς την Ευρώπη. Σύμφωνα με τη [Δήλωση ΕΕ-Τουρκίας](#), όλοι οι νέοι παράτυποι μετανάστες και αιτούντες άσυλο που φτάνουν στα ελληνικά νησιά από την Τουρκία και των οποίων οι αιτήσεις ασύλου έχουν κριθεί απαράδεκτες θα πρέπει να επιστρέφουν στην Τουρκία. Επίσης, για κάθε Σύρο που επιστρέφει στην Τουρκία, ένας άλλος Σύρος θα επανεγκαθίσταται στην ΕΕ, με αντάλλαγμα την περαιτέρω ελευθέρωση του καθεστώτος των θεωρήσεων για τους Τούρκους πολίτες και την καταβολή ποσού ύψους 6 δισ. ευρώ στο πλαίσιο της Διευκόλυνσης για τους Πρόσφυγες στην Τουρκία, έως το τέλος του 2018. Σύμφωνα με την τελευταία [έκθεση προόδου της Επιτροπής όσον αφορά την εφαρμογή του ευρωπαϊκού θεματολογίου για τη μετανάστευση](#), της 16ης Οκτωβρίου 2019, η δήλωση διαδραμάτισε βασικό ρόλο ώστε να διασφαλιστεί ότι η μεταναστευτική πρόκληση στην Ανατολική Μεσόγειο θα αντιμετωπιζόταν αποτελεσματικά. Τον Οκτώβριο του 2021, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο [κάλεσε](#) την Τουρκία να διασφαλίσει την πλήρη και χωρίς διακρίσεις εφαρμογή της δήλωσης ΕΕ-Τουρκίας του 2016 και έναντι της Κυπριακής Δημοκρατίας. Ο διάλογος υψηλού επιπέδου ΕΕ-Τουρκίας για τη μετανάστευση πραγματοποιήθηκε στις 23 Νοεμβρίου 2023.

Μία από τις βασικές πρωτοβουλίες που παρουσιάστηκαν στο νέο σύμφωνο για τη μετανάστευση και το άσυλο ήταν η προώθηση εξατομικευμένων και αμοιβαία επωφελών εταιρικών σχέσεων με τρίτες χώρες στον τομέα της μετανάστευσης. Τον Ιούλιο του 2023, η Επιτροπή [υπέγραψε](#) μνημόνιο συνεννόησης με την Τυνησία.

Σε παγκόσμιο επίπεδο, τον Σεπτέμβριο του 2016 η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών ενέκρινε ομόφωνα τη [Διακήρυξη της Νέας Υόρκης για τους πρόσφυγες και τους μετανάστες](#), μια πολιτική διακήρυξη ορόσημο, που αποσκοπεί στη βελτίωση του τρόπου με τον οποίο η διεθνής κοινότητα ανταποκρίνεται στις μεγάλες μετακινήσεις προσφύγων και μεταναστών, καθώς και στην αντιμετώπιση των παρατεταμένων προσφυγικών καταστάσεων. Ως εκ τούτου, δύο παγκόσμια σύμφωνα εγκρίθηκαν το 2018 για τους πρόσφυγες και άλλους μετανάστες. Η Διακήρυξη της Νέας Υόρκης προσδιορίζει ένα πλαίσιο ολοκληρωμένης αντιμετώπισης του προσφυγικού, το οποίο προβλέπει συγκεκριμένα μέτρα για την ελάφρυνση της πίεσης στις χώρες υποδοχής, την ενίσχυση της αυτάρκειας των προσφύγων, τη διεύρυνση της πρόσβασης σε λύσεις τρίτων χωρών και τη βελτίωση των συνθηκών που επικρατούν στις χώρες προέλευσης, ούτως ώστε οι πρόσφυγες να μπορούν να επιστρέφουν με ασφάλη και αξιοπρεπή τρόπο. Με βάση αυτούς τους τέσσερις βασικούς στόχους, στις 17 Δεκεμβρίου 2018, η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών επικύρωσε το [Παγκόσμιο Σύμφωνο για τους Πρόσφυγες](#).

Ε. Διαθέσιμη χρηματοδότηση για τις πολιτικές ασύλου

Το βασικό χρηματοδοτικό μέσο στον προϋπολογισμό της ΕΕ στον τομέα του ασύλου είναι το Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης ([TAME](#)). Κατά τη διάρκεια του προηγούμενου μακροπρόθεσμου προϋπολογισμού της ΕΕ (2014-2020), ο οποίος συνέπεσε με τη μεταναστευτική κρίση, τα κονδύλια του TAME αυξήθηκαν από 3,31 δισ. Ευρώ σε 6,6 δισ. ευρώ. Για τον τρέχον μακροπρόθεσμο προϋπολογισμό της ΕΕ για την περίοδο 2021-2027, η χρηματοδότηση αυξήθηκε εκ νέου στο πλαίσιο του TAME σε 9,9 δισ. ευρώ, μεταξύ άλλων για τη διαχείριση της μετανάστευσης, του ασύλου και της ένταξης με αποτελεσματικό και ανθρώπινο τρόπο, συμπεριλαμβανομένης της χρηματοδοτικής στήριξης προς τα κράτη μέλη για την αλληλεγγύη που επιδεικνύουν μέσω της επανεγκατάστασης και της μετεγκατάστασης. Άλλα χρηματοδοτικά μέσα της ΕΕ, όπως το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο ([2.3.2](#)), το Ταμείο Ευρωπαϊκής Βοήθειας προς τους Απόρους ([2.3.9](#)) και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης ([3.1.2](#)) επίσης διαθέτουν κεφάλαια, κυρίως για την υποστήριξη της ένταξης των προσφύγων και των μεταναστών, παρά το γεγονός ότι τα σχετικά κονδύλια που τους χορηγούνται δεν καταχωρίζεται πλέον χωριστά στις σχετικές γραμμές του προϋπολογισμού και, ως εκ τούτου, το ύψος τους δεν είναι σαφές.

Ομοίως, οι αρχικές πιστώσεις προς την [EASO \(πλέον τον EUAA\)](#) για την περίοδο 2014-2020 αυξήθηκαν από 109 εκατομμύρια ευρώ σε 456 εκατομμύρια ευρώ. Για να είναι σε θέση να παράσχει στο μέλλον πλήρη επιχειρησιακή στήριξη για τις διαδικασίες ασύλου, το νέο πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο (ΠΔΠ) προβλέπει προϋπολογισμό ύψους 1,22 δισ. ευρώ για την περίοδο 2021-2027.

Ο Μηχανισμός Γειτονίας, Ανάπτυξης και Διεθνούς Συνεργασίας – Παγκόσμια Ευρώπη (NDICI – Global Europe) συγκροτήθηκε με τον [κανονισμό \(ΕΕ\) 2021/947](#). Συγκεντρώνει τα περισσότερα από τα μέσα εξωτερικής χρηματοδότησης της ΕΕ που υπήρχαν ως χωριστά μέσα κατά την προηγούμενη δημοσιονομική περίοδο (2014-2020). Ανέρχεται σε 79,5 δισ. EUR και περιλαμβάνει ενδεικτικό στόχο δαπανών 10 % σε σχέση με τη μετανάστευση (ευέλικτη προσέγγιση της μετανάστευσης).

Ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ανέκαθεν υποστήριζε σθεναρά ένα ΚΕΣΑ, σύμφωνα με τις νομικές δεσμεύσεις της ΕΕ. Έχει επίσης ζητήσει τον περιορισμό της παράτυπης μετανάστευσης και την προστασία των ευάλωτων ομάδων.

Στις 7 Σεπτεμβρίου 2022, το Κοινοβούλιο και πέντε εκ περιτροπής προεδρίες του Συμβουλίου [δεσμεύτηκαν](#) να συνεργαστούν για την έγκριση των μεταρρυθμίσεων που ξεκίνησαν το 2016 των κανόνων της ΕΕ για τη μετανάστευση και το άσυλο πριν από τις εκλογές για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο του 2024.

Το Κοινοβούλιο μπορεί να ασκήσει προσφυγή ακύρωσης ενώπιον του ΔΕΕ. Το μέσο αυτό χρησιμοποιήθηκε με επιτυχία (βλ. [απόφαση του ΔΕΕ της 6ης Μαΐου 2008](#)) για την ακύρωση των διατάξεων σχετικά με τις ρυθμίσεις για την έγκριση του κοινού καταλόγου των τρίτων χωρών που θεωρούνται ασφαλείς χώρες καταγωγής και των ασφαλών τρίτων χωρών στην Ευρώπη, που προβλέπεται στην οδηγία 2005/85/ΕΚ.

Επισκεφθείτε την αρχική σελίδα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με την [απάντηση της ΕΕ στην πρόκληση της μετανάστευσης](#).

Georgiana Sandu
10/2023

4.2.3. Μεταναστευτική πολιτική

Βασικός στόχος για την Ευρωπαϊκή Ένωση είναι η ύπαρξη μιας μακρόπνοης και ολοκληρωμένης ευρωπαϊκής μεταναστευτικής πολιτικής που θα βασίζεται στην αλληλεγγύη. Η μεταναστευτική πολιτική έχει ως στόχο να καθιερώσει μια ισορροπημένη προσέγγιση έναντι της νόμιμης και της παράτυπης μετανάστευσης.

Νομική βάση

Άρθρα 79 και 80 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ).

Αρμοδιότητες

Νόμιμη μετανάστευση: η ΕΕ έχει την αρμοδιότητα να καθορίζει τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες υπήκοοι τρίτων χωρών εισέρχονται και διαμένουν νόμιμα σε ένα κράτος μέλος, μεταξύ άλλων για σκοπούς οικογενειακής επανένωσης. Τα κράτη μέλη διατηρούν το δικαίωμα να καθορίζουν τον επιτρεπόμενο αριθμό υπηκόων τρίτων χωρών που εισέρχονται στο έδαφός τους για αναζήτηση εργασίας.

Ένταξη: η ΕΕ μπορεί να παρέχει κίνητρα και υποστήριξη για μέτρα που λαμβάνονται από τα κράτη μέλη με σκοπό την προώθηση της ένταξης των υπηκόων από τρίτες χώρες που διαμένουν νόμιμα σε αυτά· ωστόσο, στη νομοθεσία της ΕΕ δεν υφίστανται διατάξεις για την εναρμόνιση των εθνικών νόμων και κανονισμών.

Καταπολέμηση της παράτυπης μετανάστευσης: η Ευρωπαϊκή Ένωση απαιτείται να λαμβάνει μέτρα πρόληψης και περιστολής της παράτυπης μετανάστευσης, κυρίως μέσω της εφαρμογής αποτελεσματικής πολιτικής επιστροφής, με πλήρη σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Συμφωνίες επανεισδοχής: η Ένωση έχει την αρμοδιότητα σύναψης συμφωνιών με τρίτες χώρες για την επανεισδοχή στις χώρες καταγωγής τους ή προέλευσης των υπηκόων τρίτων χωρών οι οποίοι δεν πληρούν ή δεν πληρούν πλέον τις προϋποθέσεις εισόδου, παρουσίας ή διαμονής σε ένα από τα κράτη μέλη.

Στόχοι

Διαμόρφωση μιας ισορροπημένης προσέγγισης για το ζήτημα της μετανάστευσης: στόχος της ΕΕ είναι να δημιουργήσει μια ισορροπημένη προσέγγιση για τη διαχείριση της νόμιμης μετανάστευσης και την καταπολέμηση της παράτυπης μετανάστευσης. Η σωστή διαχείριση των μεταναστευτικών ρευμάτων συνεπάγεται την εξασφάλιση δίκαιης μεταχείρισης των υπηκόων τρίτων χωρών που διαμένουν νόμιμα στα κράτη μέλη, την ενίσχυση των μέτρων για την καταπολέμηση της παράτυπης μετανάστευσης, της παράνομης διακίνησης και εμπορίας ανθρώπων, και την προώθηση στενής συνεργασίας με τις τρίτες χώρες σε όλους τους τομείς. Στόχος της ΕΕ είναι η ανάπτυξη ενός ενιαίου επιπέδου δικαιωμάτων και υποχρεώσεων για τους νόμιμους μετανάστες, ισάξιο με αυτό που απολαύουν οι ευρωπαίοι πολίτες.

Αρχή της αλληλεγγύης: σύμφωνα με τη Συνθήκη της Λισαβόνας, οι πολιτικές μετανάστευσης πρέπει να διέπονται από την αρχή της αλληλεγγύης και της δίκαιης

κατανομής ευθυνών μεταξύ των κρατών μελών, μεταξύ άλλων και στο οικονομικό επίπεδο (άρθρο 80 ΣΛΕΕ).

Επιτεύγματα

A. Θεσμικές εξελίξεις που επέφερε η Συνθήκη της Λισαβόνας

Η Συνθήκη της Λισαβόνας, η οποία τέθηκε σε ισχύ τον Δεκέμβριο του 2009 ([1.1.5](#)), εισήγαγε τη διαδικασία της απόφασης με ειδική πλειοψηφία σε θέματα νόμιμης μετανάστευσης, καθώς και μια νέα νομική βάση για τα μέτρα ένταξης. Η συνθήκη νομοθετική διαδικασία εφαρμόζεται πλέον για τις πολιτικές που αφορούν τόσο την παράτυπη όσο και τη νόμιμη μετανάστευση, καθιστώντας το Κοινοβούλιο συννομοθέτη σε ίση βάση με το Συμβούλιο. Ωστόσο, σε περίπτωση αιφνίδιας εισροής υπηκόων τρίτων χωρών, τα προσωρινά μέτρα λαμβάνονται μόνο από το Συμβούλιο, μετά από διαβούλευση με το Κοινοβούλιο (άρθρο 78 παράγραφος 3 ΣΛΕΕ).

Η Συνθήκη της Λισαβόνας κατέστησε, επίσης, σαφές ότι η ΕΕ έχει συντρέχουσα αρμοδιότητα με τα κράτη μέλη στον τομέα αυτόν, και ειδικότερα σε ό,τι αφορά τον αριθμό των μεταναστών που επιτρέπεται να εισέλθουν σε κράτος μέλος με σκοπό την αναζήτηση εργασίας (άρθρο 79 παράγραφος 5 ΣΛΕΕ). Τέλος, το Δικαστήριο της ΕΕ έχει πλέον πλήρη αρμοδιότητα στον τομέα της μετανάστευσης και του ασύλου.

B. Πρόσφατες εξελίξεις στη χάραξη πολιτικής

1. Η «Συνολική Προσέγγιση της Μετανάστευσης και της Κινητικότητας»

Η «Συνολική προσέγγιση της Μετανάστευσης και της Κινητικότητας» ([GAMM](#)), η οποία εγκρίθηκε από την Επιτροπή το 2011, καθορίζει ένα γενικό πλαίσιο για τις σχέσεις της ΕΕ με τις τρίτες χώρες σε ό,τι αφορά τη μετανάστευση. Η προσέγγιση αυτή στηρίζεται σε τέσσερις πυλώνες: νόμιμη μετανάστευση και κινητικότητα, παράτυπη μετανάστευση και εμπορία ανθρώπων και σωματεμπορία, διεθνή προστασία και πολιτική για το άσυλο, και μεγιστοποίηση του αντικτύπου της μετανάστευσης και της κινητικότητας στην ανάπτυξη. Τα θεμελιώδη δικαιώματα των μεταναστών συνιστούν οριζόντιο θέμα στην εν λόγω προσέγγιση.

2. Οι στρατηγικές κατευθυντήριες γραμμές του Ιουνίου 2014

Το Πρόγραμμα της Στοκχόλμης για τον χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης (AFSJ), το οποίο εγκρίθηκε τον Δεκέμβριο του 2009 έληξε τον Δεκέμβριο του 2014 ([4.2.1](#)). Τον Μάρτιο του 2014 η Επιτροπή εξέδωσε νέα ανακοίνωση στην οποία παρουσιάζει το όραμά της σχετικά με το μελλοντικό πρόγραμμα για τον AFSJ, με τίτλο [«Μια ανοικτή και ασφαλής Ευρώπη: από τη θεωρία στην πράξη»](#). Σύμφωνα με το άρθρο 68 της ΣΛΕΕ, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο καθόρισε στη συνέχεια, στα συμπεράσματά του της 26ης και 27ης Ιουνίου 2014, τις [«στρατηγικές κατευθυντήριες γραμμές](#) σχετικά με τον νομοθετικό και επιχειρησιακό σχεδιασμό για τον ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης» για την περίοδο 2014-2020. Δεν πρόκειται πλέον εδώ για ένα πρόγραμμα αλλά σαφώς για κατευθυντήριες γραμμές που επικεντρώνονται στον στόχο της μεταφοράς, εφαρμογής και εδραίωσης των ισχυόντων νομικών μέσων και μέτρων. Υπογραμμίζεται η ανάγκη να εφαρμοσθεί μια σφαιρική προσέγγιση για τη μετανάστευση, με την καλύτερη δυνατή χρήση της νόμιμης μετανάστευσης, παρέχοντας προστασία σε όσους τη χρειάζονται, καταπολεμώντας την παράτυπη μετανάστευση και προστατεύοντας αποτελεσματικά τα σύνορα. Η έγκριση νέων στρατηγικών κατευθυντήριων γραμμών εξακολουθεί να εκκρεμεί.

3. Ευρωπαϊκό πρόγραμμα δράσης για τη μετανάστευση

Τον Μάιο 2015 η Επιτροπή δημοσίευσε το [ευρωπαϊκό πρόγραμμα δράσης για τη μετανάστευση](#). Το πρόγραμμα δράσης πρότεινε άμεσα μέτρα για την αντιμετώπιση της κρίσης στη Μεσόγειο, καθώς και μέτρα που πρέπει να ληφθούν τα προσεχή έτη για την καλύτερη διαχείριση της μετανάστευσης από κάθε άποψη.

Στη βάση του προγράμματος αυτού, η Επιτροπή εξέδωσε στις 6 Απριλίου 2016 [ανακοίνωση](#) με τις κατευθυντήριες γραμμές της όσον αφορά τη νόμιμη μετανάστευση, καθώς και το άσυλο. Περιγράφονται τέσσερις κύριοι άξονες όσον αφορά τις πολιτικές για τη νόμιμη μετανάστευση: αναθεώρηση της οδηγίας για την μπλε κάρτα, προσέλκυση καινοτόμων επιχειρηματιών στην Ένωση, διαμόρφωση ενός πιο συνεκτικού και αποτελεσματικού μοντέλου για τη διαχείριση της νόμιμης μετανάστευσης σε επίπεδο Ένωσης μέσω αξιολόγησης του ισχύοντος πλαισίου, και ενίσχυση της συνεργασίας με τις κυριότερες χώρες προέλευσης, προκειμένου να εξασφαλιστούν νόμιμες οδοί προς την ΕΕ, ενώ παράλληλα να βελτιωθεί η επιστροφή των ατόμων εκείνων που δεν έχουν το δικαίωμα να παραμείνουν.

Τον Οκτώβριο 2019 η Επιτροπή εξέδωσε μια [έκθεση προόδου](#) σχετικά με την υλοποίηση του ευρωπαϊκού θεματολογίου για τη μετανάστευση, όπου εξετάζεται η πρόοδος που έχει επιτευχθεί και οι ελλείψεις στην υλοποίηση του προγράμματος δράσης. Τον Σεπτέμβριο 2021 ένα έτος μετά την έγκριση του νέου συμφώνου για τη μετανάστευση και το άσυλο, η Επιτροπή εξέδωσε την πρώτη της [έκθεση για τη μετανάστευση και το άσυλο](#), η οποία καλύπτει όλες τις πτυχές της διαχείρισης της μετανάστευσης και καταγράφει τις βασικές εξελίξεις στην πολιτική μετανάστευσης και ασύλου κατά την προηγούμενη περίοδο του τελευταίου ενάμιση έτους. Η [δεύτερη έκθεση για τη μετανάστευση και το άσυλο](#) δημοσιεύθηκε στις 6 Οκτωβρίου 2022.

Όλες οι εξελίξεις πολιτικής παρακολουθούνται στενά από το [Ευρωπαϊκό Δίκτυο Μετανάστευσης](#), το οποίο θεσπίστηκε το 2008 ως ενωσιακό δίκτυο εμπειρογνομώνων σε θέματα μετανάστευσης και ασύλου από όλα τα κράτη μέλη, τα οποία συνεργάζονται για την παροχή αντικειμενικών, συγκρίσιμων και σχετικών με την πολιτική πληροφοριών.

4. Νέο σύμφωνο για τη μετανάστευση και το άσυλο

Όπως ανακοινώθηκε στο πρόγραμμα εργασίας της για το 2020, η Επιτροπή δημοσίευσε το νέο σύμφωνο τον Σεπτέμβριο 2020, το οποίο αποσκοπεί στην ενσωμάτωση της διαδικασίας ασύλου στη συνολική διαχείριση της μετανάστευσης, συνδέοντάς την με τον προκαταρκτικό έλεγχο και την επιστροφή, καλύπτοντας παράλληλα τη διαχείριση των εξωτερικών συνόρων, τις ισχυρότερες προβλέψεις, την ετοιμότητα και την αντιμετώπιση κρίσεων σε συνδυασμό με έναν μηχανισμό αλληλεγγύης, καθώς και τις εξωτερικές σχέσεις με βασικές τρίτες χώρες καταγωγής και διέλευσης (4.2.2). Αυτός περιλαμβάνει [σύσταση της Επιτροπής](#) για την ανάπτυξη συμπληρωματικών νόμιμων οδών προστασίας, όπως η επανεγκατάσταση και άλλες μορφές εισδοχής για ανθρωπιστικούς λόγους, όπως προγράμματα κοινοτικής χορηγίας, αλλά και διαδρομές που συνδέονται με την εκπαίδευση και την εργασία.

Τον Απρίλιο του 2022, η Επιτροπή πρότεινε τη [δέσμη μέτρων για τη νόμιμη μετανάστευση](#), η οποία περιλαμβάνει προτάσεις για την αναδιτύπωση της οδηγίας για την ενιαία άδεια και της οδηγίας για τους επί μακρόν διαμένοντες. Στις 15 Νοεμβρίου 2023, η Επιτροπή πρότεινε τη [δέσμη μέτρων για τις δεξιότητες και την κινητικότητα ταλέντων](#), η οποία περιλαμβάνει τη δημιουργία δεξαμενής ταλέντων της ΕΕ, καθώς και

μέτρα για την απλούστευση των διαδικασιών αναγνώρισης των προσόντων για την προώθηση της κινητικότητας των σπουδαστών και της αγοράς εργασίας.

Στις 7 Σεπτεμβρίου 2022, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και πέντε εκ περιτροπής προεδρίες του Συμβουλίου [δεσμεύτηκαν](#) να συνεργαστούν για την έγκριση της μεταρρύθμισης που ξεκίνησε το 2016 των κανόνων της ΕΕ για τη μετανάστευση και το άσυλο πριν από τις εκλογές της ΕΕ του 2024.

Γ. Πρόσφατες νομοθετικές εξελίξεις

Από το 2008 έχουν εγκριθεί αρκετές σημαντικές οδηγίες που αφορούν τη μετανάστευση και ορισμένες έχουν αναθεωρηθεί.

1. Νόμιμη μετανάστευση

Μετά τις δυσκολίες στη θέσπιση μιας γενικής διάταξης που θα κάλυπτε όλο το φάσμα της μετανάστευσης εργατικού δυναμικού στην Ένωση, η τρέχουσα προσέγγιση συνίσταται στην έγκριση τομεακής νομοθεσίας, ανά κατηγορία μεταναστών, προκειμένου να θεσπιστεί μια πολιτική νόμιμης μετανάστευσης σε επίπεδο Ένωσης.

Η οδηγία 2009/50/ΕΚ, σχετικά με τις προϋποθέσεις εισόδου και διαμονής των υπηκόων τρίτων χωρών με σκοπό την απασχόληση υψηλής ειδίκευσης, δημιούργησε τη λεγόμενη «μπλε κάρτα της ΕΕ», μια ταχεία διαδικασία για την έκδοση ειδικής άδειας παραμονής και εργασίας, με πιο ελκυστικές συνθήκες, ώστε οι υπήκοοι τρίτων χωρών να μπορούν να αναλαμβάνουν θέσεις απασχόλησης υψηλής ειδίκευσης στα κράτη μέλη. Τον Ιούνιο 2016, η Επιτροπή πρότεινε μια αναθεώρηση του συστήματος, συμπεριλαμβάνοντας λιγότερο αυστηρά κριτήρια εισδοχής, ένα κατώτατο όριο μισθού/ελάχιστη διάρκεια της σύμβασης εργασίας, καλύτερες διατάξεις για την οικογενειακή επανένωση, και την κατάργηση των παράλληλων εθνικών καθεστώτων, στην οποία τα κράτη μέλη αντιτάχθηκαν. Μετά τη δημοσίευση του νέου συμφώνου, το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο άρχισαν εκ νέου τις εργασίες για την εν λόγω αναθεώρηση και στις 15 Σεπτεμβρίου 2021 το Κοινοβούλιο [επικύρωσε](#) τη συμφωνία που είχε επιτευχθεί με το Συμβούλιο. Οι νέοι κανόνες προβλέπουν πιο ευέλικτα κριτήρια εισδοχής (αρκεί έγκυρη σύμβαση εργασίας ή δεσμευτική εξάμηνη προσφορά εργασίας), μειώνοντας παράλληλα το κατώτατο όριο μισθού που πρέπει να κερδίζουν οι αιτούντες για να είναι επιλέξιμοι για την μπλε κάρτα και διευκολύνοντας τους κατόχους μπλε κάρτας να ταξιδεύουν μεταξύ των χωρών της ΕΕ και να επανενωθούν με τις οικογένειές τους. Η [οδηγία \(ΕΕ\) 2021/1883](#) δημοσιεύτηκε στην Επίσημη Εφημερίδα στις 20 Οκτωβρίου 2021.

Η οδηγία για την ενιαία άδεια ([2011/98/EU](#)) ορίζει μια κοινή απλουστευμένη διαδικασία για υπηκόους τρίτων χωρών που υποβάλλουν αίτηση για άδεια διαμονής και εργασίας σε κράτος μέλος, καθώς και μια κοινή σειρά δικαιωμάτων για τους νόμιμους μετανάστες. Η τελευταία [έκθεση εφαρμογής](#), η οποία εγκρίθηκε τον Μάρτιο 2019, διαπίστωσε ότι οι υπήκοοι τρίτων χωρών που δεν διαθέτουν πληροφορίες σχετικά με τα δικαιώματά τους περιορίζουν την επίτευξη του στόχου της οδηγίας για προώθηση της ενσωμάτωσής τους και της μη διακριτικής μεταχείρισης. Τον Απρίλιο του 2022 η Επιτροπή [πρότεινε](#) την αναδιτύπωση της οδηγίας προκειμένου να απλουστευθεί και να αποσαφηνιστεί το πεδίο εφαρμογής της, συμπεριλαμβανομένων των όρων εισδοχής και διαμονής των εργαζομένων χαμηλής και μεσαίας ειδίκευσης. Οι συννομοθέτες επεξεργάζονται επί του παρόντος τον [φάκελο](#).

Η [οδηγία 2014/36/ΕΕ](#), η οποία εγκρίθηκε τον Φεβρουάριο 2014, ορίζει τις προϋποθέσεις εισόδου και διαμονής των υπηκόων τρίτων χωρών με σκοπό την εποχιακή εργασία. Οι

διακινούμενοι εποχιακοί εργαζόμενοι μπορούν να παραμείνουν νόμιμα και προσωρινά στην Ένωση για ανώτατη περίοδο πέντε έως εννέα μηνών (ανάλογα με το κράτος μέλος) για να ασκήσουν δραστηριότητα που εξαρτάται από την εναλλαγή των εποχών, ενώ παράλληλα διατηρούν την κύρια κατοικία τους σε τρίτη χώρα. Η οδηγία αποσαφηνίζει επίσης τα δικαιώματα που μπορούν να ασκήσουν οι εν λόγω διακινούμενοι εργαζόμενοι. Τον Ιούλιο 2020 η Επιτροπή εξέδωσε [κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τους εποχικά εργαζόμενους στο πλαίσιο της έξαρσης της νόσου COVID-19](#), στις οποίες ανήγγειλε επίσης την πρώτη έκθεση εφαρμογής για το 2021.

Η [οδηγία 2014/66/ΕΕ](#) σχετικά με τις προϋποθέσεις εισόδου και διαμονής υπηκόων τρίτων χωρών στο πλαίσιο ενδοεταίρικής μετάθεσης εγκρίθηκε στις 15 Μαΐου 2014. Η εν λόγω οδηγία καθιστά ευκολότερη την εκ μέρους των επιχειρήσεων και πολυεθνικών εταιρειών προσωρινή μετάθεση των διευθυντικών στελεχών και των ειδικευμένων και ασκούμενων εργαζομένων τους στα υποκαταστήματα ή στις θυγατρικές τους που βρίσκονται στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η πρώτη έκθεση για την εφαρμογή της οδηγίας αυτής έπρεπε να υποβληθεί έως τον Νοέμβριο του 2019.

Η [οδηγία \(ΕΕ\) 2016/801](#) σχετικά με τις προϋποθέσεις εισόδου και διαμονής υπηκόων τρίτων χωρών με σκοπό την έρευνα, τις σπουδές, την πρακτική άσκηση, την εθελοντική υπηρεσία, τις ανταλλαγές μαθητών ή τα εκπαιδευτικά προγράμματα και την απασχόληση των εσωτερικών άμισθων βοηθών (au pair) εγκρίθηκε στις 11 Μαΐου 2016 με υποχρέωση να έχει μεταφερθεί στο εθνικό δίκαιο των κρατών μελών μέχρι τις 23 Μαΐου 2018. Αντικαθιστά τα προηγούμενα νομικά μέσα που κάλυπταν τους σπουδαστές και τους ερευνητές, διευρύνει το πεδίο και απλουστεύει την εφαρμογή τους.

Τέλος, το καθεστώς υπηκόων τρίτων χωρών που διαμένουν επί μακρόν στην Ευρωπαϊκή Ένωση εξακολουθεί να ρυθμίζεται από την οδηγία [2003/109/ΕΚ](#) του Συμβουλίου, όπως αυτή τροποποιήθηκε το 2011 για να διευρυνθεί το πεδίο εφαρμογής της σε πρόσφυγες και άλλους δικαιούχους διεθνούς προστασίας. Σύμφωνα με την [έκθεση εφαρμογής](#) του Μαρτίου 2019, αντί να προωθείται ενεργά το ευρωπαϊκό καθεστώς του επί μακρόν διαμένοντος, τα κράτη μέλη εκδίδουν κατά κύριο λόγο άδειες για τους επί μακρόν διαμένοντες σε εθνικό επίπεδο, και μόνο λίγοι υπήκοοι τρίτων χωρών χρησιμοποιούν το δικαίωμά τους να μετακινούνται σε άλλα κράτη μέλη. Τον Απρίλιο του 2022, η Επιτροπή [πρότεινε](#) αναδιατύπωση της οδηγίας, με στόχο τη δημιουργία ενός πραγματικού ενωσιακού καθεστώτος επί μακρόν διαμένοντος, ιδίως με την ενίσχυση του δικαιώματος των επί μακρόν διαμενόντων να μετακινούνται και να εργάζονται σε άλλα κράτη μέλη. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ενέκρινε τη διαπραγματευτική του εντολή τον Απρίλιο του 2023. Οι συννομοθέτες επεξεργάζονται επί του παρόντος τον [φάκελο](#).

2. Ένταξη

Η [οδηγία 2003/86/ΕΚ](#) του Συμβουλίου θεσπίζει διατάξεις σχετικά με το δικαίωμα στην οικογενειακή επανένωση, οι οποίες προχωρούν παραπέρα από το δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του άρθρου 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Έχοντας υπόψη την έκθεση εφαρμογής του 2008 που κατέληγε στο συμπέρασμα ότι η Οδηγία 2003/86/ΕΚ δεν εφαρμοζόταν πλήρως και ορθά στα κράτη μέλη, η Επιτροπή δημοσίευσε, τον Απρίλιο του 2014, μια [ανακοίνωση](#) με την οποία προσέφερε καθοδήγηση στα κράτη μέλη για τον τρόπο εφαρμογής της. Ο [έλεγχος καταλληλότητας για τη νόμιμη μετανάστευση](#) της Επιτροπής καλύπτει επίσης την οδηγία για την οικογενειακή επανένωση.

Η αρμοδιότητα της ΕΕ στο πεδίο της ένταξης είναι περιορισμένη. Τον Ιούλιο του 2011 η Επιτροπή ενέκρινε το [Ευρωπαϊκό Θεματολόγιο για την Ένταξη Υπηκόων Τρίτων Χωρών](#). Πιο πρόσφατα, τον Ιούνιο του 2020, η Επιτροπή παρουσίασε ένα [σχέδιο δράσης](#) για την ενσωμάτωση και την ένταξη 2021-2027 που περιλαμβάνει πλαίσιο ενεργειών και συγκεκριμένες πρωτοβουλίες με σκοπό να υποστηριχθούν τα κράτη μέλη στις προσπάθειες ενσωμάτωσης και ένταξης των περίπου 34 εκατομμυρίων υπηκόων τρίτων χωρών που διαμένουν νομίμως στο έδαφος της Ένωσης. Το σχέδιο συνδυάζει μέτρα παρακολούθησης και τη χρήση νέων ψηφιακών εργαλείων, καθώς και προσπάθειες για την προώθηση της συμμετοχής των μεταναστών στην κοινωνία, την αύξηση των ευκαιριών για χρηματοδότηση από την ΕΕ και τη δημιουργία πολυμερών εταιρικών σχέσεων σε διάφορα επίπεδα διακυβέρνησης. Τα υπάρχοντα εργαλεία συμπεριλαμβάνουν το [Ευρωπαϊκό Φόρουμ για τη Μετανάστευση](#), τον [Ευρωπαϊκό ιστοχώρο για τη Μετανάστευση](#), το [Ευρωπαϊκό Δίκτυο Ένταξης](#) και τη νεοοργανωθείσα ομάδα εμπειρογνομόνων για τις απόψεις των μεταναστών στον τομέα της μετανάστευσης, του ασύλου και της ένταξης, η οποία συνεδρίασε για [πρώτη φορά](#) τον Νοέμβριο 2020, και έκτοτε συνεδριάζει σε τακτικά διαστήματα.

Ειδικά χρηματοδοτικά μέσα για την υποστήριξη των εθνικών πολιτικών ένταξης βασίζονται στο Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ολοκλήρωσης ([AMIF](#)) και το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο ([EKT+](#)) υπό το νέο πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο (ΠΔΠ) 2021-2027.

3. Παράτυπη μετανάστευση

Η ΕΕ έχει εγκρίνει δύο μείζονες νομοθετικές πράξεις για την καταπολέμηση της παράτυπης μετανάστευσης:

- Η λεγόμενη «δέσμη μέτρων για τους διακινητές παράνομων μεταναστών» περιλαμβάνει την [οδηγία 2002/90/EK](#) του Συμβουλίου, που διαμορφώνει έναν κοινό ορισμό του εγκλήματος της υποβοήθησης της παράνομης εισόδου, διέλευσης και διαμονής, και την [απόφαση πλαίσιο 2002/946/ΔΕΥ](#), που θεσπίζει ποινικές κυρώσεις για τη συμπεριφορά αυτή. Η δέσμη αυτή συμπληρώνεται με την [οδηγία 2004/81/EK](#) του Συμβουλίου, που προβλέπει τη χορήγηση άδειας διαμονής στα θύματα εμπορίας ή παράνομης διακίνησης τα οποία συνεργάζονται με τις αρμόδιες αρχές (αναφορικά με την εμπορία ανθρώπων, βλ. επίσης θεματολογικό δελτίο [4.2.6](#) για τη δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις). Τον Μάιο 2015, η Επιτροπή ενέκρινε το [Σχέδιο δράσης της ΕΕ κατά της λαθραίας διακίνησης μεταναστών \(2015-2020\)](#), και, σύμφωνα με αυτό, η Επιτροπή διεξήγαγε μια [αξιολόγηση REFIT](#) του ισχύοντος νομικού πλαισίου, της οποίας προηγήθηκε μια [δημόσια διαβούλευση](#). Η Επιτροπή έκρινε ότι, εκείνη τη στιγμή, δεν υπήρχαν επαρκή αποδεικτικά στοιχεία που να αποδεικνύουν την πραγματική και επανειλημμένη δίωξη ατόμων ή οργανισμών για ανθρωπιστική βοήθεια και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το νομικό πλαίσιο της ΕΕ σχετικά με το λαθρεμπόριο μεταναστών εξακολουθεί να είναι απαραίτητο στο σημερινό πλαίσιο. Το [ψήφισμα](#) του Κοινοβουλίου της 5ης Ιουλίου 2018 κάλεσε την Επιτροπή να αναπτύξει κατευθυντήριες γραμμές για τα κράτη μέλη ώστε να αποφευχθεί η ποινικοποίηση της ανθρωπιστικής βοήθειας και πραγματοποιήθηκε [ακρόαση](#) για το θέμα αυτό τον Σεπτέμβριο του 2018. Στο πλαίσιο του νέου συμφώνου, η Επιτροπή εξέδωσε [ανακοίνωση](#) που παρέχει καθοδήγηση σχετικά με την ερμηνεία της οδηγίας για την υποβοήθηση, στην οποία ανέφερε ότι η εκπλήρωση της νομικής υποχρέωσης διάσωσης ανθρώπων που βρίσκονται σε κίνδυνο στη θάλασσα δεν μπορεί να

ποινικοποιηθεί, χωρίς όμως να ζητεί κάποια πρόσθετη δράση, αφήνοντας τις δραστηριότητες έρευνας και διάσωσης στα χέρια ΜΚΟ και ιδιωτικών σκαφών. Μετά από [δημόσια διαβούλευση](#), η Επιτροπή ενέκρινε, τον Σεπτέμβριο του 2021, ένα ανανεωμένο [σχέδιο δράσης της ΕΕ κατά της παράνομης διακίνησης μεταναστών για την περίοδο 2021-2025](#). Η εμπορία ανθρώπων ρυθμίζεται από την [Οδηγία 2011/36/ΕΕ](#) για την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και για την προστασία των θυμάτων της. Τον Δεκέμβριο του 2022 η Επιτροπή [πρότεινε](#) διατύπωση της οδηγίας 2011/36/ΕΚ. Οι συννομοθέτες επεξεργάζονται επί του παρόντος τον [φάκελο](#).

- Η οδηγία περί επιστροφής ([2008/115/ΕΚ](#)) καθορίζει κοινά πρότυπα της ΕΕ, καθώς και διαδικασίες για την επιστροφή παρατύπως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών. Η πρώτη έκθεση για την εφαρμογή της εγκρίθηκε τον Μάρτιο του 2014. Τον Σεπτέμβριο 2015 η Επιτροπή δημοσίευσε ένα [σχέδιο δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την επιστροφή](#) και τον Οκτώβριο του 2015 το Συμβούλιο ενέκρινε τα συμπεράσματά του για το μέλλον της πολιτικής για την επιστροφή. Τον Μάρτιο 2017, η Επιτροπή συμπλήρωσε το σχέδιο δράσης με μια [ανακοίνωση](#) σχετικά με «μια πιο αποτελεσματική πολιτική επιστροφής στην Ευρωπαϊκή Ένωση — ανανεωμένο σχέδιο δράσης» και μια [σύσταση](#) για μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα των επιστροφών. Τον Σεπτέμβριο 2017, δημοσίευσε το επικαιροποιημένο [«Εγχειρίδιο περί επιστροφής»](#), για την παροχή καθοδήγησης σχετικά με την εκτέλεση των καθηκόντων των εθνικών αρχών που είναι αρμόδιες για την επιστροφή. Επιπλέον, το 2016, το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο ενέκριναν τον [κανονισμό \(ΕΕ\) 2016/1953](#) σχετικά με τη θέσπιση ενός ευρωπαϊκού ταξιδιωτικού εγγράφου για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών. Ο πρόσφατα αναβαθμισμένος και ενισχυμένος Ευρωπαϊκός Οργανισμός [Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής](#) (Frontex) συνδράμει όλο και περισσότερο τα κράτη μέλη στις δραστηριότητες που συνδέονται με την επιστροφή. Τον Σεπτέμβριο του 2018 η Επιτροπή πρότεινε μια επανεξέταση της οδηγίας για την επιστροφή, για να επιταχύνει τις διαδικασίες, όπως μια νέα διαδικασία στα σύνορα για τους αιτούντες άσυλο, σαφέστερες διαδικασίες και κανόνες για την πρόληψη καταχρήσεων, αποτελεσματικά προγράμματα οικειοθελούς επιστροφής που θα θεσπιστούν στα κράτη μέλη, και σαφέστερους κανόνες σχετικά με την κράτηση. Η στοχοθετημένη [εκτίμηση επιπτώσεων του Κοινοβουλίου](#) κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η πρόταση θα συνεπαγόταν σημαντικό κόστος για τα κράτη μέλη μέσω της αύξησης της κράτησης. Δεν υπήρχαν καθαρές ενδείξεις ότι η πρόταση αυτή θα οδηγούσε σε πιο αποτελεσματικές επιστροφές, αλλά ήταν πιθανό να οδηγήσει σε παραβιάσεις των θεμελιωδών δικαιωμάτων των παράνομων μεταναστών. Το ψήφισμα του Κοινοβουλίου της 17ης Δεκεμβρίου 2020 σχετικά με την [εφαρμογή της οδηγίας για την επιστροφή](#) τονίζει ότι η αποτελεσματικότητα της πολιτικής επιστροφής της ΕΕ πρέπει όχι μόνο να μετράται με βάση τα ποσοστά επιστροφής, αλλά και να λαμβάνει υπόψη τον σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων και των διαδικαστικών εγγυήσεων. Η εισηγήτρια (Tineke Strik (Greens/EFA) δημοσίευσε το [σχέδιο έκθεσής](#) της στις 21 Φεβρουαρίου 2020. Οι συννομοθέτες επεξεργάζονται επί του παρόντος τον [φάκελο](#). Στο νέο Σύμφωνό της, η Επιτροπή κινείται προς ένα κοινό σύστημα της ΕΕ για τις επιστροφές, με μεγαλύτερη επιχειρησιακή στήριξη για τα κράτη μέλη, και τον Frontex ως επιχειρησιακό βραχίονα της πολιτικής επιστροφής της ΕΕ, μαζί με τον διορισμό συντονιστή επιστροφής με την υποστήριξη ενός νέου δικτύου υψηλού επιπέδου για την επιστροφή. Ο πρώτος συντονιστής επιστροφής της ΕΕ, Mari

Juritsch, διορίστηκε τον Μάρτιο του 2022. Η Επιτροπή δημοσίευσε τη [στρατηγική της για την οικειοθελή επιστροφή και την επανένταξη](#) (Απρίλιος 2021), το έγγραφο πολιτικής [«Προς μια επιχειρησιακή στρατηγική για πιο αποτελεσματικές επιστροφές»](#) (Ιανουάριος 2023) και τη [σύστασή](#) της σχετικά με την αμοιβαία αναγνώριση των αποφάσεων επιστροφής και την επίσπευση των επιστροφών (Μάρτιος 2023). Η χορηγία επιστροφής προτείνεται επίσης ως μέτρο αλληλεγγύης στο πλαίσιο του προτεινόμενου κανονισμού για το άσυλο και τη διαχείριση της μετανάστευσης (4.2.2), μέσω του οποίου τα κράτη μέλη μπορούν να στηρίξουν άλλα κράτη μέλη που βρίσκονται υπό πίεση.

- Η [οδηγία για τις κυρώσεις κατά των εργοδοτών \(2009/52/EC\)](#) διευκρινίζει τις κυρώσεις και τα μέτρα που πρέπει να εφαρμόζονται στα κράτη μέλη κατά των εργοδοτών παράτυπα διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών. Η πρώτη έκθεση για την εφαρμογή της εν λόγω οδηγίας υποβλήθηκε στις 22 Μαΐου 2014. Μετά την εξαγγελία της στο νέο σύμφωνο, η Επιτροπή εξέδωσε [ανακοίνωση σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας](#) τον Σεπτέμβριο 2021, με στόχο την ενίσχυση της εφαρμογής με παράλληλη προστασία των δικαιωμάτων των παράτυπων μεταναστών.
- Από το 2001, τα κράτη μέλη έχουν αναγνωρίσει αμοιβαία τις αντίστοιχες αποφάσεις απέλασης, βάσει της [οδηγίας 2001/40](#), σύμφωνα με την οποία η απόφαση ενός κράτους μέλους να απελάσει υπήκοο τρίτης χώρας που βρίσκεται σε άλλο κράτος μέλος γίνεται σεβαστή και τηρείται.

Ταυτόχρονα, η ΕΕ διαπραγματεύεται και συνάπτει συμφωνίες επανεισδοχής ([readmission agreements](#)) με χώρες καταγωγής και διέλευσης με στόχο την επιστροφή των παράτυπων μεταναστών, και συνεργάζεται με αυτές τις χώρες για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων. Οι συμφωνίες αυτές προβλέπουν τη σύσταση μικτών επιτροπών επανεισδοχής για την παρακολούθηση της εφαρμογής τους. Συνδέονται επίσης με συμφωνίες διευκόλυνσης της χορήγησης θεωρήσεων, οι οποίες αποσκοπούν στην παροχή των απαραίτητων κινήτρων για τις διαπραγματεύσεις επανεισδοχής στην ενδιαφερόμενη τρίτη χώρα χωρίς να αυξηθεί η παράνομη μετανάστευση.

Η Επιτροπή έχει επίσης συνάψει άτυπες συμφωνίες για την επιστροφή και την επανεισδοχή, οι οποίες έχουν προκαλέσει βαριές επικρίσεις από το Κοινοβούλιο για το γεγονός ότι δεν εμπίπτουν στον έλεγχό του, και έχουν εγείρει ζητήματα λογοδοσίας και διαφάνειας.

Η Επιτροπή πρότεινε σχέδια δράσης της ΕΕ για την [Κεντρική Μεσόγειο](#) (Νοέμβριος 2022), για τη [διαδρομή των Δυτικών Βαλκανίων](#) (Δεκέμβριος 2022), για τις [οδούς της Δυτικής Μεσογείου και του Ατλαντικού](#) (Ιούνιος 2023) και για τη [διαδρομή της Ανατολικής Μεσογείου](#) (Οκτώβριος 2023).

Ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

Μετά τη θέση σε ισχύ της Συνθήκης της Λισαβόνας, το Κοινοβούλιο έχει εμπλακεί ενεργά, ως πλήρης συννομοθέτης, στην έγκριση νέας νομοθεσίας τόσο για την παράτυπη όσο και τη νόμιμη μετανάστευση.

Το Κοινοβούλιο έχει εγκρίνει πολυάριθμα ψηφίσματα πρωτοβουλίας σχετικά με τη μετανάστευση, μεταξύ άλλων το [ψήφισμά του της 12 Απριλίου 2016](#) σχετικά με την κατάσταση στη Μεσόγειο και την ανάγκη για μια ολιστική προσέγγιση της ΕΕ

όσον αφορά τη μετανάστευση, το [ψήφισμά του της 20 Μαΐου 2021](#) σχετικά με νέες οδούς νόμιμης μετανάστευσης εργατικού δυναμικού και το [ψήφισμα νομοθετικής πρωτοβουλίας του, της 25 Νοεμβρίου 2021](#), που περιέχει συστάσεις προς την Επιτροπή σχετικά με την πολιτική και τη νομοθεσία για τη νόμιμη μετανάστευση.

Διαβάστε περισσότερα για το θέμα αυτό:

- [Η μετανάστευση στην Ευρώπη](#)
- [Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασύλου](#)

Georgiana Sandu
10/2023

4.2.4. Διαχείριση των εξωτερικών συνόρων

Η πολιτική διαχείριση των συνόρων της ΕΕ αναγκάστηκε να προσαρμοστεί σε σημαντικές εξελίξεις, όπως η άνευ προηγουμένου άφιξη προσφύγων και παράτυπων μεταναστών, και, από τα μέσα του 2015, έγιναν εμφανείς διάφορες αδυναμίες στις πολιτικές της ΕΕ για τα εξωτερικά σύνορα και τη μετανάστευση. Οι προκλήσεις που συνδέονται με την αύξηση των μικτών μεταναστευτικών ροών στην ΕΕ, η πανδημία COVID-19 και οι ανησυχίες για την ασφάλεια, πυροδότησαν μια νέα περίοδο δραστηριότητας στον τομέα της προστασίας των εξωτερικών συνόρων της ΕΕ, που έχει επίσης αντίκτυπο στα εσωτερικά της σύνορα.

Νομική βάση

Άρθρο 3 παράγραφος 2 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ).

Άρθρα 67 και 77 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ).

Στόχοι

Ένας ενιαίος χώρος χωρίς ελέγχους στα εσωτερικά σύνορα – ο χώρος Σένγκεν – προϋποθέτει και μια κοινή πολιτική όσον αφορά τη διαχείριση των εξωτερικών συνόρων. Το άρθρο 3 παράγραφος 2 της ΣΕΕ προβλέπει την επιβολή «κατάλληλων μέτρων όσον αφορά τους ελέγχους στα εξωτερικά σύνορα.». Η ΕΕ επιδιώκει, συνεπώς, να θεσπίσει κοινά πρότυπα όσον αφορά τους ελέγχους στα εξωτερικά της σύνορα και να θέσει σταδιακά σε εφαρμογή ένα ολοκληρωμένο σύστημα για τη διαχείριση των συνόρων αυτών.

Επιτεύγματα

Το πρώτο βήμα προς μία πολιτική κοινής διαχείρισης των εξωτερικών συνόρων έγινε στις 14 Ιουνίου 1985, όταν πέντε εκ των τότε δέκα κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας υπέγραψαν μια διεθνή συμφωνία, τη λεγόμενη Συμφωνία του Σένγκεν, κοντά στο παραμεθόριο χωριό Σένγκεν του Λουξεμβούργου, που συμπληρώθηκε πέντε χρόνια αργότερα με τη Σύμβαση εφαρμογής της Συμφωνίας του Σένγκεν [1]. Ο χώρος Σένγκεν, δηλαδή μια ζώνη χωρίς εσωτερικά σύνορα που εγκαθιδρύθηκε από το κεκτημένο Σένγκεν (όπως είναι συνολικά γνωστές οι συμφωνίες και ρυθμίσεις), περιλαμβάνει σήμερα 27 ευρωπαϊκές χώρες.[2]

A. Το κεκτημένο Σένγκεν για τα εξωτερικά σύνορα

Το σημερινό κεκτημένο Σένγκεν για τα εξωτερικά σύνορα βασίζεται στο αρχικό κεκτημένο που ενσωματώθηκε στην έννομη τάξη της ΕΕ με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ

[1] Το κεκτημένο Σένγκεν: Σύμβαση εφαρμογής της 19ης Ιουνίου 1990 της συμφωνίας του Σένγκεν, της 14ης Ιουνίου 1985, μεταξύ των κυβερνήσεων των κρατών της Οικονομικής Ένωσης Μπενελούξ, της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας και της Γαλλικής Δημοκρατίας, σχετικά με τη σταδιακή κατάργηση των ελέγχων στα κοινά σύνορα, ΕΕ L 239 της 22.9.2000, σ. 19.

[2] Οι χώρες δεν περιλαμβάνουν τα κράτη μέλη της ΕΕ, Κύπρο, Ιρλανδία, Βουλγαρία και Ρουμανία. Ωστόσο, ο χώρος Σένγκεν περιλαμβάνει τέσσερα κράτη-μη μέλη της ΕΕ: την Ισλανδία, την Ελβετία, τη Νορβηγία και το Λιχτενστάιν. Η Δανία έχει δυνατότητα εξαίρεσης από τον Τίτλο V της ΣΛΕΕ (Πρωτόκολλο 22), αλλά συμμετέχει σε διακυβερνητική βάση.

(1.1.3). Οι κανόνες του περιλαμβάνονται σε ένα ευρύ φάσμα μέτρων, τα οποία μπορούν χονδρικά να διαιρεθούν σε πέντε θέματα:

1. Ο Κώδικας συνόρων του Σένγκεν

Ο Κώδικας Συνόρων του Σένγκεν ^[3] αποτελεί τον κεντρικό πυλώνα της διαχείρισης των εξωτερικών συνόρων. Θεσπίζει κανόνες σχετικά με τη διέλευση των εξωτερικών συνόρων καθώς και όρους που διέπουν την προσωρινή επαναφορά ελέγχων στα εσωτερικά σύνορα. Υποχρεώνει τα κράτη μέλη να διεξάγουν συστηματικούς ελέγχους, με χρήση οικείων βάσεων δεδομένων, όλων των προσώπων, περιλαμβανομένων εκείνων που απολαύουν του δικαιώματος της ελεύθερης κυκλοφορίας σύμφωνα με το δίκαιο της Ένωσης (δηλαδή πολίτες της ΕΕ και μέλη της οικογένειάς τους που δεν είναι πολίτες της ΕΕ), όταν διέρχονται τα εξωτερικά σύνορα. Οι βάσεις δεδομένων που χρησιμοποιούνται για τους ελέγχους περιλαμβάνουν το Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν (SIS) και τη βάση δεδομένων της Ιντερπόλ για κλαπέντα και απολεσθέντα ταξιδιωτικά έγγραφα. Οι υποχρεώσεις αυτές ισχύουν σε όλα τα εξωτερικά σύνορα (εναέρια, θαλάσσια και χερσαία), τόσο για την είσοδο όσο και για την έξοδο. Ο μηχανισμός αξιολόγησης Σένγκεν, κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1053/2013 του Συμβουλίου,^[4] τέθηκε σε ισχύ τον Νοέμβριο 2014 και θέσπισε πενταετές πολυετές πρόγραμμα αξιολόγησης για την περίοδο έως τις 31 Δεκεμβρίου 2019. Σκοπός του μηχανισμού αυτού ήταν να εξετάσει όλες τις συνιστώσες του κεκτημένου του Σένγκεν, μεταξύ άλλων επανεξετάζοντας και αξιολογώντας τον τρόπο με τον οποίο τα κράτη μέλη διενεργούν ελέγχους στα εξωτερικά σύνορα, καθώς και όλους τους σχετικούς νόμους και διαδικασίες. Ο μηχανισμός δίνει ιδιαίτερη προσοχή στον σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Οι αξιολογήσεις μπορούν επίσης να καλύπτουν συναφή μέτρα που αφορούν τα εξωτερικά σύνορα, την πολιτική θεωρήσεων, την αστυνομική και δικαστική συνεργασία (για ποινικά θέματα), το SIS και την προστασία των δεδομένων.

2. Το Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν (SIS)

Το SIS είναι ένα σύστημα ανταλλαγής πληροφοριών και βάσης δεδομένων που βοηθά στη διατήρηση της διεθνούς ασφάλειας στον χώρο Σένγκεν, όπου δεν υφίστανται συνοριακοί έλεγχοι. Πρόκειται για το ευρύτερα χρησιμοποιούμενο, αλλά και το αποδοτικότερο σύστημα ΤΠ της ΕΕ στον χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης (ΧΕΑΔ) (4.2.1). Οι αρχές σε ολόκληρη την ΕΕ χρησιμοποιούν το SIS για να εισαγάγουν ή να συμβουλευτούν καταχωρήσεις για καταζητούμενα ή αγνοούμενα πρόσωπα και απολεσθέντα αντικείμενα. Περιέχει πάνω από 80 εκατομμύρια καταχωρήσεις και οι αρχές το συμβουλευτήκαν πάνω από 5 δισεκατομμύρια φορές το 2017, με αποτέλεσμα την ενεργοποίηση περισσότερων από 240 000 θετικών απαντήσεων από καταχωρήσεις εξωτερικού (καταχωρήσεις που έγιναν από άλλη χώρα). Το SIS ενισχύθηκε πρόσφατα με την αναπροσαρμογή των κανόνων του, για την κάλυψη πιθανών ελλείψεων στο σύστημα και την εφαρμογή διαφόρων ουσιαστικών αλλαγών στους τύπους καταχωρήσεων.

[3][Κανονισμός \(ΕΕ\) 2016/399](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 9ης Μαρτίου 2016, περί κώδικα της Ένωσης σχετικά με το καθεστώς διέλευσης προσώπων από τα σύνορα (κώδικας συνόρων του Σένγκεν), ΕΕ L 77 23.3.2016, σ. 1, όπως τροποποιήθηκε με τον Κανονισμό (ΕΕ) 2017/458 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Μαρτίου 2017, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) 2016/399 όσον αφορά την ενίσχυση των ελέγχων στα εξωτερικά σύνορα με χρήση οικείων βάσεων δεδομένων, ΕΕ L 74 της 18.3.2017, σ. 1.

[4][Κανονισμός \(ΕΕ\) αριθ. 1053/2013 του Συμβουλίου](#), της 7ης Οκτωβρίου 2013, σχετικά με τη θέσπιση ενός μηχανισμού αξιολόγησης και παρακολούθησης για την επαλήθευση της εφαρμογής του κεκτημένου Σένγκεν και την κατάργηση της απόφασης της εκτελεστικής επιτροπής της 16ης Σεπτεμβρίου 1998 σχετικά με τη σύσταση της μόνιμης επιτροπής για την αξιολόγηση και την εφαρμογή της σύμβασης Σένγκεν, ΕΕ L 295 της 6.11.2013, σ. 27.

Μετά την τελευταία μεταρρύθμιση του 2018, το πεδίο του SIS προσδιορίζεται τώρα σε τρία νομικά μέσα με τη μορφή τριών κανονισμών (σε αντικατάσταση του SIS II):

- Αστυνομική και δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις ^[5]
- Συνοριακοί Έλεγχοι ^[6]
- Επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών.^[7]

Οι εν λόγω τρεις κανονισμοί εισάγουν κατηγορίες καταχωρίσεων για το σύστημα, όπως είναι οι καταχωρίσεις για άγνωστα ύποπτα ή καταζητούμενα πρόσωπα, οι προληπτικές καταχωρίσεις για παιδιά που διατρέχουν κίνδυνο απαγωγής από γονείς, οι καταχωρίσεις με σκοπό την επιστροφή και μια καταχώριση σε σχέση με αποφάσεις επιστροφής που έχουν εκδοθεί για παράνομα διαμένοντες υπηκόους τρίτων χωρών.

3. Ταμείο Εσωτερικής Ασφάλειας: Σύνορα και Θεωρήσεις

Δεν διαθέτουν όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ εξωτερικά σύνορα και δεν επηρεάζονται εξίσου από τις διασυνοριακές μετακινήσεις. Για τον λόγο αυτό η ΕΕ χορηγεί κονδύλια σε μια προσπάθεια να αντισταθμίσει ορισμένες από τις δαπάνες στις οποίες υποβάλλονται τα κράτη μέλη των οποίων τα εξωτερικά σύνορα είναι και εξωτερικά σύνορα της ΕΕ. Αυτός ο μηχανισμός επιμερισμού των βαρών δημιουργήθηκε με χρηματοδότηση συνολικού ύψους 3.8 δισεκατομμυρίων ευρώ για την επταετή περίοδο δημοσιονομικού προγραμματισμού 2014-2020. Ο κύριος στόχος του Ταμείου είναι να συμβάλει στη διασφάλιση ασφάλειας υψηλού επιπέδου στην Ένωση, διευκολύνοντας ταυτόχρονα τις νόμιμες μετακινήσεις. Οι δικαιούχοι των προγραμμάτων που υλοποιούνται στο πλαίσιο αυτού του ταμείου μπορούν να είναι κρατικές και ομοσπονδιακές αρχές, τοπικοί δημόσιοι φορείς, μη κυβερνητικές οργανώσεις, ανθρωπιστικές οργανώσεις, εταιρείες ιδιωτικού και δημοσίου δικαίου, καθώς και οργανισμοί εκπαίδευσης και έρευνας.

4. Το σύστημα εισόδου/εξόδου (ΣΕΕ)

Το σύστημα εισόδου/εξόδου (ΣΕΕ) ^[8]είναι ένα σύστημα πληροφοριών που επιταχύνει και ενισχύει τους συνοριακούς ελέγχους για τους υπηκόους τρίτων χωρών που ταξιδεύουν στην ΕΕ. Το ΣΕΕ αντικαθιστά τη χειροκίνητη σφράγιση των διαβατηρίων στα σύνορα με την ηλεκτρονική καταχώριση στη βάση δεδομένων.

Κύριοι στόχοι της ΣΕΕ είναι:

[5][Κανονισμός \(ΕΕ\) 2018/1862](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 28ης Νοεμβρίου 2018, σχετικά με την εγκατάσταση, τη λειτουργία και τη χρήση του συστήματος πληροφοριών Σένγκεν (SIS) στον τομέα της αστυνομικής συνεργασίας και της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις, την τροποποίηση και κατάργηση της απόφασης 2007/533/ΔΕΥ του Συμβουλίου και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1986/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και της απόφασης 2010/261/ΕΕ της Επιτροπής ΕΕ L 312 της 7.12.2018, σ. 56.

[6][Κανονισμός \(ΕΕ\) 2018/1861](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 28ης Νοεμβρίου 2018, σχετικά με την εγκατάσταση, τη λειτουργία και τη χρήση του Συστήματος Πληροφοριών Σένγκεν (SIS) στον τομέα των συνοριακών ελέγχων, την τροποποίηση της σύμβασης εφαρμογής της συμφωνίας Σένγκεν και την τροποποίηση και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1987/2006, ΕΕ L 312 της 7.12.2018, σ. 14.

[7][Κανονισμός \(ΕΕ\) 2018/1860](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 28ης Νοεμβρίου 2018, σχετικά με τη χρήση του Συστήματος Πληροφοριών Σένγκεν για την επιστροφή παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών ΕΕ L 312 της 7.12.2018, σ. 1.

[8][Κανονισμός \(ΕΕ\) 2017/2226](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 30ής Νοεμβρίου 2017, σχετικά με τη θέσπιση συστήματος εισόδου/εξόδου (ΣΕΕ) για την καταχώριση δεδομένων εισόδου και εξόδου και δεδομένων άρνησης εισόδου των υπηκόων τρίτων χωρών που διέρχονται τα εξωτερικά σύνορα των κρατών μελών, τον καθορισμό των όρων πρόσβασης στο ΣΕΕ για σκοπούς επιβολής του νόμου και την τροποποίηση της σύμβασης εφαρμογής της Συμφωνίας του Σένγκεν και των κανονισμών (ΕΚ) αριθ. 767/2008 και (ΕΕ) αριθ. 1077/2011, ΕΕ L 327 της 9.12.2017, σ. 20.

- η μείωση του χρόνου των ελέγχων στα σύνορα και η βελτίωση της ποιότητας των συνοριακών ελέγχων, μέσω του αυτόματου υπολογισμού της επιτρεπόμενης διαμονής κάθε ταξιδιώτη·
- η εξασφάλιση συστηματικής και αξιόπιστης ταυτοποίησης των προσώπων που υπερβαίνουν την επιτρεπόμενη διάρκεια διαμονής·
- η ενίσχυση της εσωτερικής ασφάλειας και η καταπολέμησης της τρομοκρατίας, επιτρέποντας την πρόσβαση των αρχών επιβολής του νόμου στο ταξιδιωτικό ιστορικό.

Η πρόσβαση στο ΣΕΕ επιτρέπεται στις εθνικές αρχές επιβολής του νόμου και την Ευρωπόλ, αλλά όχι στις αρμόδιες για το άσυλο αρχές. Η δυνατότητα διαβίβασης δεδομένων για σκοπούς επιβολής του νόμου ή επιστροφής σε τρίτες χώρες και κράτη μέλη της ΕΕ που δεν συμμετέχουν στο ΣΕΕ προβλέπεται, αλλά υπό ορισμένες προϋποθέσεις. Το ΣΕΕ θα καταχωρεί δεδομένα ταξιδιωτών (όνομα, είδος ταξιδιωτικού εγγράφου, δακτυλικά αποτυπώματα, εικόνα προσώπου, ημερομηνία και τόπο εισόδου και εξόδου) κατά τη διέλευση των εξωτερικών συνόρων Σένγκεν. Ισχύει για όλους τους υπηκόους τρίτων χωρών, τόσο εκείνους που χρειάζονται θεώρηση όσο και εκείνους που απαλλάσσονται από την υποχρέωση αυτή. Θα χρησιμοποιείται επίσης από τις προξενικές και συνοριακές αρχές.

5. Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής (Frontex)

Η Ευρωπαϊκή Συνοριοφυλακή και Ακτοφυλακή (EBCG) είναι ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής (EBCGA/ Frontex) και οι εθνικές αρχές σε συνδυασμό.^[9]

Η EBCG άρχισε να λειτουργεί τον Οκτώβριο 2016. Αυτή η [αποκεντρωμένη υπηρεσία](#) έχει ως έργο να παρακολουθεί στενά τα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ και να συνεργάζεται με τα κράτη μέλη για τον έγκαιρο εντοπισμό και την αντιμετώπιση ενδεχόμενων απειλών για την ασφάλεια στα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ. Για αρκετά χρόνια πριν από το 2015, το Κοινοβούλιο ζητούσε να ενισχυθεί ο ρόλος του Frontex προκειμένου να αυξηθεί η ικανότητά του να ανταποκρίνεται αποτελεσματικότερα στις μεταβαλλόμενες μεταναστευτικές ροές. Για παράδειγμα, το Κοινοβούλιο στο [ψηφισμά του της 2ας Απριλίου 2014 σχετικά με την ενδιάμεση αναθεώρηση του προγράμματος της Στοκχόλμης](#), ^[10]ζήτησε από τους Ευρωπαίους συνοριοφύλακες να φρουρούν τα σύνορα του χώρου Σένγκεν. Στα συμπεράσματά του τον Οκτώβριο 2015, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο εξέφρασε επίσης την υποστήριξή του για την «προοδευτική δημιουργία ενός ολοκληρωμένου συστήματος διαχείρισης των εξωτερικών συνόρων». Το Κοινοβούλιο επέμεινε οι νέες εξουσίες παρέμβασης του οργανισμού να ενεργοποιούνται με απόφαση των κρατών μελών στο Συμβούλιο και όχι με απόφαση της Επιτροπής, όπως είχε προταθεί αρχικά. Ο κανονισμός διευρύνει το πεδίο δραστηριοτήτων του EBCGA/ Frontex ώστε να περιλαμβάνεται ενισχυμένη στήριξη στα κράτη μέλη όσον αφορά τη διαχείριση της μετανάστευσης, την καταπολέμηση του διασυνοριακού εγκλήματος και τις επιχειρήσεις έρευνας και διάσωσης. Προβλέπει μεγαλύτερο ρόλο για τον Frontex στην επιστροφή των μεταναστών στις χώρες καταγωγής τους, σύμφωνα με τις αποφάσεις που λαμβάνουν οι εθνικές αρχές. Το Συμβούλιο, βάσει πρότασης της

[9] [Κανονισμός \(ΕΕ\) 2019/1896](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Νοεμβρίου 2019, για την Ευρωπαϊκή Συνοριοφυλακή και Ακτοφυλακή και για την κατάργηση των κανονισμών (ΕΕ) αριθ. 1052/2013 και (ΕΕ) 2016/1624, ΕΕ L 295 της 14.11.2019, σ. 1.

[10] Παράγραφος 74 του [ψηφίσματος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 2ας Απριλίου 2014, σχετικά με την ενδιάμεση επανεξέταση του προγράμματος της Στοκχόλμης](#), ΕΕ C 408 της 30.11.2017, σ. 8.

Επιτροπής, μπορεί να ζητήσει από τον οργανισμό να παρέμβει και να βοηθήσει τα κράτη μέλη σε εξαιρετικές περιπτώσεις. Αυτό ισχύει συγκεκριμένα στις εξής περιπτώσεις:

- ένα κράτος μέλος δεν συμμορφώνεται (εντός καθορισμένου χρονικού ορίου) με δεσμευτική απόφαση του διοικητικού συμβουλίου του οργανισμού για την αντιμετώπιση αδυναμιών στη διαχείριση των συνόρων του· και
- υπάρχει ιδιαίτερη και δυσανάλογη πίεση στα εξωτερικά σύνορα που θέτει σε κίνδυνο τη λειτουργία του χώρου Σένγκεν. Αν ένα κράτος μέλος αντιτίθεται σε απόφαση του Συμβουλίου για την παροχή συνδρομής, τα άλλα κράτη μέλη μπορούν να επιβάλουν προσωρινά εκ νέου εσωτερικούς συνοριακούς ελέγχους.

Τον Νοέμβριο 2019 ο οργανισμός θα αποκτήσει νέα εντολή και τα δικά του μέσα και εξουσίες για την προστασία των εξωτερικών συνόρων, την αποτελεσματικότερη εκτέλεση των επιστροφών και τη συνεργασία με τρίτες χώρες [11]. Το βασικό στοιχείο αυτού του ενισχυμένου οργανισμού θα είναι ένα μόνιμο σώμα 10 000 συνοριοφυλάκων με εκτελεστικές εξουσίες για να υποστηρίξουν ανά πάσα στιγμή τα κράτη μέλη. Ο οργανισμός θα έχει επίσης ισχυρότερη εντολή όσον αφορά τις επιστροφές και θα συνεργάζεται πιο στενά με τις τρίτες χώρες, περιλαμβανομένων εκείνων που δεν βρίσκονται στην άμεση γειτονία της ΕΕ. Το μόνιμο σώμα της Ευρωπαϊκής Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής κατέστη πλήρως έτοιμο για αποστολή το 2021 και θα φτάσει την πλήρη του ικανότητα 10.000 συνοριοφυλάκων έως το 2024.

B. Εξελίξεις στη διαχείριση των εξωτερικών συνόρων της ΕΕ

Τις εξελίξεις επιτάχυνε η μεγάλη κλίμακας απώλεια ανθρώπινων ζωών στη Μεσόγειο τα τελευταία χρόνια, σε συνδυασμό με τη μαζική εισροή προσφύγων και μεταναστών από τον Σεπτέμβριο του 2015.

Πριν από την προσφυγική κρίση, μόνο τρεις χώρες είχαν χρησιμοποιήσει την τοποθέτηση φρακτών στα εξωτερικά σύνορα για να εμποδίζουν τους μετανάστες και τους πρόσφυγες να φτάσουν στα εδάφη τους: η Ισπανία (οι εργασίες ολοκληρώθηκαν το 2005 και επεκτάθηκαν το 2009), η Ελλάδα (2012) και η Βουλγαρία (σε απάντηση στην Ελλάδα, ολοκληρώθηκε το 2014). Αντίθετα προς το άρθρο 14 παράγραφος 2 του κώδικα συνόρων του Σένγκεν, το οποίο ορίζει ότι «η άρνηση εισόδου επιβάλλεται μόνο με αιτιολογημένη απόφαση η οποία αναφέρει τους συγκεκριμένους λόγους της άρνησης», όλο και περισσότερα κράτη μέλη άρχισαν σταδιακά την κατασκευή συνοριακών τοίχων ή φρακτών με στόχο την αδιάκριτη αποτροπή των μεταναστών και των αιτούντων άσυλο από το να έχουν πρόσβαση στην επικράτειά τους. Επιπλέον, χωρίς ρητούς κανόνες της ΕΕ για την ανέγερση φρακτών στα εξωτερικά σύνορα Σένγκεν, και παραβιάζοντας τους κανόνες του ασύλου, τα κράτη μέλη έχουν επίσης θέσει εμπόδια με τρίτες χώρες (ιδίως η Λευκορωσία, το Μαρόκο και τη Ρωσία), συμπεριλαμβανομένων των υποψήφιων για προσχώρηση χωρών (Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας, Σερβία και Τουρκία). Φράκτες έχουν υψωθεί επίσης εντός του χώρου Σένγκεν, όπως ο φράκτης μεταξύ Αυστρίας και Σλοβενίας, ενώ οι ισπανικές πρακτικές στη Melilla ελέγχονται από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στο Στρασβούργο. Οι φρικαλεότητες που διαπράττονται σε περιοχές όπου έχουν κατασκευαστεί φράκτες [τεκμηριώνονται](#) από οργανώσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων.^[12]

[11] [Κανονισμός \(ΕΕ\) 2019/1896](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Νοεμβρίου 2019, σχετικά με την Ευρωπαϊκή Συνοριοφυλακή και Ακτοφυλακή.

[12] [Ίδρυμα του Ελσίνκι για τα ανθρώπινα δικαιώματα](#)

Το έργο του Διεθνούς Οργανισμού Μετανάστευσης για τους αγνοούμενους μετανάστες [έχει καταγράψει](#) περισσότερους από 29 000 θανάτους κατά τη διάρκεια μεταναστευτικών ταξιδιών προς την Ευρώπη από το 2014.

1. Ευρωπαϊκό σύστημα πληροφοριών και αδειοδότησης ταξιδιού (ETIAS)

Τον Σεπτέμβριο 2018 δημιουργήθηκε το Ευρωπαϊκό Σύστημα Πληροφοριών και Αδειοδότησης Ταξιδιού (ETIAS).

Σκοπός του νέου αυτού συγκεντρωτικού πληροφοριακού συστήματος είναι να συλλέγει πληροφορίες για πολίτες τρίτων χωρών που δεν χρειάζονται θεώρηση και πρόκειται να εισέλθουν στον χώρο Σένγκεν, ώστε να εντοπίζονται ενδεχόμενοι κίνδυνοι σε επίπεδο ασφάλειας ή παράτυπης μετανάστευσης. Η βάση δεδομένων θα διενεργεί εκ των προτέρων ελέγχους σε ταξιδιώτες που απαλλάσσονται από την υποχρέωση θεώρησης και θα τους αρνείται την άδεια ταξιδιού εάν θεωρηθεί ότι αποτελούν κίνδυνο. Η βάση δεδομένων θα είναι παρόμοια με τα ήδη υπάρχοντα συστήματα, για παράδειγμα στις ΗΠΑ (ESTA), στον Καναδά και στην Αυστραλία, μεταξύ άλλων.

Τα πλεονεκτήματα του ETIAS περιλαμβάνουν τη μείωση των καθυστερήσεων στα σύνορα, τη βελτίωση της εσωτερικής ασφάλειας, την καλύτερη πρόληψη της παράνομης μετανάστευσης και τη μείωση των κινδύνων για τη δημόσια υγεία. Μολονότι το σύστημα θα διενεργεί εκ των προτέρων ελέγχους, η τελική απόφαση σχετικά με τη χορήγηση ή την άρνηση εισόδου, ακόμη και σε περιπτώσεις κατά τις οποίες το πρόσωπο έχει έγκυρη άδεια ταξιδιού, θα λαμβάνεται από τους εθνικούς συνοριοφύλακες που θα διενεργούν τους συνοριακούς ελέγχους, σε συμφωνία με τους κανόνες του κώδικα συνόρων του Σένγκεν. Το ETIAS θα έχει τρεις κύριες λειτουργίες:

- την επαλήθευση των πληροφοριών που υποβάλλονται επιγραμμικά από υπηκόους τρίτων χωρών που απαλλάσσονται από την υποχρέωση θεώρησης, πριν από το ταξίδι τους στην ΕΕ·
- τη διεκπεραίωση των αιτήσεων με τον έλεγχο τους σε σχέση με άλλα συστήματα πληροφοριών (όπως το SIS, το VIS, η βάση δεδομένων της Ευρωπόλ, η βάση δεδομένων της Interpol, το ΣΕΕ και το Eurodac, η ευρωπαϊκή βάση δεδομένων δακτυλοσκόπησης των αιτούντων άσυλο για την αντιπαραβολή δεδομένων δακτυλικών αποτυπωμάτων)·
- την έκδοση αδειών ταξιδιού σε περιπτώσεις κατά τις οποίες δεν εντοπίζονται αποτελέσματα αναζήτησης ή στοιχεία που απαιτούν περαιτέρω ανάλυση.

Οι άδειες ταξιδιού θα λαμβάνονται μέσα σε λίγα λεπτά της ώρας. Τον Ιούνιο του 2017, το Συμβούλιο αποφάσισε να χωρίσει την πρόταση σε δύο χωριστές νομικές πράξεις,^[13] διότι η νομική βάση (Σένγκεν) της πρότασης δεν μπορούσε να καλύπτει τροποποιήσεις του κανονισμού της Ευρωπόλ. Το ETIAS θα αναπτυχθεί από τον οργανισμό eu-LISA και θα τεθεί σε λειτουργία το 2025.

[13] [Κανονισμός \(ΕΕ\) 2018/1240](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Σεπτεμβρίου 2018, για τη θέσπιση Ευρωπαϊκού Συστήματος Πληροφοριών και Αδειοδότησης Ταξιδιού (ETIAS) και για την τροποποίηση των κανονισμών (ΕΕ) αριθ. 1077/2011, (ΕΕ) αριθ. 515/2014, (ΕΕ) 2016/399, (ΕΕ) 2016/1624 και (ΕΕ) 2017/2226, ΕΕ L 236 της 19.9.2018, σ. 1 και [Κανονισμός \(ΕΕ\) 2018/1241](#), της 12ης Σεπτεμβρίου 2018, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) 2016/794 με σκοπό τη θέσπιση Ευρωπαϊκού Συστήματος Πληροφοριών και Αδειοδότησης Ταξιδιού (ETIAS) — εργασίες Ευρωπόλ, ΕΕ L 236 της 19.9.2018, σ. 72.

2. Οργανισμός της ΕΕ για τη λειτουργική διαχείριση μεγάλων πληροφοριακών συστημάτων στον τομέα της ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης (eu-LISA)

Ο eu-LISA ιδρύθηκε το 2011 και είναι υπεύθυνος για τη λειτουργική διαχείριση τριών κεντρικών συστημάτων πληροφοριών της ΕΕ: SIS, VIS και Eurodac. [14] Αποστολή του είναι η υλοποίηση της νέας αρχιτεκτονικής ΤΠ στον τομέα της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων. Τον Νοέμβριο του 2019, αναθεωρήθηκε η εντολή του eu-LISA και αναπτύχθηκε περαιτέρω η ικανότητα του οργανισμού να συμβάλει στη διαχείριση των συνόρων, στη συνεργασία για την επιβολή του νόμου και στη διαχείριση της μετανάστευσης στην ΕΕ.

3. Διαλειτουργικότητα μεταξύ των συστημάτων πληροφοριών της ΕΕ στον τομέα των συνόρων

Η ΕΕ έχει αναπτύξει μεγάλης κλίμακας κεντρικά συστήματα ΤΠ (SIS, VIS, Eurodac, EES και ETIAS) για τη συλλογή, την επεξεργασία και την ανταλλαγή πληροφοριών που είναι καίριας σημασίας για τη συνεργασία στο πεδίο της ασφάλειας, καθώς και για τη διαχείριση των εξωτερικών συνόρων και της μετανάστευσης. Από το 2019, τα συστήματα αυτά ήταν διαλειτουργικά σε επίπεδο ΕΕ, δηλαδή να μπορούν να ανταλλάσσουν δεδομένα και πληροφορίες ώστε οι αρχές να έχουν τις πληροφορίες που χρειάζονται, όταν και όπου τις χρειάζονται. Η διαλειτουργικότητα αναφέρεται στην ικανότητα των συστημάτων ΤΠ να επιτρέπουν την ανταλλαγή πληροφοριών και γνώσεων, ώστε να αποφεύγονται τα κενά πληροφόρησης που προκύπτουν από την πολυπλοκότητα και τον κατακερματισμό των συστημάτων αυτών.[15]

Οι δύο εν ισχύ κανονισμοί επιτρέπουν στα συστήματα αυτά να αλληλοσυμπληρώνονται, κάνουν ευκολότερη την εξακρίβωση της ταυτότητας των προσώπων και θα συνεισφέρουν στην καταπολέμηση της πλαστοπροσωπίας. Δεν τροποποιούν τα δικαιώματα πρόσβασης που καθορίζονται στη νομική βάση για κάθε ευρωπαϊκό σύστημα πληροφοριών, αλλά θεσπίζουν :

- μια ευρωπαϊκή πύλη αναζήτησης, που θα επιτρέπει στις αρμόδιες αρχές να εκτελούν αναζητήσεις σε πολλαπλά συστήματα πληροφοριών ταυτοχρόνως, χρησιμοποιώντας τόσο βιογραφικά όσο και βιομετρικά δεδομένα·
- μια κοινή υπηρεσία αντιστοίχισης βιομετρικών δεδομένων, που θα επιτρέπει την αναζήτηση και σύγκριση βιομετρικών δεδομένων (δακτυλικών αποτυπωμάτων και εικόνων προσώπου) από διάφορα συστήματα·
- ένα κοινό αποθετήριο δεδομένων ταυτότητας, το οποίο θα περιλαμβάνει τα βιογραφικά και βιομετρικά δεδομένα υπηκόων τρίτων χωρών που είναι επί του παρόντος αποθηκευμένα σε διάφορα συστήματα πληροφοριών της ΕΕ·

[14] [Κανονισμός \(ΕΕ\) 2018/1726](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 14ης Νοεμβρίου 2018, σχετικά με τον Οργανισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη λειτουργική διαχείριση συστημάτων ΤΠ μεγάλης κλίμακας στον χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης (eu-LISA), και την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1987/2006 και της απόφασης 2007/533/ΔΕΥ του Συμβουλίου και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1077/2011, ΕΕ L 295 της 21.11.2018, σ. 99.

[15] [Κανονισμός \(ΕΕ\) 2019/817](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ης Μαΐου 2019, σχετικά με τη θέσπιση πλαισίου για τη διαλειτουργικότητα μεταξύ των συστημάτων πληροφοριών της ΕΕ στον τομέα των συνόρων και των θεωρήσεων και την τροποποίηση των κανονισμών (ΕΚ) αριθ. 767/2008, (ΕΕ) 2016/399, (ΕΕ) 2017/2226, (ΕΕ) 2018/1240, (ΕΕ) 2018/1726 και (ΕΕ) 2018/1861 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και των αποφάσεων 2004/512/ΕΚ και 2008/633/ΥΑ του Συμβουλίου, ΕΕ L 135 της 22.5.2019, σ. 27, και [Κανονισμός \(ΕΕ\) 2019/818](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ης Μαΐου 2019, για τη θέσπιση πλαισίου για τη διαλειτουργικότητα μεταξύ των συστημάτων πληροφοριών της ΕΕ στον τομέα της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας, του ασύλου και της μετανάστευσης και για την τροποποίηση των κανονισμών (ΕΕ) 2018/1726, (ΕΕ) 2018/1862 και (ΕΕ) 2019/816, ΕΕ L 135 της 22.5.2019, σ. 85.

- έναν ανιχνευτή πολλαπλών ταυτοτήτων, ο οποίος θα ελέγχει αν τα βιογραφικά στοιχεία ταυτότητας που περιέχονται στην αναζήτηση υπάρχουν σε άλλα καλυπτόμενα συστήματα, επιτρέποντας έτσι την ανίχνευση πολλαπλών ταυτοτήτων που συνδέονται με το ίδιο σύνολο βιομετρικών δεδομένων.

4. Η πανδημία COVID-19 το 2020

Οι περιορισμοί στις διεθνείς και ενδοενωσιακές μετακινήσεις προσώπων έχουν καταστεί μια από τις πιο ορατές πολιτικές απαντήσεις στην πανδημία του κορονοϊού από τις αρχές Μαρτίου 2020 και μετά. Αρκετά κράτη μέλη της ΕΕ έκλεισαν τις διεθνείς μεταφορές επιβατών και στη συνέχεια επέβαλαν πρόσθετους ταξιδιωτικούς περιορισμούς της ΕΕ που συνεπάγονται το μερικό κλείσιμο των εξωτερικών συνόρων της ΕΕ και τον περιορισμό της εισόδου τρίτων χωρών στην ΕΕ ^[16], καθώς και περιορισμούς στην κυκλοφορία προσώπων στην ΕΕ.^[17] Σε πολλές περιπτώσεις, αυτό είχε αυθαίρετο, αναποτελεσματικό και μεροληπτικό χαρακτήρα και παραβίαζε τη νομοθεσία περί ιδιωτικότητας και ασύλου, όπως προκύπτει από [μελέτες](#) που ανέθεσε το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. ^[18]

5. Η κρίση στην Ουκρανία

Μετά την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία τον Φεβρουάριο του 2022, πάνω από 6 εκατομμύρια άνθρωποι έχουν ήδη αναγκαστεί να αναζητήσουν καταφύγιο, κυρίως σε γειτονικές χώρες^[19]. Η Ευρωπαϊκή Ένωση αποφάσισε να χορηγήσει προσωρινή προστασία σε ολόκληρη την ΕΕ σε άτομα που φθάνουν από την Ουκρανία ^[20]. Η [οδηγία της ΕΕ για την προσωρινή προστασία](#) ^[21] επιτρέπει στα κράτη μέλη της ΕΕ να ενεργούν γρήγορα για να προσφέρουν προστασία και δικαιώματα σε άτομα που χρήζουν άμεσης προστασίας.

Ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

Στο παρελθόν, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο δεν επέδειξε μια ενιαία στάση σε σχέση με την ανάπτυξη μιας πολιτικής διαχείρισης των εξωτερικών συνόρων. Το Κοινοβούλιο έχει σε μεγάλο βαθμό υποστηρίξει τον αναβαθμισμένο οργανωτικό ρόλο του EBCGA/ Frontex και των άλλων σχετικών οργανισμών της Ένωσης, ζητώντας συχνά την περαιτέρω ενίσχυση του ρόλου τους, καθώς η ΕΕ βρίσκεται αντιμέτωπη με τη μεταναστευτική κρίση στη Μεσόγειο. Αν και η άποψη του Κοινοβουλίου όσον αφορά την ανάπτυξη του EBCGA υπήρξε σε μεγάλο βαθμό θετική, η τοποθέτησή του στο ζήτημα των ευφυών συνόρων ήταν πιο επιφυλακτική. Μετά την πρόταση της Επιτροπής, το 2013, διατύπωσε επιφυλάξεις για την τεράστια ανάπτυξη τεχνολογικών μέσων και για τη μαζική επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, που προτείνονται

[16]την κοινή δήλωση των μελών του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, Βρυξέλλες, 26 Μαρτίου 2020.

[17]Tell Cremades, M., *Studies with a 'Covid 19 angle'*, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Γενική Διεύθυνση Εσωτερικών Πολιτικών, Θεματικό Τμήμα Δικαιωμάτων των Πολιτών και Συνταγματικών Υποθέσεων, Ιούνιος 2021.

[18]Carrera S., Chun Luk, N., *In the Name of COVID-19: an Assessment of the Schengen Internal Border Controls and Travel Restrictions in the EU*, Γενική Διεύθυνση Εσωτερικών Πολιτικών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, Θεματικό Τμήμα Δικαιωμάτων των Πολιτών και Συνταγματικών Υποθέσεων, Σεπτέμβριος 2020.

[19]<https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>.

[20]Εκτελεστική απόφαση (ΕΕ) 2022/382 του Συμβουλίου, της 4ης Μαρτίου 2022, που διαπιστώνει την ύπαρξη μαζικής εισροής εκτοπισθέντων από την Ουκρανία κατά την έννοια του άρθρου 5 της οδηγίας 2001/55/ΕΚ και έχει ως αποτέλεσμα την εφαρμογή προσωρινής προστασίας.

[21]Οδηγία 2001/55/ΕΚ του Συμβουλίου, της 20ής Ιουλίου 2001, σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές παροχής προσωρινής προστασίας σε περίπτωση μαζικής εισροής εκτοπισθέντων και μέτρα για τη δίκαιη κατανομή των βαρών μεταξύ κρατών μελών όσον αφορά την υποδοχή και την αντιμετώπιση των συνεπειών της υποδοχής αυτών των ατόμων, ΕΕ L 212 της 7.8.2001, σ. 12.

για τη διαχείριση των εξωτερικών συνόρων. Εξάλλου, το αναμενόμενο κόστος της τεχνολογίας για τα ευφυή σύνορα, σε συνδυασμό με τις αμφιβολίες για τα οφέλη της, προκάλεσαν στο Κοινοβούλιο πολλές ανησυχίες. Στο [ψήφισμά του της 12ης Σεπτεμβρίου 2013 σχετικά με τη δεύτερη έκθεση για την εφαρμογή της στρατηγικής για την εσωτερική ασφάλεια](#), το Κοινοβούλιο επισήμανε ότι «η πιθανή ανάπτυξη νέων συστημάτων πληροφορικής στον τομέα της μετανάστευσης και διαχείρισης των συνόρων, όπως οι πρωτοβουλίες για την έξυπνη διαχείριση συνόρων, πρέπει να αναλυθούν προσεκτικά, ειδικά υπό το πρίσμα των αρχών της αναγκαιότητας και της αναλογικότητας». Τον Σεπτέμβριο του 2015, έδωσε συνέχεια με μία [προφορική ερώτηση προς την Επιτροπή και το Συμβούλιο](#) με την οποία κάλεσε τα όργανα αυτά να καθορίσουν τη στάση τους όσον αφορά την πρόσβαση των αρχών επιβολής του νόμου στο σύστημα και ζήτησε τις απόψεις τους όσον αφορά τη συνάφεια της απόφασης που εξέδωσε το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης τον Απρίλιο του 2014 σχετικά με την οδηγία για τη διατήρηση των δεδομένων (βλέπε [4.2.8](#)). Στο ψήφισμά του σχετικά με την ετήσια έκθεση για τη λειτουργία του χώρου Σένγκεν^[22], το Κοινοβούλιο κάλεσε τα κράτη μέλη, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που δεν διαθέτουν εξωτερικά χερσαία σύνορα, να εξασφαλίσουν υψηλό επίπεδο ελέγχου στα εξωτερικά τους σύνορα, διαθέτοντας επαρκείς πόρους μέσω προσωπικού, εξοπλισμού και εμπειρογνωμοσύνης, και θεσπίζοντας την απαραίτητη διοίκηση και έλεγχο για την ασφαλή, ομαλή και ομαλή διέλευση των συνόρων.

Το Κοινοβούλιο επέμεινε επίσης στην ανάγκη να λαμβάνονται δεόντως υπόψη, σε όλες τις δραστηριότητες που αναλαμβάνονται, τα σύνορα της ΕΕ και το κεκτημένο στον τομέα του ασύλου, καθώς και ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ. Έτσι, έχει επανειλημμένα ζητήσει αξιόπιστες και δίκαιες διαδικασίες και μια ολιστική προσέγγιση της μετανάστευσης σε επίπεδο ΕΕ. ^[23] Διαδραματίζει ενεργό ρόλο στην παρακολούθηση της εφαρμογής και της συμμόρφωσης με το κεκτημένο του Σένγκεν. Η ομάδα εργασίας για τον έλεγχο Σένγκεν της Επιτροπής Πολιτικών Ελευθεριών, Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων του Κοινοβουλίου συνεργάζεται με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Συμβούλιο στα σχετικά στάδια της διαδικασίας αξιολόγησης και παρακολούθησης, όπως η τελική έκθεση αξιολόγησης, οι συστάσεις που εγκρίθηκαν και το σχέδιο δράσης.

Όσον αφορά την πανδημία COVID-19, το Κοινοβούλιο, ενέκρινε [ψήφισμα τον Ιούνιο 2020](#) σχετικά με την κατάσταση στον χώρο Σένγκεν μετά την έξαρση της νόσου COVID-19, στο οποίο εξέφρασε τη λύπη του για το γεγονός ότι το Κοινοβούλιο δεν είχε ενημερωθεί. Υπενθύμισε ότι τυχόν προσωρινοί ταξιδιωτικοί περιορισμοί που εφαρμόζονται σε όλα τα μη αναγκαία ταξίδια από τρίτες χώρες προς τον χώρο Σένγκεν ή αποφάσεις άρνησης εισόδου στα εξωτερικά σύνορα πρέπει να είναι σύμφωνοι με τις διατάξεις του κώδικα συνόρων του Σένγκεν ^[24]. Μια μελέτη που ανατέθηκε από το Κοινοβούλιο κατέδειξε ότι οι περιορισμοί που εισήχθησαν για την αντιμετώπιση της πανδημίας ήταν πολλές και διαφορετικές, με αποτέλεσμα να έχουν προκαλέσει βαθιά νομική αβεβαιότητα στους πολίτες και αρνητικές επιπτώσεις όσον αφορά τα δικαιώματα

[22] [Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 30ής Μαΐου 2018](#) σχετικά με την ετήσια έκθεση για τη λειτουργία του χώρου Σένγκεν, ΕΕ C 76 της 9.3.2020, σ. 106.

[23] [Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 12ης Απριλίου 2016](#) σχετικά με την κατάσταση στην περιοχή της Μεσογείου και την ανάγκη για μια ολιστική προσέγγιση της ΕΕ όσον αφορά τη μετανάστευση, ΕΕ C 58 της 15.2.2018, σ. 9.

[24] [Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 19ης Ιουνίου 2020](#) σχετικά με την κατάσταση στον χώρο Σένγκεν μετά την πανδημία COVID-19, ΕΕ C 362, 8.9.2021, σ. 77.

και τις ελευθερίες της ΕΕ [25]. Μια άλλη πρόσφατη μελέτη επισημαίνει την εκτεταμένη χρήση βιομετρικών τεχνολογιών τεχνητής νοημοσύνης από τα κράτη μέλη για τους σκοπούς της ευρείας επιτήρησης των μεταναστών [26].

Σε [ψήφισμα της 1ης Μαρτίου 2022](#), το Κοινοβούλιο εξέφρασε την ικανοποίησή του για την ενεργοποίηση της οδηγίας για την προσωρινή προστασία για πρώτη φορά από την έναρξη ισχύος της το 2001.[27] Στις 9 Μαρτίου 2022, οι ευρωβουλευτές [κάλεσαν](#) την ΕΕ να θεσπίσει ένα κατάλληλο σύστημα μετανάστευσης που θα μοιράζεται την ευθύνη για τους πρόσφυγες. Στις 4 Απριλίου 2023, η Επιτροπή Πολιτικών Ελευθεριών, Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων (LIBE) του Κοινοβουλίου ενέκρινε [έκθεση](#) σχετικά με την πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την αντιμετώπιση καταστάσεων κρίσης στον τομέα της μετανάστευσης και του ασύλου, και στις 14 Απριλίου 2023 ενέκρινε [έκθεση](#) σχετικά με την πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση ελέγχου διαλογής υπηκόων τρίτων χωρών στα εξωτερικά σύνορα, καθώς και [έκθεση](#) σχετικά με την πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη διαχείριση του ασύλου και της μετανάστευσης.

Αυτό το θεματολογικό δελτίο έχει προετοιμαστεί από το Θεματικό Τμήμα Δικαιωμάτων των Πολιτών και Συνταγματικών Υποθέσεων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

Επισκεφτείτε την [ιστοσελίδα](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με τη Σένγκεν.

Mariusz Maciejewski

11/2023

[25]Carrera S., Chun Luk, N., *In the Name of COVID-19: an Assessment of the Schengen Internal Border Controls and Travel Restrictions in the EU*, Γενική Διεύθυνση Εσωτερικών Πολιτικών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, Θεματικό Τμήμα Δικαιωμάτων των Πολιτών και Συνταγματικών Υποθέσεων, Σεπτέμβριος 2020.

[26]Wendehorst, C., Duller, Y., *Biometric Recognition and Behavioural Detection*, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Γενική Διεύθυνση Εσωτερικών Πολιτικών, Θεματικό Τμήμα Δικαιωμάτων των Πολιτών και Συνταγματικών Υποθέσεων, Αύγουστος 2021.

[27]Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, της 1ης Μαρτίου 2022 σχετικά με την επίθεση της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας, ΕΕ C 125 της 18.3.2022, σ. 2.

4.2.5. Η δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις

Η διασυνοριακή ελεύθερη κυκλοφορία αγαθών, υπηρεσιών, κεφαλαίων και προσώπων αυξάνεται σταθερά. Στις αστικές υποθέσεις που έχουν διασυνοριακές επιπτώσεις, η Ευρωπαϊκή Ένωση αναπτύσσει δικαστική συνεργασία για προσέγγιση των διάφορων νομικών συστημάτων. Βασικοί στόχοι της Ένωσης είναι η ασφάλεια δικαίου και η ευχερής και αποτελεσματική πρόσβαση στη δικαιοσύνη, γεγονός που προϋποθέτει εντοπισμό του αρμόδιου δικαστηρίου, σαφή προσδιορισμό του εφαρμοστέου δικαίου, καθώς και ταχείες και αποτελεσματικές διαδικασίες αναγνώρισης και εκτέλεσης.

Νομική βάση

Άρθρο 81 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ). Πρωτόκολλα 21 και 22, που προσαρτώνται στις Συνθήκες.

Στόχοι

Σε έναν ευρωπαϊκό χώρο δικαιοσύνης, οι πολίτες δεν θα πρέπει να εμποδίζονται ή να αποθαρρύνονται στην άσκηση των δικαιωμάτων τους. Η ασυμβατότητα και η πολυπλοκότητα των νομικών ή διοικητικών συστημάτων στα κράτη μέλη δεν θα πρέπει να αποτελούν εμπόδιο. Η νομοθεσία στον ευαίσθητο αυτό τομέα καλύπτει το κλασικό αστικό δίκαιο, το οποίο περιλαμβάνει ευρύ φάσμα πεδίων τα οποία κυμαίνονται από το οικογενειακό δίκαιο, το οποίο περιλαμβάνει ευρύ φάσμα πεδίων τα οποία κυμαίνονται από το οικογενειακό δίκαιο, το δίκαιο των συμβάσεων ως το δίκαιο των πωλήσεων. Καλύπτει επίσης το δικονομικό αστικό δίκαιο, το οποίο ανήκε μέχρι πρόσφατα στην αποκλειστική αρμοδιότητα των κρατών μελών. Ο τομέας των κανόνων του ιδιωτικού δικαίου των συμβάσεων στην ΕΕ εμπίπτει στο αστικό δίκαιο της ΕΕ, αλλά συνδέεται στενά με την ελεύθερη κυκλοφορία αγαθών και υπηρεσιών και, ως εκ τούτου, διέπεται από τις διατάξεις των Συνθηκών για την ενιαία αγορά (2.1.7).

Το ιδιωτικό διεθνές δίκαιο (ΙΔΔ) αποσκοπεί στη ρύθμιση των διασυνοριακών πτυχών όλων των ζητημάτων που αφορούν τις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών, όπως το οικογενειακό δίκαιο, το δίκαιο περί ιδιοκτησίας και το δίκαιο των συμβάσεων. Τα μέτρα που αφορούν το οικογενειακό δίκαιο με διασυνοριακές επιπτώσεις πρέπει να εγκρίνονται ομόφωνα από το Συμβούλιο (άρθρο 81 παράγραφος 3 δεύτερο εδάφιο της ΣΛΕΕ). Τα κύρια εργαλεία για τη διευκόλυνση της πρόσβασης στη διασυνοριακή δικαιοσύνη είναι η αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης, βάσει αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ των κρατών μελών, και η άμεση δικαστική συνεργασία μεταξύ εθνικών δικαστηρίων.

Το ΙΔΔ επηρεάζει άμεσα την έννομη τάξη της Ένωσης. Η ΕΕ είναι μέλος της [Συνδιάσκεψης της Χάγης για το ιδιωτικό διεθνές δίκαιο](#) (HCCH) από τις 3 Απριλίου 2007. Η Συνδιάσκεψη της Χάγης είναι μια διεθνής, διακυβερνητική οργάνωση η οποία αποσκοπεί στην προοδευτική ενοποίηση των κανόνων του ΙΔΔ. Ως εκ τούτου, αναπτύσσει και παρέχει υπηρεσίες σε πολυμερείς νομικές πράξεις, οι οποίες καθίστανται νομικά δεσμευτικές σε χώρες που είναι συμβαλλόμενα μέρη της. Η Διάσκεψη της Χάγης αποτελείται από 91 μέλη (90 κράτη και την Ευρωπαϊκή Ένωση) και θεσπίζει συμβάσεις που αφορούν ζητήματα αστικού δικαίου, όπως η επίδοση δικογράφων, η διεξαγωγή αποδείξεων στο εξωτερικό, η πρόσβαση στη δικαιοσύνη, η διεθνής απαγωγή παιδιών, η υιοθεσία μεταξύ χωρών, η σύγκρουση νόμων σχετικά

με τη μορφή των διατάξεων διαθήκης, οι υποχρεώσεις διατροφής, η αναγνώριση διαζυγίων και η κατάργηση της επικύρωσης για αλλοδαπά δημόσια έγγραφα (δηλαδή η σύμβαση Apostille).

Η δράση της ΕΕ όσον αφορά τη δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις αποσκοπεί κυρίως στην επίτευξη των εξής στόχων:

- να διασφαλιστεί για τους πολίτες υψηλό επίπεδο ασφάλειας δικαίου στις διασυνοριακές σχέσεις που διέπονται από το αστικό δίκαιο·
- να διασφαλιστεί για τους πολίτες εύκολη και αποτελεσματική πρόσβαση στην αστική δικαιοσύνη για τον διακανονισμό διασυνοριακών διαφορών·
- να απλοποιηθούν τα μέσα διασυνοριακής συνεργασίας μεταξύ των εθνικών πολιτικών δικαστηρίων·
- να υποστηριχθεί η κατάρτιση των δικαστών και του προσωπικού των δικαστηρίων.

Κάθε προς έκδοση νομοθετική πράξη πρέπει να διαβιβάζεται στα εθνικά κοινοβούλια (άρθρο 12 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ)). Παράλληλα, τα εθνικά κοινοβούλια έχουν το δικαίωμα να προβάλλουν ενστάσεις για τις αποφάσεις σχετικά με ορισμένες πτυχές του οικογενειακού δικαίου με διασυνοριακές επιπτώσεις. Οι αποφάσεις αυτές μπορούν να λαμβάνονται μόνο στο πλαίσιο της συνήθους νομοθετικής διαδικασίας, ελλείψει αντιθέσεως από εθνικό κοινοβούλιο (άρθρο 81 παράγραφος 3 τρίτο εδάφιο της ΣΛΕΕ).

Επιτεύγματα

A. Η εξέλιξη του πρωτογενούς δικαίου στον τομέα της δικαστικής συνεργασίας σε αστικές υποθέσεις

Κατά την έγκριση της ιδρυτικής Συνθήκης, η δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις δεν περιλαμβανόταν στους στόχους της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Εντούτοις, το άρθρο 220 της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας προέβλεπε ότι τα κράτη μέλη οφείλουν να απλοποιήσουν «τις διατυπώσεις που διέπουν την αμοιβαία αναγνώριση και εκτέλεση δικαστικών και διοικητικών αποφάσεων». Η δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις ενσωματώθηκε επισήμως στη σφαίρα δράσης της ΕΕ με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, στο διακυβερνητικό πλαίσιο «Δικαιοσύνη και εσωτερικές υποθέσεις» (1.1.3). Η Συνθήκη του Άμστερνταμ ενέταξε τη δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις στις κοινοτικές αρμοδιότητες, μεταφέροντάς την από τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση στη Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, χωρίς, ωστόσο, την υπαγωγή της στην κοινοτική μέθοδο. Η Συνθήκη της Νίκαιας (1.1.4) επέτρεψε την έγκριση μέτρων που εμπίπτουν στον τομέα της δικαστικής συνεργασίας σε αστικές υποθέσεις —εξαιρουμένου του οικογενειακού δικαίου— σύμφωνα με τη νομοθετική διαδικασία της συναπόφασης.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Τάμπερε (Οκτώβριος 1999) δρομολόγησε τη δημιουργία του ευρωπαϊκού χώρου δικαιοσύνης. Αφού διαπιστώθηκε η ανεπαρκής υλοποίηση του προγράμματος αυτού, δρομολογήθηκε ένα νέο σχέδιο δράσης για τα έτη 2005-2010 από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Χάγης (Νοέμβριος 2004). Το πρόγραμμα της Χάγης υπογράμμισε την ανάγκη να συνεχιστεί η εφαρμογή της αμοιβαίας αναγνώρισης και να επεκταθεί σε νέους τομείς, όπως την οικογενειακή περιουσία, τις κληρονομίες και τις διαθήκες. Ακολούθησε το πρόγραμμα της Στοκχόλμης, το οποίο αποτελεί τον χάρτη

πορείας για τις μελλοντικές εξελίξεις στον χώρο της ελευθερίας, της ασφάλειας και της δικαιοσύνης κατά την πενταετή περίοδο από το 2010 έως το 2014.

Η Συνθήκη της Λισαβόνας ([1.1.5](#)) έθεσε το σύνολο των μέτρων που αφορούν τη δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις υπό τη συνήθη νομοθετική διαδικασία. Ωστόσο, το οικογενειακό δίκαιο εξακολουθεί να υπόκειται σε ειδική νομοθετική διαδικασία: το Συμβούλιο αποφασίζει ομόφωνα μετά από διαβούλευση με το Κοινοβούλιο.

Πρέπει να σημειωθεί ότι για τη Δανία και την Ιρλανδία υπάρχουν ρήτρες αυτοεξαίρεσης από τον Τίτλο V του τρίτου μέρους της ΣΛΕΕ (Χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης), βάσει των πρωτοκόλλων αριθ. 21 και 22 που προσαρτώνται στις Συνθήκες. Η Ιρλανδία διαθέτει ευέλικτη ρήτρα εξαίρεσης από τη νομοθεσία που θεσπίζεται σε αυτόν τον τομέα, πράγμα που της επιτρέπει να επιλέγει, κατά περίπτωση, αν θα εξαιρεθεί ή όχι από νομοθεσία ή νομοθετικές πρωτοβουλίες (πρωτόκολλο αριθ. 21 που προσαρτάται στις Συνθήκες). Από την άλλη πλευρά, η Δανία έχει πιο άκαμπτη ρήτρα εξαίρεσης από τον χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, πράγμα που σημαίνει ότι δεν συμμετέχει καθόλου σε αυτή την πολιτική. Στις διαπραγματεύσεις για τη Συνθήκη της Λισαβόνας, η Δανία είχε την επιλογή να μετατρέψει τη ρήτρα αυτοεξαίρεσης σε ευέλικτη ρήτρα συμμετοχής, σύμφωνα με το μοντέλο των ρητρών εξαιρέσεων της Ιρλανδίας (πρωτόκολλο αριθ. 22). Στις 3 Δεκεμβρίου 2015 διεξήχθη δημοψήφισμα για την έγκριση της χρήσης αυτής της επιλογής ([4.2.1](#)). Η έγκριση απορρίφθηκε από το 53% των ψηφοφόρων.

B. Βασικές νομικές πράξεις που έχουν εγκριθεί

1. Προσδιορισμός του αρμόδιου δικαστηρίου· αναγνώριση και εκτέλεση των δικαστικών και εξώδικων αποφάσεων

Το κύριο μέσο σε αυτόν τον τομέα είναι ο [κανονισμός \(ΕΕ\) αριθ. 1215/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2012, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις \(κανονισμός Βρυξέλλες I\)](#). Η αναγνώριση και η εκτέλεση των αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις εξασφαλίστηκε αρχικά εντός των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων με τη Σύμβαση των Βρυξελλών του 1968, η οποία υπεγράφη από τα τότε έξι κράτη μέλη. Ο κανονισμός Βρυξέλλες I αποσκοπεί να εναρμονίσει τους κανόνες σύγκρουσης δικαιοδοσίας στην ΕΕ, καθώς και να απλουστεύσει και να επιταχύνει την αναγνώριση και την εκτέλεση των αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις. Αντικατέστησε τη Σύμβαση των Βρυξελλών του 1968 το 2002 και αναδιατυπώθηκε το 2012. Συμπληρώνεται από τον [κανονισμό \(ΕΚ\) αριθ. 2201/2003 του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2003, για τη διεθνή δικαιοδοσία και την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας](#) («κανονισμός Βρυξέλλες II»).

Προκειμένου να επεκταθεί το καθεστώς αναγνώρισης στην Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών (ΕΖΕΣ), το 1988, τα τότε 12 κράτη μέλη των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων υπέγραψαν συνθήκη, τη σύμβαση του Λουγκάνο με τα τότε έξι μέλη της ΕΖΕΣ – Αυστρία, Φινλανδία, Ισλανδία, Νορβηγία, Σουηδία και Ελβετία – δεδομένου ότι τα κράτη μέλη της ΕΖΕΣ δεν είχαν το δικαίωμα να υπογράψουν τη σύμβαση των Βρυξελλών του 1968. Έχει πλέον αντικατασταθεί πλήρως από την έκδοση του 2007, τη [σύμβαση για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις](#) (σύμβαση του Λουγκάνο), η οποία συνήφθη μεταξύ της ΕΕ, της Δανίας αυτοτελώς και τριών από τα υπόλοιπα τέσσερα μέλη της ΕΖΕΣ

(Ελβετία, Νορβηγία και Ισλανδία). Το Λιχτενστάιν, το μόνο κράτος που προσχώρησε στην ΕΖΕΣ μετά το 1988, δεν έχει υπογράψει τη σύμβαση. Στις 2 Απριλίου 2020 το Ηνωμένο Βασίλειο ζήτησε να επανενταχθεί στη σύμβαση του Λουγκάνο μετά το Brexit, σύμφωνα με το άρθρο 127 της συμφωνίας αποχώρησης, δεδομένου ότι δεν ήταν πλέον συμβαλλόμενο μέρος της εν λόγω σύμβασης. Σύμφωνα με τα άρθρα 70 και 72 παράγραφος 3 της σύμβασης, απαιτείται ομόφωνη αποδοχή από τα συμβαλλόμενα κράτη – πράγμα που επετεύχθη. Ωστόσο, σύμφωνα με τη [«γνωμοδότηση Λουγκάνο» του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης \(γνωμοδότηση 1/03 του 2006\)](#), οποιαδήποτε τέτοια προσχώρηση υπάγεται πλήρως στην αποκλειστική αρμοδιότητα της ΕΕ, η οποία θα πρέπει επομένως να αποφασίσει σχετικά με το αίτημα του Ηνωμένου Βασιλείου για επαναπροσχώρηση. Στην αξιολόγησή της [\(COM\(2021\)0222\)](#), η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αρνήθηκε να επιτρέψει την προσχώρηση, με την αιτιολογία ότι η σύμβαση του Λουγκάνο προοριζόταν για κράτη με στενή ρυθμιστική ολοκλήρωση με την ΕΕ. Κατά την άποψη της Επιτροπής, η Σύμβαση της Χάγης θα πρέπει να χρησιμοποιείται για τις σχέσεις μεταξύ της ΕΕ και των λιγότερο ευθυγραμμισμένων χωρών εκτός ΕΕ. Κατά συνέπεια, η σύμβαση της Χάγης (δηλαδή η [«σύμβαση για τις δικαστικές αποφάσεις» της 2ας Ιουλίου 2019 για την αναγνώριση και την εκτέλεση αλλοδαπών δικαστικών αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις](#)) μπορεί να αποτελέσει καλύτερο πλαίσιο για τη μελλοντική συνεργασία μεταξύ της ΕΕ και του Ηνωμένου Βασιλείου στον τομέα της δικαστικής συνεργασίας σε αστικές υποθέσεις.

Η αύξηση της κινητικότητας συνεπάγεται την ανάπτυξη οικογενειακών δεσμών μεταξύ ατόμων διαφορετικών εθνικοτήτων. Τα ζευγάρια διαφορετικής εθνικότητας πρέπει να γνωρίζουν ποιο όνομα μπορούν να δώσουν στα παιδιά τους και τα διαζευγμένα άτομα πρέπει να μπορούν να κάνουν μια νέα αρχή σε άλλη χώρα χωρίς να χάσουν την επαφή με τα παιδιά τους. Όσον αφορά τα παιδιά που απάγονται από έναν από τους γονείς, η [Σύμβαση της Χάγης για τα αστικά θέματα της διεθνούς απαγωγής παιδιών](#), στην οποία (τον Νοέμβριο του 2022) έχουν προσχωρήσει 103 συμβαλλόμενα κράτη περιλαμβανομένων όλων των κρατών μελών της ΕΕ, βασίζεται σε έναν πολύ απλό στόχο: Την ταχεία επιστροφή του απαχθέντος παιδιού. Παράλληλα, ο [κανονισμός Βρυξέλλες ΙΙα](#) αναδιατυπώθηκε πρόσφατα. Ένας από τους κύριους στόχους της αναθεώρησής του υπήρξε η βελτίωση των νομικών κανόνων για την προστασία των παιδιών σε περιπτώσεις διασυνοριακών διαφορών γονικής μέριμνας, όπως αυτές που σχετίζονται με την επιμέλεια, το δικαίωμα επικοινωνίας και την απαγωγή παιδιών.

Προκειμένου να διευκολυνθεί η είσπραξη σε αλλοδαπό κράτος οφειλόμενης διατροφής, το Συμβούλιο ενέκρινε τον [κανονισμό \(ΕΚ\) αριθ. 4/2009](#) τον Δεκέμβριο του 2008. Ο εν λόγω κανονισμός συγκέντρωσε σε ένα μόνο μέσο ενιαίους κανόνες σχετικά με την αρμοδιότητα, το εφαρμοστέο δίκαιο, την αναγνώριση και την εκτέλεση, καθώς και τη συνεργασία μεταξύ εθνικών αρχών. Προκειμένου να βελτιωθούν η αποδοτικότητα και η αποτελεσματικότητα των διασυνοριακών διαδικασιών αφερεγγυότητας, ο [κανονισμός \(ΕΕ\) 2015/848 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Μαΐου 2015](#), περί των διαδικασιών αφερεγγυότητας θεσπίζει ενιαίους κανόνες σχετικά με τη δικαιοδοσία, την αναγνώριση και το εφαρμοστέο δίκαιο στον εν λόγω τομέα. Προκειμένου να καταργηθεί η κήρυξη της εκτελεστότητας για τις αποφάσεις που αφορούν μη αμφισβητούμενες αξιώσεις, το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο ενέκριναν τον [κανονισμό \(ΕΚ\) αριθ. 805/2004](#) για τη θέσπιση ευρωπαϊκού εκτελεστού τίτλου για μη αμφισβητούμενες αξιώσεις. Ο [κανονισμός \(ΕΕ\) αριθ. 650/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου](#) σχετικά με τη διεθνή δικαιοδοσία, το εφαρμοστέο δίκαιο, την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων, την αποδοχή και εκτέλεση δημόσιων

εγγράφων στον τομέα της κληρονομικής διαδοχής και τη θέσπιση ευρωπαϊκού κληρονομητηρίου, αποσκοπεί στην εξάλειψη των εμποδίων που αντιμετωπίζουν οι πολίτες κατά την άσκηση των δικαιωμάτων τους στο πλαίσιο διεθνών κληρονομικών διαδοχών.

Λόγω των διαφορετικών νομικών συνεπειών που απορρέουν από τα διαφορετικά χαρακτηριστικά του γάμου και των συμφώνων συμβίωσης, η Επιτροπή υπέβαλε δύο χωριστές προτάσεις κανονισμών το 2011 σχετικά με τα καθεστώτα ιδιοκτησίας για τα «διεθνή» ζευγάρια – μία για τα έγγαμα ζευγάρια και μία για τους συντρόφους συμφώνου συμβίωσης – σχετικά με τη δικαιοδοσία, το εφαρμοστέο δίκαιο, καθώς και την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων στον τομέα των περιουσιακών σχέσεων των συζύγων ή συντρόφων.

2. Εναρμόνιση των κανόνων σύγκρουσης νόμων

Σε επίπεδο ΕΕ έχουν θεσπιστεί ορισμένα μέσα για τη διευθέτηση των σημαντικότερων ζητημάτων που αφορούν το ιδιωτικό διεθνές δίκαιο (συγκεκριμένα ο κανονισμός Βρυξέλλες και ο κανονισμός Ρώμη). Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο ενέκριναν τον [κανονισμό \(ΕΚ\) αριθ. 593/2008 της 17ης Ιουνίου 2008 σχετικά με το εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβατικές ενοχές \(«κανονισμός Ρώμη I»\)](#). Η έγκριση του [κανονισμού \(ΕΚ\) αριθ. 864/2007 της 11ης Ιουλίου 2007 σχετικά με το εφαρμοστέο δίκαιο στις μη συμβατικές ενοχές \(«κανονισμός Ρώμη II»\)](#) επέτρεψε τη θέσπιση ενός ενιαίου συνόλου κανόνων σύγκρουσης νόμων σχετικά με τις εξωσυμβατικές ενοχές σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις. Στοχεύει, συνεπώς, στη βελτίωση της ασφάλειας δικαίου και της δυνατότητας πρόβλεψης της έκβασης των διαφορών. Οι κανόνες σύγκρουσης νόμων σχετικά με τις υποχρεώσεις διατροφής ορίζονται στον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 4/2009 του Συμβουλίου (βλ. ανωτέρω). Στον τομέα του εφαρμοστέου δικαίου περί διαζυγίων και δικαστικών χωρισμών, το Συμβούλιο ενέκρινε, τον Δεκέμβριο του 2010, τον [κανονισμό \(ΕΕ\) αριθ. 1259/2010](#), ο οποίος θεσπίζει ένα σαφές και ολοκληρωμένο νομικό πλαίσιο όσον αφορά το διαζύγιο και τον δικαστικό χωρισμό. Όσον αφορά τις διεθνείς κληρονομικές διαδοχές, ο κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 650/2012 καθορίζει, μεταξύ άλλων, το εφαρμοστέο δίκαιο.

3. Διευκόλυνση της πρόσβασης στη δικαιοσύνη

Προκειμένου να βελτιωθεί η πρόσβαση στη δικαιοσύνη όσον αφορά τις διασυνοριακές υποθέσεις, το Συμβούλιο ενέκρινε την [οδηγία 2003/8/ΕΚ](#), η οποία ορίζει στοιχειώδεις κοινούς κανόνες σχετικά με το ευεργέτημα πενίας στις διαφορές αυτές. Στόχος της οδηγίας είναι να εγγυηθεί «επαρκές» επίπεδο ευεργετήματος πενίας σε διασυνοριακές διαφορές σε οιοδήποτε άτομο δεν διαθέτει επαρκείς πόρους. Προκειμένου να καταστεί πιο εύκολη και αποτελεσματική η πρόσβαση των Ευρωπαίων πολιτών και των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων στη δικαιοσύνη, η Ευρωπαϊκή Ένωση θέσπισε κοινούς διαδικαστικούς κανόνες ώστε να απλουστευθεί και να επιταχυνθεί ο διακανονισμός των διασυνοριακών διαφορών που αφορούν μικρά ποσά, καθώς και η διασυνοριακή είσπραξη των μη αμφισβητούμενων χρηματικών αξιώσεων σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση. Πρόκειται για τον [κανονισμό \(ΕΚ\) αριθ. 861/2007](#) για τη θέσπιση ευρωπαϊκής διαδικασίας μικροδιαφορών και τον [κανονισμό \(ΕΚ\) αριθ. 1896/2006](#) για τη θέσπιση διαδικασίας ευρωπαϊκής διαταγής πληρωμής. Οι εν λόγω διαδικασίες είναι συμπληρωματικές και προαιρετικές σε σχέση με τις διαδικασίες που προβλέπονται από το εθνικό δίκαιο. Η [οδηγία 2008/52/ΕΚ](#) θεσπίζει κοινούς κανόνες σχετικά με ορισμένες πτυχές της διαμεσολάβησης σε αστικές και εμπορικές

υποθέσεις, προκειμένου να αυξηθεί η ασφάλεια δικαίου και να ενθαρρυνθεί, κατά συνέπεια, η προσφυγή σε αυτό το είδος ρύθμισης των διαφορών.

4. Μέσα διασυνωριακής συνεργασίας μεταξύ των εθνικών πολιτικών δικαστηρίων

Το άρθρο 81 παράγραφος 2 σημεία α) και γ) ΣΛΕΕ αναθέτει επίσης στο Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο τη λήψη μέτρων με στόχο την εξασφάλιση αμοιβαίας αναγνώρισης και εκτέλεσης αποφάσεων και τη συμβατότητα των εθνικών κανόνων όσον αφορά τη σύγκρουση κανόνων και δικαιοδοσίας. [Ο κανονισμός \(ΕΚ\) αριθ. 2020/1784 περί επιδόσεως και κοινοποιήσεως στα κράτη μέλη δικαστικών και εξωδίκων πράξεων σε αστικές ή εμπορικές υποθέσεις \(«επίδοση ή κοινοποίηση πράξεων»\) \(αναδιατύπωση\)](#) έχει ως στόχο την απλούστευση και την επιτάχυνση της διαβίβασης δικαστικών και εξωδίκων πράξεων μεταξύ των κρατών μελών με σκοπό την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας και της ταχύτητας των δικαστικών διαδικασιών. Με στόχο την απλούστευση και την επιτάχυνση της συνεργασίας μεταξύ των δικαστηρίων των κρατών μελών κατά τη διεξαγωγή αποδείξεων σε αστικές ή εμπορικές υποθέσεις, το Συμβούλιο ενέκρινε τον [κανονισμό \(ΕΚ\) 2020/1783 για τη συνεργασία μεταξύ των δικαστηρίων των κρατών μελών κατά τη διεξαγωγή αποδείξεων σε αστικές ή εμπορικές υποθέσεις](#). Προκειμένου να βελτιωθεί, να απλουστευθεί και να επιταχυνθεί η δικαστική συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών και να ενθαρρυνθεί η πρόσβαση στη δικαιοσύνη πολιτών οι οποίοι αντιμετωπίζουν διασυνωριακές διαφορές, δημιουργήθηκε ένα [ευρωπαϊκό δικαστικό δίκτυο για αστικές και εμπορικές υποθέσεις](#) με την [απόφαση 2001/470/ΕΚ του Συμβουλίου της 28ης Μαΐου 2001](#). Το δίκτυο αποτελείται από σημεία επαφής τα οποία έχουν ορίσει τα κράτη μέλη, οι προβλεπόμενες κεντρικές αρχές σε ορισμένα μέσα της Ένωσης, οι δικαστικοί σύνδεσμοι και κάθε αρχή η οποία έχει αρμοδιότητες στον τομέα της δικαστικής συνεργασίας μεταξύ κρατικών φορέων (δικαστήρια, κεντρικές αρχές). Η απόφαση 2001/470/ΕΚ τροποποιήθηκε με την απόφαση 568/2009/ΕΚ, της 18ης Ιουνίου 2009, με σκοπό τη διεύρυνση και την ενίσχυση του ρόλου του ευρωπαϊκού δικαστικού δικτύου (ΕΔΔ) σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις. Η απόφαση επέφερε σημαντική αλλαγή: οι επαγγελματικές ενώσεις που εκπροσωπούν τους ασκούντες νομικά επαγγέλματα, ιδίως τους δικηγόρους, τους νομικούς συμβούλους, τους συμβολαιογράφους και τους δικαστικούς επιμελητές, απέκτησαν το δικαίωμα να συμμετάσχουν στο δίκτυο.

Ένα άλλο εργαλείο απλούστευσης της δικαστικής συνεργασίας σε αστικές υποθέσεις αποτελεί η ανάπτυξη της χρήσης της τεχνολογίας πληροφοριών και επικοινωνιών στην απονομή δικαιοσύνης. Το εν λόγω σχέδιο δρομολογήθηκε τον Ιούνιο του 2007 και οδήγησε σε μία ευρωπαϊκή στρατηγική σε θέματα ηλεκτρονικής δικαιοσύνης. Τα εργαλεία της ηλεκτρονικής δικαιοσύνης περιλαμβάνουν: την [ευρωπαϊκή ηλεκτρονική πύλη για τη δικαιοσύνη \(e-Justice\)](#), με στόχο τη διευκόλυνση της πρόσβασης των πολιτών και των επιχειρήσεων στη δικαιοσύνη στην Ευρώπη· τη διασύνδεση των εθνικών ποινικών μητρώων σε ευρωπαϊκό επίπεδο· την καλύτερη χρήση της τηλεδιάσκεψης στις δικαστικές διαδικασίες· τα καινοτόμα εργαλεία μετάφρασης, όπως είναι η αυτόματη μετάφραση· τα δυναμικά ηλεκτρονικά έντυπα· και μια ευρωπαϊκή βάση δεδομένων για μεταφραστές και διερμηνείς δικαστηρίων. Ο [ετήσιος πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα δικαιοσύνης](#) της Επιτροπής αποτελεί ένα εργαλείο ενημέρωσης που αποσκοπεί στο να βοηθήσει την ΕΕ και τα κράτη μέλη στην επίτευξη αποτελεσματικότερης δικαιοσύνης, μέσω της παροχής αντικειμενικών, αξιόπιστων και συγκρίσιμων δεδομένων σχετικά με την ποιότητα, την ανεξαρτησία και την αποτελεσματικότητα των δικαστικών συστημάτων σε όλα τα κράτη μέλη. Τα δεδομένα

αυτά είναι απαραίτητα για την υποστήριξη των μεταρρυθμίσεων στα εθνικά δικαστικά συστήματα.

Ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

Με εξαίρεση το οικογενειακό δίκαιο, όπου το Συμβούλιο αποφασίζει ομόφωνα και το Κοινοβούλιο έχει μόνο συμβουλευτικό ρόλο, η συνήθης νομοθετική διαδικασία εφαρμόζεται στη δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις. Το Κοινοβούλιο έχει διαδραματίσει ενεργό ρόλο στον καθορισμό του περιεχομένου των προαναφερθέντων νομοθετικών μέσων. Έχει επισημάνει κατά το παρελθόν ότι είναι απαραίτητη μια πραγματική ευρωπαϊκή δικαστική κουλτούρα, ώστε οι πολίτες να απολαύουν όλων των πλεονεκτημάτων των δικαιωμάτων που τους αναγνωρίζουν οι Συνθήκες. Ένα από τα σημαντικότερα στοιχεία είναι, εν προκειμένω, η επαγγελματική κατάρτιση, ιδίως στον νομικό τομέα. Τον Ιούνιο του 2013, το Κοινοβούλιο ενέκρινε [ψήφισμα σχετικά με τη βελτίωση της πρόσβασης στη δικαιοσύνη: το ευεργέτημα της πενίας στις διασυνοριακές διαφορές σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις](#).

Στον τομέα της δικαιοδοσίας, του εφαρμοστέου δικαίου και της αναγνώρισης και εκτέλεσης αποφάσεων όσον αφορά τα ζητήματα περιουσιακών σχέσεων των «διεθνών» ζευγαριών, όπου περιλαμβάνονται οι περιουσιακές σχέσεις συζύγων, καθώς και συντρόφων στο πλαίσιο συμφώνου συμβίωσης, το Κοινοβούλιο έδωσε τη συγκατάθεσή του, το 2013, αλλά οι δύο πράξεις παρέμειναν σε εκκρεμότητα για χρόνια στο Συμβούλιο. Είκοσι τρία κράτη μέλη συμφώνησαν, ως εκ τούτου, να προχωρήσουν σε ενισχυμένη συνεργασία (άρθρο 20 ΣΕΕ) για την εξέλιξη των νομοσχεδίων. Στις αρχές του 2016, η Επιτροπή κατάρτισε νέες προτάσεις πράξεων, η ουσία των οποίων βασίστηκε στην κοινοβουλευτική ψήφο και τους συμβιβασμούς που είχαν επιτευχθεί προηγουμένως. Ο [κανονισμός \(ΕΕ\) 2016/1103 του Συμβουλίου για τη θέσπιση ενισχυμένης συνεργασίας στον τομέα της διεθνούς δικαιοδοσίας, του εφαρμοστέου δικαίου και της αναγνώρισης και εκτέλεσης αποφάσεων σε ζητήματα περιουσιακών σχέσεων των συζύγων](#) εγκρίθηκε τελικά στις 24 Ιουνίου 2016.

Όσον αφορά τις αστικές δικαστικές διαδικασίες στην Ευρωπαϊκή Ένωση, το Κοινοβούλιο κάλεσε την Επιτροπή, τον Ιούλιο του 2017, σύμφωνα με το άρθρο 225 της ΣΛΕΕ, να υποβάλει πρόταση νομοθετικής πράξης έως τις 30 Ιουνίου 2018, βάσει του άρθρου 81 παράγραφος 2 της ΣΛΕΕ, σχετικά με τη θέσπιση κοινών ελάχιστων προτύπων πολιτικής δικονομίας. Το κείμενο της προτεινόμενης οδηγίας της ΕΕ που προσαρτάται στο [ψήφισμα](#) του Κοινοβουλίου επιδιώκει την προσέγγιση των συστημάτων πολιτικής δικονομίας, ώστε να διασφαλίζεται ο πλήρης σεβασμός του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη, όπως αναγνωρίζεται στο άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ και στο άρθρο 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ([4.1.2](#)), με τον καθορισμό ελάχιστων προτύπων σχετικά με την έναρξη, τη διεξαγωγή και την ολοκλήρωση αστικών διαδικασιών ενώπιον των δικαστηρίων των κρατών μελών. Η θέση του Διαμεσολαβητή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για τις υποθέσεις διεθνούς απαγωγής παιδιών από γονείς δημιουργήθηκε το 1987 για να βοηθήσει τα παιδιά γάμων ή σχέσεων διαφορετικών εθνικοτήτων που είναι θύματα απαγωγής από γονείς. Η υπηρεσία, η οποία πάντοτε ανατίθεται σε εν ενεργεία βουλευτή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, μετονομάστηκε σε [«Συντονιστή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για τα δικαιώματα του παιδιού»](#), τον Απρίλιο του 2018 κατά τη θητεία της Elisabeth Morin-Chartier, προκειμένου να αντικατοπτρίζει την εξέλιξη της εντολής που δόθηκε στη θέση αυτή, με σκοπό να συμπεριλάβει τα δικαιώματα του παιδιού.

Η Ewa Koracz κατέχει τη θέση του Συντονιστή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για τα δικαιώματα του παιδιού, από τον Ιανουάριο του 2019. Προκάτοχοί της ήταν οι Anna Maria Corazza Bildt (2019), Elisabeth Morin-Chartier (2017-2019), Mairead McGuinness (2014-2017), Roberta Angelilli (2009-2014), Evelyne Gebhardt (2004-2009), Mary Banotti (1995-2004) και Marie-Claude Vayssade (1987-1994).

Στις 27 Ιουνίου 2023, η Επιτροπή Νομικών Θεμάτων του Κοινοβουλίου ενέκρινε την έκθεσή της σχετικά με την πρόταση οδηγίας σχετικά με την καταχρηστική προσφυγή στη δικαιοσύνη εις βάρος δημοσιογράφων και υπερασπιστών των δικαιωμάτων, η οποία ξεκίνησε μετά το [ψήφισμα του Κοινοβουλίου](#) της 11 Νοεμβρίου 2021 σχετικά με την ενίσχυση της δημοκρατίας και της ελευθερίας και πολυφωνίας των μέσων ενημέρωσης στην ΕΕ: την αθέμιτη χρήση δράσεων αστικού και ποινικού δικαίου για τη φίμωση δημοσιογράφων, ΜΚΟ και της κοινωνίας των πολιτών και μιας [μελέτης](#) του Θεματικού Τμήματος Δικαιωμάτων των Πολιτών και Συνταγματικών Υποθέσεων του Κοινοβουλίου με την οποία ζητείται η θέσπιση οδηγίας κατά των στρατηγικών αγωγών προς αποθάρρυνση της συμμετοχής του κοινού (SLAPP) και οι μεταρρυθμίσεις του κανονισμού Βρυξέλλες Ια και του κανονισμού Ρώμη ΙΙ. Οι διοργανικές διαπραγματεύσεις βρίσκονται σε εξέλιξη.

Στις 23 Νοεμβρίου 2023, το Κοινοβούλιο ενέκρινε τη θέση του σχετικά με την πρόταση κανονισμού για την ψηφιοποίηση της δικαστικής συνεργασίας και της πρόσβασης στη δικαιοσύνη σε διασυνοριακές αστικές, εμπορικές και ποινικές υποθέσεις, σύμφωνα με την αρχή «εξ ορισμού ψηφιακή», διασφαλίζοντας παράλληλα τις αναγκαίες διασφαλίσεις (αναγνωρίζοντας συγκεκριμένα την ανάγκη αποφυγής του κοινωνικού αποκλεισμού). Η πρόταση αποσκοπεί στη βελτίωση της πρόσβασης στη δικαιοσύνη και της αποδοτικότητας και ανθεκτικότητας των ροών επικοινωνίας που είναι εγγενείς στη συνεργασία μεταξύ των δικαστικών αρχών σε διασυνοριακές υποθέσεις της ΕΕ, καθώς η χρήση ψηφιακών τεχνολογιών έχει τη δυνατότητα να καταστήσει τα δικαστικά συστήματα πιο αποτελεσματικά, μειώνοντας τον διοικητικό φόρτο, συντομεύοντας τον χρόνο διεκπεραίωσης των υποθέσεων, καθιστώντας την επικοινωνία ασφαλέστερη και πιο αξιόπιστη, και εν μέρει αυτοματοποιώντας τον χειρισμό των υποθέσεων. Η έγκριση του κανονισμού αναμένεται έως το τέλος του 2023.

Το Κοινοβούλιο ανέθεσε την εκπόνηση [μελέτης](#) στην οποία αναλύονται οι επιπτώσεις του Brexit σε σχέση με τη δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις. Η μελέτη κατέδειξε ότι θα πρέπει να καταβληθούν προσπάθειες για τη σύναψη νέων συνθηκών μεταξύ της ΕΕ και του Ηνωμένου Βασιλείου στους τομείς όπου υπάρχει ρυθμιστικό κενό, ιδίως στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Περαιτέρω πρόσφατες έρευνες στον τομέα αυτό περιλαμβάνουν μελέτες από το Θεματικό Τμήμα Δικαιωμάτων των Πολιτών και Συνταγματικών Υποθέσεων του Κοινοβουλίου σχετικά με τις [διασυνοριακές αξιώσεις για λεηλασίες έργων τέχνης](#), το [ευρωπαϊκό δίκαιο των εμπορικών συμβάσεων](#) και [την εξαγορά συμβάσεων που επιβάλλονται από πλατφόρμες στον πολιτιστικό και τον δημιουργικό τομέα](#).

Αυτό το ενημερωτικό δελτίο εκπονήθηκε από το Θεματικό Τμήμα Δικαιωμάτων των Πολιτών και Συνταγματικών Υποθέσεων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

Udo Bux / Mariusz Maciejewski
11/2023

4.2.6. Δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις

Η δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις βασίζεται στην αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης των δικαστικών αποφάσεων και διαταγών και περιλαμβάνει μέτρα για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών σε διάφορους τομείς. Η Συνθήκη της Λισαβόνας παρέχει μια ισχυρότερη βάση για την ανάπτυξη ενός χώρου ποινικής δικαιοσύνης, ενώ παράλληλα προβλέπει νέες εξουσίες για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Νομική βάση

Άρθρα 82 έως 86 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ).

Στόχοι

Η σταδιακή κατάργηση των ελέγχων στα σύνορα εντός της ΕΕ έχει διευκολύνει σημαντικά την ελεύθερη κυκλοφορία των ευρωπαίων πολιτών αλλά και τη διαμεθοριακή δράση των εγκληματιών. Προκειμένου να αντιμετωπιστεί η πρόκληση του διασυνοριακού εγκλήματος, ο χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης (ΧΕΑΔ) περιλαμβάνει μέτρα για την προώθηση της δικαστικής συνεργασίας, μεταξύ των κρατών μελών, σε ποινικές υποθέσεις. Αφετηρία αποτελεί η τήρηση της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης. Έχουν εγκριθεί συγκεκριμένα μέτρα για την καταπολέμηση του διεθνικού εγκλήματος και της τρομοκρατίας, καθώς και για τη διασφάλιση της προστασίας των δικαιωμάτων των θυμάτων, των υπόπτων και των κρατουμένων σε ολόκληρη την Ένωση.

Επιτεύγματα

A. Κύριες νομοθετικές προτάσεις για τη δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις

1. Διαδικασίες έγκρισης

Σύμφωνα με τη ΣΛΕΕ, τα περισσότερα μέτρα για τη δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις εγκρίνονται σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία και υπόκεινται σε δικαστικό έλεγχο από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ωστόσο, ακόμη και αν παραμεριστούν τα ειδικά χαρακτηριστικά του Χώρου Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης, οι ρήτρες αυτοεξαίρεσης για την Ιρλανδία και τη Δανία, (βλ. πρωτόκολλα 21 και 22 προσαρτημένα στη ΣΛΕΕ) και ο προνομιακός ρόλος των εθνικών κοινοβουλίων (πρωτόκολλα 1 και 2), οι τομείς της αστυνομικής και της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις δεν έχουν ενταχθεί πλήρως στο ενωσιακό πλαίσιο και διατηρούν σε κάποιο βαθμό τα αρχικά τους χαρακτηριστικά, πριν από τη Συνθήκη της Λισαβόνας:

- πέρα από την Επιτροπή, αρμοδιότητα πρωτοβουλίας έχουν και τα κράτη μέλη, υπό την προϋπόθεση ότι εκπροσωπούν το ένα τέταρτο των μελών του Συμβουλίου (άρθρο 76 της ΣΛΕΕ)·
- ζητείται απλώς η γνώμη του Κοινοβουλίου σχετικά με ειδικά μέτρα για τη δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις, τα οποία εγκρίνονται, ακολούθως, ομόφωνα από το Συμβούλιο. Εάν δεν επιτευχθεί ομοφωνία στο Συμβούλιο, υπάρχει ακόμη

η δυνατότητα να συνεργαστούν εννέα ή περισσότερα κράτη μέλη στη βάση της ενισχυμένης συνεργασίας.

2. Κύριες νομοθετικές πράξεις που έχουν εγκριθεί βάσει της συνήθους νομοθετικής διαδικασίας

α Κοινά ελάχιστα πρότυπα για τις ποινικές διαδικασίες:

- [Οδηγία 2010/64/ΕΕ](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Οκτωβρίου 2010, σχετικά με το δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση κατά την ποινική διαδικασία·
- [Οδηγία 2012/13/ΕΕ](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Μαΐου 2012, σχετικά με το δικαίωμα ενημέρωσης στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών·
- [Οδηγία 2013/48/ΕΕ](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Οκτωβρίου 2013, σχετικά με το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας και διαδικασίας εκτέλεσης του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης, καθώς και σχετικά με το δικαίωμα ενημέρωσης τρίτου προσώπου σε περίπτωση στέρησης της ελευθερίας του και με το δικαίωμα επικοινωνίας με τρίτα πρόσωπα και προξενικές αρχές κατά τη διάρκεια της στέρησης της ελευθερίας·
- [Οδηγία \(ΕΕ\) 2016/343](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 9ης Μαρτίου 2016, για την ενίσχυση ορισμένων πτυχών του τεκμηρίου αθωότητας και του δικαιώματος παράστασης του κατηγορουμένου στη δίκη του στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας·
- [Οδηγία \(ΕΕ\) 2016/800](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Μαΐου 2016, σχετικά με τις δικονομικές εγγυήσεις για τα παιδιά που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών·
- [Οδηγία \(ΕΕ\) 2016/1919](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Οκτωβρίου 2016, σχετικά με τη δικαστική αρωγή για υπόπτους και κατηγορουμένους στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών και για καταζητούμενους σε διαδικασίες εκτέλεσης του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης.

β Την καταπολέμηση της τρομοκρατίας:

- [Οδηγία \(ΕΕ\) 2016/681](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Απριλίου 2016, σχετικά με τη χρήση των δεδομένων που περιέχονται στις καταστάσεις ονομάτων επιβατών (PNR) για την πρόληψη, ανίχνευση, διερεύνηση και δίωξη τρομοκρατικών και σοβαρών εγκλημάτων·
- [Οδηγία \(ΕΕ\) 2017/541](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Μαρτίου 2017, για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και την αντικατάσταση της απόφασης-πλασιού 2002/475/ΔΕΥ του Συμβουλίου και για την τροποποίηση της απόφασης 2005/671/ΔΕΥ του Συμβουλίου.
- [Κανονισμός \(ΕΕ\) 2021/784](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2021, σχετικά με την πρόληψη της διάδοσης τρομοκρατικού περιεχομένου στο διαδίκτυο.
- [Κανονισμός \(ΕΕ\) 2023/2131](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 4ης Οκτωβρίου 2023, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) 2018/1727 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και της απόφασης 2005/671/

ΔΕΥ του Συμβουλίου όσον αφορά την ψηφιακή ανταλλαγή πληροφοριών σε υποθέσεις τρομοκρατίας.

Υ Την καταπολέμηση της διαφθοράς, του ηλεκτρονικού εγκλήματος, της απάτης και της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες:

- [Οδηγία 2013/40/ΕΕ](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Αυγούστου 2013, για τις επιθέσεις κατά συστημάτων πληροφοριών και την αντικατάσταση της απόφασης-πλασιού 2005/222/ΔΕΥ του Συμβουλίου·
- [Οδηγία 2014/42/ΕΕ](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 3ης Απριλίου 2014, σχετικά με τη δέσμευση και τη δήμευση οργάνων και προϊόντων εγκλήματος στην Ευρωπαϊκή Ένωση·
- [Οδηγία 2014/57/ΕΕ](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Απριλίου 2014, περί ποινικών κυρώσεων για την κατάχρηση αγοράς (οδηγία για την κατάχρηση αγοράς)·
- [Οδηγία 2014/62/ΕΕ](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Μαΐου 2014, σχετικά με την προστασία του ευρώ και άλλων νομισμάτων από την παραχάραξη και την κιβδηλεία μέσω του ποινικού δικαίου, και για την αντικατάσταση της απόφασης-πλασιού 2000/383/ΔΕΥ του Συμβουλίου·
- [Οδηγία \(ΕΕ\) 2017/1371](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Ιουλίου 2017, σχετικά με την καταπολέμηση, μέσω του ποινικού δικαίου, της απάτης εις βάρος των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης·
- [Οδηγία \(ΕΕ\) 2018/843](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 30ής Μαΐου 2018, για την τροποποίηση της οδηγίας (ΕΕ) 2015/849 σχετικά με την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ή για τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας·
- [Οδηγία \(ΕΕ\) 2018/1673](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Οκτωβρίου 2018, σχετικά με την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες μέσω του ποινικού δικαίου·
- [Κανονισμός \(ΕΕ\) 2018/1805](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 14ης Νοεμβρίου 2018, σχετικά με την αμοιβαία αναγνώριση των αποφάσεων δέσμευσης και δήμευσης·
- [Οδηγία \(ΕΕ\) 2019/713](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Απριλίου 2019, για την καταπολέμηση της απάτης και της πλαστογραφίας μέσω πληρωμής πλην των μετρητών και την αντικατάσταση της απόφασης-πλασιού 2001/413/ΔΕΥ του Συμβουλίου.

δ Ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ κρατών μελών και των οργανισμών της ΕΕ:

- [Οδηγία 2014/41/ΕΕ](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 3ης Απριλίου 2014, περί της ευρωπαϊκής εντολής έρευνας σε ποινικές υποθέσεις·
- [Κανονισμός \(ΕΕ\) αριθ. 2018/1726](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Οκτωβρίου 2011, σχετικά με την ίδρυση Ευρωπαϊκού Οργανισμού για τη Λειτουργική Διαχείριση Συστημάτων ΤΠ Μεγάλης Κλίμακας στον Χώρο Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης, (eu-LISA)·

- [Κανονισμός \(ΕΕ\) 2018/1862](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 28ης Νοεμβρίου 2018, σχετικά με την εγκατάσταση, τη λειτουργία και τη χρήση του Συστήματος Πληροφοριών Σένγκεν (SIS) στον τομέα της αστυνομικής συνεργασίας και της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις·
 - [Κανονισμός \(ΕΕ\) 2019/816](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Απριλίου 2019, για τη θέσπιση κεντρικού συστήματος εντοπισμού των κρατών μελών που διαθέτουν πληροφορίες σχετικά με καταδικαστικές αποφάσεις εις βάρος υπηκόων τρίτων χωρών και ανιθαγενών (ECRIS-TCN) με σκοπό τη συμπλήρωση του Ευρωπαϊκού Συστήματος Πληροφοριών Ποινικού Μητρώου, και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) 2018/1726. Ο κανονισμός αυτός συνδέεται με την [οδηγία \(ΕΕ\) 2019/884](#) , της 17ης Απριλίου 2019, για την τροποποίηση της απόφασης-πλαisiού 2009/315/ΔΕΥ του Συμβουλίου όσον αφορά την ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με υπηκόους τρίτων χωρών και όσον αφορά το Ευρωπαϊκό Σύστημα Πληροφοριών Ποινικού Μητρώου (ECRIS)·
 - [Κανονισμός \(ΕΕ\) 2019/818](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Μαΐου 2019, για τη θέσπιση πλαισίου διαλειτουργικότητας μεταξύ των συστημάτων πληροφοριών της ΕΕ στον τομέα της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας, του ασύλου και της μετανάστευσης.
 - [Οδηγία \(ΕΕ\) 2023/977](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 10ης Μαΐου 2023 σχετικά με την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των αρχών επιβολής του νόμου των κρατών μελών και την κατάργηση της απόφασης-πλαisiού 2006/960/ΔΕΥ του Συμβουλίου
 - [Κανονισμός \(ΕΕ\) 2023/1543](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Ιουλίου 2023, σχετικά με τις ευρωπαϊκές εντολές υποβολής στοιχείων και τις ευρωπαϊκές εντολές διατήρησης στοιχείων για ηλεκτρονικά αποδεικτικά στοιχεία σε ποινικές διαδικασίες και για την εκτέλεση περιοριστικών της ελευθερίας ποινών κατόπιν ποινικών διαδικασιών.
 - [Οδηγία \(ΕΕ\) 2023/1544](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Ιουλίου 2023, σχετικά με τη θέσπιση εναρμονισμένων κανόνων για τον ορισμό ορισθεισών εγκαταστάσεων και νόμιμων εκπροσώπων με σκοπό τη συγκέντρωση ηλεκτρονικών αποδεικτικών στοιχείων στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών .
- ε** Προστασία των θυμάτων:
- [Οδηγία 2011/36/ΕΕ](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 2011, για την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και για την προστασία των θυμάτων της·
 - [Οδηγία 2011/93/ΕΕ](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2011, σχετικά με την καταπολέμηση της σεξουαλικής κακοποίησης και της σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών και της παιδικής πορνογραφίας·
 - [Οδηγία 2011/99/ΕΚ](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2011, περί της ευρωπαϊκής εντολής προστασίας·
 - [Οδηγία 2012/29/ΕΕ](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25 Οκτωβρίου 2012, για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας.

B. Οργανισμοί για τη δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις και άλλα σχετικά όργανα

1. Οργανισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη συνεργασία στον τομέα της ποινικής δικαιοσύνης (Eurojust)

Η [Eurojust](#) ενθαρρύνει και βελτιώνει τον συντονισμό των ερευνών και των διώξεων, καθώς και τη συνεργασία μεταξύ των αρχών των κρατών μελών. Ειδικότερα, διευκολύνει την εκτέλεση διεθνών αιτήσεων αμοιβαίας δικαστικής συνδρομής και την εκτέλεση αιτήσεων έκδοσης. Η Eurojust υποστηρίζει τις αρχές των κρατών μελών με κάθε τρόπο, προκειμένου να καταστούν αποτελεσματικότερες οι έρευνές τους και οι διώξεις του διασυνοριακού εγκλήματος.

Η Eurojust μπορεί να συνδράμει κράτος μέλος, κατόπιν αιτήματός του, σε έρευνες και διώξεις που αφορούν το επίμαχο κράτος μέλος και μια τρίτη χώρα, εφόσον η Eurojust και η τρίτη χώρα έχουν συνάψει συμφωνία συνεργασίας ή εάν έχει αποδειχθεί ουσιώδες συμφέρον.

Η Eurojust καλύπτει τα ίδια είδη εγκλημάτων και αδικημάτων για τα οποία έχει αρμοδιότητα ο Οργανισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Συνεργασία στον Τομέα της Επιβολής του Νόμου (Ευρωπόλ), όπως η τρομοκρατία, η παράνομη διακίνηση ναρκωτικών, η εμπορία ανθρώπων, η παραχάραξη, η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, το έγκλημα στον κυβερνοχώρο, τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας ή των δημοσίων αγαθών, συμπεριλαμβανομένης της απάτης και της διαφθοράς, τα ποινικά αδικήματα που θίγουν τα οικονομικά συμφέροντα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το περιβαλλοντικό έγκλημα και η συμμετοχή σε εγκληματική οργάνωση. Η Eurojust δύναται, κατόπιν αιτήσεως κράτους μέλους, να συνδράμει επίσης σε έρευνες και διώξεις άλλων ειδών αξιόποινων πράξεων.

Μετά τη στρατιωτική επίθεση της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας, η οποία ξεκίνησε τον Φεβρουάριο του 2022, μια [κοινή ομάδα έρευνας της ΕΕ με την υποστήριξη της Eurojust](#) (ΚΟΕ) δραστηριοποιείται στην Ουκρανία από τον Μάρτιο. Στις 14 Απριλίου 2023, τα επτά μέλη της ΚΟΕ συμφώνησαν να διερευνήσουν όχι μόνο τα εικαζόμενα εγκλήματα πολέμου, αλλά και τα εγκλήματα γενοκτονίας που διαπράχθηκαν στην Ουκρανία. Εξέφρασαν επίσης την ικανοποίησή τους για τη δέσμευση του Υπουργείου Δικαιοσύνης των ΗΠΑ να αποσπάσει εισαγγελέα στο Διεθνές Κέντρο για τη δίωξη του εγκλήματος της επίθεσης κατά της Ουκρανίας. Η Eurojust φιλοξενεί επίσης μια βασική βάση δεδομένων διεθνών εγκλημάτων (CICED) για την υποστήριξη του έργου της ΚΟΕ και άλλων ερευνών για διεθνή εγκλήματα.

Τον Απρίλιο του 2022, η Επιτροπή δημοσίευσε [πρόταση](#) για την επέκταση της εντολής της Eurojust. Το [Κοινοβούλιο](#) και το Συμβούλιο κατέληξαν σε συμφωνία λίγες εβδομάδες αργότερα σχετικά με την αναθεωρημένη εντολή, η οποία θα επιτρέπει πλέον στη Eurojust να διαφυλάσσει, να αναλύει, να αποθηκεύει και να ανταλλάσσει αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με εγκλήματα πολέμου, γενοκτονία και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας με τις αρμόδιες δικαστικές αρχές των κρατών μελών και με το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο. Ο νέος κανονισμός για τη Eurojust δημοσιεύθηκε στην Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ στις 31 Μαΐου 2022 και τέθηκε σε ισχύ την επόμενη ημέρα.

Το προηγούμενο νομικό πλαίσιο για τη Eurojust ([απόφαση 2009/426/JHA του Συμβουλίου](#), της 16ης Δεκεμβρίου 2008, για την ενίσχυση της Eurojust) τέθηκε σε ισχύ την 4η Ιουνίου 2009. Την 12η Δεκεμβρίου 2019 άρχισε να εφαρμόζεται ο [κανονισμός \(ΕΕ\) 2018/1727](#). Η τρέχουσα νομική βάση της Eurojust είναι ο [κανονισμός](#)

[\(EE\)2022/838](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 30ής Μαΐου 2022 για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) 2018/1727 όσον αφορά τη διατήρηση, την ανάλυση και αποθήκευση, στη Eurojust, αποδεικτικών στοιχείων σχετικά με γενοκτονίες, εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, εγκλήματα πολέμου και αξιόποινες πράξεις.

Κάθε έτος, η Eurojust δημοσιεύει ετήσιες εκθέσεις. Στις 24 Μαΐου 2023 η Eurojust δημοσίευσε την [ετήσια έκθεσή της για το 2022](#). Οι τρεις κορυφαίοι τύποι εγκλημάτων που χειρίστηκε η υπηρεσία το 2022 ήταν η υπεξαίρεση και η απάτη, η διακίνηση ναρκωτικών και η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες.

Η έδρα της βρίσκεται στην Χάγη, στις Κάτω Χώρες.

2. Η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία (EPPO)

Ο [κανονισμός \(ΕΕ\) 2017/1939](#), της 12ης Οκτωβρίου 2017, σχετικά με την εφαρμογή ενισχυμένης συνεργασίας για τη σύσταση της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας (EPPO) έχει τεθεί σε ισχύ από τις 20 Νοεμβρίου 2017. Στο [νομοθετικό του ψήφισμα της 5ης Οκτωβρίου 2017](#), το Κοινοβούλιο έδωσε την έγκρισή του στο σχέδιο κανονισμού του Συμβουλίου.

Η [Ευρωπαϊκή Εισαγγελία](#) αποτελεί ανεξάρτητη υπηρεσία υπεύθυνη για τη διερεύνηση, τη δίωξη και τη διαχείριση της δικαιοσύνης για εγκλήματα κατά του προϋπολογισμού της ΕΕ, όπως η απάτη, η διαφθορά ή η διασυνοριακή απάτη στον τομέα του ΦΠΑ, αξίας άνω των 10 εκατ. EUR. Ο κατάλογος των εγκλημάτων θα μπορούσε να επεκταθεί στο μέλλον ώστε να συμπεριλάβει, για παράδειγμα, την τρομοκρατία.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο έχουν διορίσει με κοινή συμφωνία ως τον πρώτο ευρωπαϊό γενικό εισαγγελέα, τη Laura Codruța Kővesi, για μια μη ανανεώσιμη θητεία επτά ετών.

Μέχρι τούδε, 22 κράτη μέλη έχουν προσχωρήσει στην Ευρωπαϊκή Εισαγγελία και τα λίγα κράτη μέλη που επί του παρόντος δεν συμμετέχουν μπορούν να συμμετάσχουν ανά πάσα στιγμή. Η κεντρική υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας εδρεύει στο Λουξεμβούργο, μαζί με τα γραφεία του Γενικού Εισαγγελέα, καθώς και ένα σώμα εισαγγελέων που αποτελείται από μέλη από όλα τα συμμετέχοντα κράτη μέλη. Είναι επικεφαλής στις ποινικές έρευνες που διεξάγονται από τους εντεταλμένους εισαγγελείς σε καθημερινή βάση.

Η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία άρχισε να λειτουργεί την 1η Ιουνίου 2021 και διεξάγει ήδη πολλές έρευνες. Συνεχίζονται επίσης οι εργασίες σε τομείς όπως η προσαρμογή των εθνικών συστημάτων απονομής δικαιοσύνης στον κανονισμό για την Ευρωπαϊκή Εισαγγελία, ο διορισμός των Ευρωπαϊκών Εντεταλμένων Εισαγγελέων και η πρόσληψη προσωπικού.

Στις 23 Μαρτίου 2023, η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία υπέβαλε την [ετήσια έκθεσή της για το 2022](#) στην [Επιτροπή Πολιτικών Ελευθεριών, Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Το 2022, η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία έλαβε και επεξεργάστηκε 3 318 καταγγελίες εγκλημάτων και κίνησε 865 έρευνες. Επιπλέον, οι δικαστές εξέδωσαν αποφάσεις δέσμευσης ύψους 359.1 εκατ. EUR σε σχέση με έρευνες της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας (σε σύγκριση με 147.3 εκατ. EUR το 2021), ποσό που αντιστοιχεί σε πάνω από επταπλάσιο του προϋπολογισμού του οργανισμού για το 2022.

Ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

Το Κοινοβούλιο έχει διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της ενωσιακής νομοθεσίας στον τομέα της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις και η καταπολέμηση του εγκλήματος και της διαφθοράς συνιστούν προτεραιότητα για το Κοινοβούλιο. Εργάζεται επί της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις επί ίσοις όροις με το Συμβούλιο. Η συνήθης νομοθετική διαδικασία εφαρμόζεται σε όλους σχεδόν τους τομείς του ποινικού δικαίου της ΕΕ, με ελάχιστες εξαιρέσεις — συμπεριλαμβανομένης, ιδιαιτέρως, της διαδικασίας έγκρισης για τη σύσταση της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας.

Η Eurojust αποτελεί το βασικό μέσο για την επίτευξη δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις μεταξύ των κρατών μελών. Στο πλαίσιο της μεταρρύθμισης της Eurojust, το Κοινοβούλιο τάχθηκε ενεργά υπέρ ενός διεξοδικότερου κοινοβουλευτικού ελέγχου και της βελτίωσης των κανόνων προστασίας των δεδομένων.

Την 1η Δεκεμβρίου 2020 το Κοινοβούλιο διοργάνωσε (μέσω εξ αποστάσεως συμμετοχής λόγω της νόσου COVID-19) την πρώτη διακοινοβουλευτική συνεδρίαση επιτροπών (ΔΣΕ) σχετικά με την αξιολόγηση των δραστηριοτήτων της Eurojust. Η ΔΣΕ είχε ως αντικείμενο την πρώτη αξιολόγηση των δραστηριοτήτων της Eurojust από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και τα εθνικά κοινοβούλια σύμφωνα με το άρθρο 85 της ΣΛΕΕ και τον [κανονισμό \(ΕΕ\) 2018/1727](#). Η [δεύτερη ΔΣΕ](#) για την αξιολόγηση των δραστηριοτήτων της Eurojust διοργανώθηκε την 1η Φεβρουαρίου 2022, ενώ η [τρίτη](#) στις 30 Νοεμβρίου 2022. Η [τέταρτη ΔΣΕ](#) πραγματοποιήθηκε στις Βρυξέλλες στις 7 Νοεμβρίου 2023 στις Βρυξέλλες.

Το Κοινοβούλιο, στις 20 Ιανουαρίου 2021, ενέκρινε [ψήφισμα](#) σχετικά με την εφαρμογή του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης και τις διαδικασίες παράδοσης μεταξύ των κρατών μελών (έκθεση εφαρμογής σχετικά με την απόφαση-πλαίσιο 2002/584/ΥΗΑ του Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 2002, που εγκρίθηκε πριν από τη Συνθήκη της Λισαβόνας). Στο εν λόγω ψήφισμα, το Κοινοβούλιο προέβη σε αξιολόγηση των αποτελεσμάτων της απλουστευμένης διασυνοριακής δικαστικής διαδικασίας παράδοσης, η οποία το 2004 αντικατέστησε τις χρονοβόρες διαδικασίες έκδοσης της ΕΕ, βάσει της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης των δικαστικών αποφάσεων.

Στις 6 Οκτωβρίου 2021, το Κοινοβούλιο ενέκρινε [ψήφισμα](#) σχετικά με την τεχνητή νοημοσύνη στο ποινικό δίκαιο και τη χρήση της από την αστυνομία και τις δικαστικές αρχές σε ποινικές υποθέσεις.

Το Κοινοβούλιο προετοιμάζει επί του παρόντος εκθέσεις (και ψηφίσματα) σχετικά με τα ακόλουθα ζητήματα: την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της εξ οικείων βίας· καταπολέμηση της διαφθοράς· την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, καθώς και την προστασία των θυμάτων· διαβίβαση της ποινικής δικογραφίας· δικαιώματα των θυμάτων· τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας· δήμευση και ανάκτηση περιουσιακών στοιχείων ρητορική μίσους στο διαδίκτυο και βία στον κυβερνοχώρο· και τον εντοπισμό και την αφαίρεση υλικού σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών.

Το Κοινοβούλιο θα παρακολουθήσει επίσης πρόσφατες και επικείμενες πρωτοβουλίες της Επιτροπής στους τομείς του οργανωμένου εγκλήματος, της διακίνησης ναρκωτικών, του εγκλήματος στον κυβερνοχώρο, της ψηφιοποίησης της δικαιοσύνης,

της συνεργασίας για την επιβολή του νόμου, της τρομοκρατίας και της βίαιης ριζοσπαστικοποίησης, του παρεμβατικού κατασκοπευτικού λογισμικού, της παραπληροφόρησης και του παράνομου περιεχομένου στο διαδίκτυο, της κατάρτισης των δικαστικών, των εξελίξεων στο κράτος δικαίου στον τομέα της δικαιοσύνης και της τεχνητής νοημοσύνης.

Τον Μάιο του 2022, υπό το πρίσμα της ρωσικής επίθεσης στην Ουκρανία, η [Επιτροπή πρότεινε](#) νέους ενισχυμένους κανόνες για την ανάκτηση και τη δήμευση περιουσιακών στοιχείων, οι οποίοι θα συμβάλουν στην εφαρμογή των περιοριστικών μέτρων της ΕΕ, η παραβίαση των οποίων θα προστεθεί στον κατάλογο των εγκλημάτων της ΕΕ. Το Κοινοβούλιο συμμετέχει στη διαδικασία έγκρισης των προτάσεων αυτών, οι οποίες υποβλήθηκαν στο πλαίσιο της ειδικής ομάδας [«Δέσμευση και κατάσχεση»](#).

Οι πολιτικές για τη δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις εξακολουθούν να αναπτύσσονται, με ιδιαίτερη έμφαση στην αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση των απειλών και της εγκληματικότητας σε πανευρωπαϊκό επίπεδο. Το Κοινοβούλιο έχει εγκρίνει ειδικά μέτρα για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, του διεθνικού εγκλήματος, της διαφθοράς, της απάτης και της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, καθώς και για την προστασία των δικαιωμάτων των θυμάτων, των υπόπτων και των κρατουμένων σε ολόκληρη την Ένωση. Εγκρίθηκαν επίσης διάφορα μέτρα που αποσκοπούν στη βελτίωση της ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των κρατών μελών.

Alessandro Davoli
10/2023

4.2.7. Αστυνομική συνεργασία

Ο οργανισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Συνεργασία στον Τομέα της Επιβολής του Νόμου (Ευρωπόλ) αποτελεί τον βασικό άξονα της ευρύτερης ενωσιακής υποδομής για την εσωτερική ασφάλεια. Η συνεργασία και οι πολιτικές στον τομέα της επιβολής του νόμου εξακολουθούν να αναπτύσσονται, με ιδιαίτερη έμφαση στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας, του εγκλήματος στον κυβερνοχώρο και άλλων σοβαρών και οργανωμένων μορφών εγκλήματος. Βασικός στόχος είναι να καταστεί η Ευρώπη μια ασφαλέστερη περιοχή προς όφελος όλων των πολιτών της ΕΕ, όπου ταυτόχρονα θα γίνονται σεβαστά τα θεμελιώδη δικαιώματα και οι κανόνες για την προστασία των δεδομένων, όπως έχει ζητήσει επανειλημμένα το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Νομική βάση

Άρθρα 33, (τελωνιακή συνεργασία), 87, 88 και 89 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ).

Στόχοι

Η αποτελεσματική αστυνομική συνεργασία είναι νευραλγικής σημασίας, προκειμένου η Ένωση να μετατραπεί σε χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, που θα βασίζεται στον σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Η διασυνοριακή συνεργασία στον τομέα της επιβολής του νόμου, στην οποία εμπλέκονται οι αστυνομικές, τελωνιακές και άλλες αρχές επιβολής του νόμου, αποβλέπει στην πρόληψη, τον εντοπισμό και τη διερεύνηση ποινικών αδικημάτων σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση. Στην πράξη, αυτή η συνεργασία αφορά κατά βάση τις σοβαρές μορφές εγκληματικότητας (όπως το οργανωμένο έγκλημα, η διακίνηση ναρκωτικών, η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, η παραχάραξη νομίσματος, η εμπορία ανθρώπων, εγκλήματα στον κυβερνοχώρο) και την τρομοκρατία. Η Ευρωπόλ είναι ο οργανισμός της ΕΕ για την επιβολή του νόμου.

Επιτεύγματα

A. Απαρχές

Η αστυνομική συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών άρχισε το 1976 μέσω της αποκαλούμενης «ομάδας Trevi», ενός διακυβερνητικού δικτύου εκπροσώπων των Υπουργείων Δικαιοσύνης και Εσωτερικών. Στη συνέχεια, η Συνθήκη του Μάαστριχτ καθόρισε τα ζητήματα κοινού ενδιαφέροντος που θεμελίωσαν την ανάγκη για αστυνομική συνεργασία (τρομοκρατία, ναρκωτικά και άλλες μορφές διεθνούς εγκληματικότητας). Έθεσε επίσης την αρχή, βάσει της οποίας δημιουργήθηκε μια «Ευρωπαϊκή Αστυνομική Υπηρεσία» (Ευρωπόλ), η οποία υλοποιήθηκε αρχικά ως Μονάδα Ναρκωτικών Ευρωπόλ. Η Σύμβαση Ευρωπόλ υπεγράφη στις 26 Ιουλίου 1995, επισήμως όμως η υπηρεσία άρχισε να ασκεί τα καθήκοντά της μόλις την 1η Ιουλίου 1999, βάσει των ενισχυμένων αρμοδιοτήτων της που κατοχυρώθηκαν με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ (που υπεγράφη στις 2 Οκτωβρίου 1997). Ωστόσο, είχε ήδη σημειωθεί πρόοδος στον τομέα της αστυνομικής συνεργασίας πριν από την ίδρυση της Ευρωπόλ. Η διασυνοριακή αστυνομική συνεργασία είχε ήδη ξεκινήσει με τη δημιουργία του

Χώρου Σένγκεν το 1985, στον οποίο αρχικά συμμετείχε περιορισμένος αριθμός κρατών μελών (βλέπε επίσης δελτίο [4.2.4](#)). Με την έναρξη ισχύος της Συνθήκης του Άμστερνταμ, το κεκτημένο του Σένγκεν, συμπεριλαμβανομένων των πτυχών που σχετίζονταν με την αστυνομική συνεργασία, ενσωματώθηκε στο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αν και περιλήφθηκε στον τρίτο πυλώνα που έχει ως αντικείμενο τη διακυβερνητική συνεργασία. Η ίδια διακυβερνητική προσέγγιση χρησιμοποιήθηκε για τα μέτρα αστυνομικής συνεργασίας που θεσπίστηκαν από έναν μικρό αριθμό κρατών μελών στο πλαίσιο της Συνθήκης του Prüm, η οποία περιείχε διατάξεις σχετικά με την ανταλλαγή DNA, δακτυλικών αποτυπωμάτων και λεπτομερών στοιχείων όσον αφορά την ταξινόμηση οχημάτων. Η Συνθήκη του Prüm ενσωματώθηκε πλήρως στην έννομη τάξη της Ένωσης με την [απόφαση του Συμβουλίου 2008/615/ΔΕΥ της 23ης Ιουνίου 2008](#).

B. Ισχύον θεσμικό πλαίσιο

Το θεσμικό πλαίσιο απλοποιήθηκε σημαντικά με τη Συνθήκη της Λισαβόνας (ΣΛΕΕ) και πλέον τα περισσότερα μέτρα αστυνομικής συνεργασίας εγκρίνονται βάσει της συνήθους νομοθετικής διαδικασίας (συναπόφαση) και υπόκεινται σε έλεγχο νομιμότητας από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ωστόσο, πέρα από το γεγονός ότι ο Χώρος Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης έχει ούτως ή άλλως ειδικά χαρακτηριστικά [ρήτρες εξαίρεσης για την Ιρλανδία και τη Δανία (πρωτόκολλα 21 και 22 προσαρτημένα στη ΣΛΕΕ) και προνομιακός ρόλος των εθνικών κοινοβουλίων (πρωτόκολλα 1 και 2)], οι τομείς της αστυνομικής και της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις δεν έχουν ενταχθεί πλήρως στο κοινοτικό πλαίσιο και διατηρούν σε κάποιο βαθμό τα αρχικά τους χαρακτηριστικά:

- εκτός από την Επιτροπή, αρμοδιότητα πρωτοβουλίας έχουν και τα κράτη μέλη, υπό την προϋπόθεση ότι εκπροσωπούν το ένα τέταρτο των μελών του Συμβουλίου (άρθρο 76 της ΣΛΕΕ)
- το Κοινοβούλιο απλά καλείται να εκφράσει τη γνώμη του για μέτρα επιχειρησιακής συνεργασίας, τα οποία εγκρίνονται ομόφωνα από το Συμβούλιο. Εάν δεν επιτευχθεί ομοφωνία στο Συμβούλιο, υπάρχει η δυνατότητα να συνεργαστούν εννέα ή περισσότερα κράτη μέλη στο πλαίσιο ενισχυμένης συνεργασίας. Στην περίπτωση αυτή, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αναστέλλει τη διαδικασία προκειμένου να επιτευχθεί συναίνεση («ρήτρα συγκράτησης») σύμφωνα με το άρθρο 87 παράγραφος 3 της ΣΛΕΕ).

Γ. Κύριες νομοθετικές πράξεις στον τομέα της αστυνομικής συνεργασίας που έχουν εγκριθεί δυνάμει της συνήθους νομοθετικής διαδικασίας

- [Οδηγία 2013/40/ΕΕ](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Αυγούστου 2013, για τις επιθέσεις κατά συστημάτων πληροφοριών και την αντικατάσταση της απόφασης-πλαισίου 2005/222/ΔΕΥ του Συμβουλίου (γνωστή ως οδηγία για το κυβερνοέγκλημα). Τα κράτη μέλη κλήθηκαν να ενσωματώσουν την οδηγία στην εθνική τους νομοθεσία το αργότερο έως τις 4 Σεπτεμβρίου 2015.
- [Κανονισμός \(ΕΕ\) 2015/2219](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Νοεμβρίου 2015, σχετικά με τον Οργανισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Κατάρτιση στον Τομέα της Επιβολής του Νόμου (ΕΑΑ) και για την αντικατάσταση και κατάργηση της απόφασης 2005/681/ΔΕΥ του Συμβουλίου, σε ισχύ από 1η Ιουλίου 2016.

- [Οδηγία \(ΕΕ\) 2016/681](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Απριλίου 2016, σχετικά με τη χρήση των δεδομένων που περιέχονται στις καταστάσεις ονομάτων επιβατών (PNR) για την πρόληψη, ανίχνευση, διερεύνηση και δίωξη τρομοκρατικών και σοβαρών εγκλημάτων. Τα κράτη μέλη κλήθηκαν να ενσωματώσουν την οδηγία στην εθνική τους νομοθεσία το αργότερο έως τις 25 Μαΐου 2018.
- [Οδηγία \(ΕΕ\) 2016/1148](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 6ης Ιουλίου 2016, σχετικά με μέτρα για υψηλό κοινό επίπεδο ασφάλειας συστημάτων δικτύου και πληροφοριών σε ολόκληρη την Ένωση. Τα κράτη μέλη κλήθηκαν να ενσωματώσουν την οδηγία στην εθνική τους νομοθεσία το αργότερο έως την 9η Μαΐου 2018.
- [Οδηγία \(ΕΕ\) 2017/541](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Μαρτίου 2017, για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και την αντικατάσταση της απόφασης-πλασιού 2002/475/ΔΕΥ του Συμβουλίου και για την τροποποίηση της απόφασης 2005/671/ΔΕΥ του Συμβουλίου. Τα κράτη μέλη κλήθηκαν να ενσωματώσουν την οδηγία στην εθνική τους νομοθεσία το αργότερο έως την 8η Σεπτεμβρίου 2018.
- [Οδηγία \(ΕΕ\) 2021/555](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 24ης Μαρτίου 2021, σχετικά με τον έλεγχο της απόκτησης και της κατοχής όπλων·
- [Κανονισμός \(ΕΕ\) 2018/1726](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 14ης Νοεμβρίου 2018, σχετικά με τον Οργανισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη λειτουργική διαχείριση συστημάτων ΤΠ μεγάλης κλίμακας στον χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης (eu-LISA), και την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1987/2006 και της απόφασης 2007/533/ΔΕΥ του Συμβουλίου και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1077/2011, σε ισχύ από 11ης Δεκεμβρίου 2018.
- [Κανονισμός \(ΕΕ\) 2018/1862](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 28ης Νοεμβρίου 2018, σχετικά με την εγκατάσταση, τη λειτουργία και τη χρήση του Συστήματος Πληροφοριών Σένγκεν (SIS) στον τομέα της αστυνομικής συνεργασίας και της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις, την τροποποίηση και κατάργηση της απόφασης 2007/533/ΔΕΥ του Συμβουλίου και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1986/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και της απόφασης 2010/261/ΕΕ της Επιτροπής, σε ισχύ από 28ης Δεκεμβρίου 2021 το αργότερο.
- [Κανονισμός \(ΕΕ\) 2019/818](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Μαΐου 2019, για τη θέσπιση πλαισίου διαλειτουργικότητας μεταξύ των συστημάτων πληροφοριών της ΕΕ στον τομέα της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας, του ασύλου και της μετανάστευσης και για την τροποποίηση των κανονισμών (ΕΕ) 2018/1726, (ΕΕ) 2018/1862 και (ΕΕ) 2019/816.
- [Οδηγία \(ΕΕ\) 2019/1153](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Ιουνίου 2019, για τη θέσπιση κανόνων με σκοπό τη διευκόλυνση της χρήσης χρηματοοικονομικών και άλλων πληροφοριών για την πρόληψη, την ανίχνευση, τη διερεύνηση ή τη δίωξη ορισμένων ποινικών αδικημάτων και την κατάργηση της απόφασης 2000/642/ΔΕΥ του Συμβουλίου. Τα κράτη μέλη κλήθηκαν να ενσωματώσουν την οδηγία στην εθνική τους νομοθεσία το αργότερο έως την 1η Αυγούστου 2021.

- [Κανονισμός \(ΕΕ\) 2021/784](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2021, σχετικά με την πρόληψη της διάδοσης τρομοκρατικού περιεχομένου στο διαδίκτυο, που θα τεθεί σε ισχύ στις 7 Ιουνίου 2022.
- [Κανονισμός \(ΕΕ\) 2022/991](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 8ης Ιουνίου 2022, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) 2016/794, όσον αφορά τη συνεργασία της Ευρωπαϊκής Ένωσης με ιδιωτικούς φορείς, την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από την Ευρωπαϊκή Ένωση προς υποστήριξη ποινικών ερευνών και τον ρόλο της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην έρευνα και την καινοτομία, που τίθεται σε ισχύ στις 28 Ιουνίου 2022.
- [Οδηγία \(ΕΕ\) 2022/2555](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 14ης Δεκεμβρίου 2022, σχετικά με μέτρα για υψηλό κοινό επίπεδο κυβερνοασφάλειας σε ολόκληρη την Ένωση, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 910/2014 και της οδηγίας (ΕΕ) 2018/1972 και για την κατάργηση της οδηγίας (ΕΕ) 2016/1148 (οδηγία NIS 2). Τα κράτη μέλη κλήθηκαν να ενσωματώσουν την οδηγία στην εθνική τους νομοθεσία το αργότερο έως την 18η Οκτωβρίου 2024.
- [Οδηγία \(ΕΕ\) 2022/2557](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 14ης Δεκεμβρίου 2022, για την ανθεκτικότητα των κρίσιμων οντοτήτων και την κατάργηση της οδηγίας 2008/114/ΕΚ του Συμβουλίου (οδηγία CER). Τα κράτη μέλη κλήθηκαν να ενσωματώσουν την οδηγία στην εθνική τους νομοθεσία το αργότερο έως την 18η Οκτωβρίου 2024.
- [Οδηγία \(ΕΕ\) 2023/977](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 10ης Μαΐου 2023 σχετικά με την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των αρχών επιβολής του νόμου των κρατών μελών και την κατάργηση της απόφασης-πλαίσου 2006/960/ΔΕΥ του Συμβουλίου. Τα κράτη μέλη κλήθηκαν να ενσωματώσουν την οδηγία στην εθνική τους νομοθεσία το αργότερο έως την 12η Δεκεμβρίου 2024.
- [Κανονισμός \(ΕΕ\) 2023/2131](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 4ης Οκτωβρίου 2023, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) 2018/1727 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και της απόφασης 2005/671/ΔΕΥ του Συμβουλίου όσον αφορά την ψηφιακή ανταλλαγή πληροφοριών σε υποθέσεις τρομοκρατίας που ισχύει από τις 31 Οκτωβρίου 2023.

Δ. Οι οργανισμοί και τα υπόλοιπα όργανα αστυνομικής συνεργασίας

1. Οργανισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Συνεργασία στον Τομέα της Επιβολής του Νόμου (Ευρωπαϊκή)

Η [Ευρωπαϊκή](#) είναι ένας οργανισμός με βασικό στόχο την ενίσχυση της ασφάλειας της Ευρώπης. Στηρίζει τα κράτη μέλη της ΕΕ στην καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος, της τρομοκρατίας, του κυβερνοεγκλήματος και άλλων σοβαρών μορφών οργανωμένου εγκλήματος. Επίσης συνεργάζεται με πολλά κράτη εταίρους εκτός ΕΕ και διεθνείς οργανισμούς. Η Ευρωπαϊκή λειτουργεί ως κέντρο υποστήριξης των επιχειρήσεων επιβολής του νόμου και ως κόμβος ανταλλαγής πληροφοριών σχετικά με εγκληματικές δραστηριότητες.

Τα εγκληματικά και τρομοκρατικά δίκτυα μεγάλης κλίμακας αποτελούν σοβαρή απειλή για την εσωτερική ασφάλεια της ΕΕ. Οι μεγαλύτερες απειλές για την ασφάλεια προέρχονται από την τρομοκρατία, το διεθνές λαθρεμπόριο ναρκωτικών και τη

νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, την οργανωμένη απάτη, την παραχάραξη νομίσματος και την εμπορία ανθρώπων.

Η Ευρωπώλ έχει συγκροτήσει τις εξής ειδικές μονάδες, μεταξύ άλλων, για την αντιμετώπιση των εν λόγω απειλών:

- το Ευρωπαϊκό Κέντρο για τα εγκλήματα στον κυβερνοχώρο (EC3) ενισχύει την επιβολή του νόμου όσον αφορά το κυβερνοέγκλημα στην ΕΕ και, ως εκ τούτου, συμβάλλει στην προστασία των πολιτών, των επιχειρήσεων και των κυβερνήσεων της Ευρώπης από το διαδικτυακό έγκλημα·
- το Ευρωπαϊκό Κέντρο κατά της Παράνομης Διακίνησης Μεταναστών (EMSC) στηρίζει τα κράτη μέλη της ΕΕ όσον αφορά τη στοχοθέτηση και την εξάρθρωση των πολύπλοκων και σύνθετων εγκληματικών δικτύων που εμπλέκονται στην παράνομη διακίνηση μεταναστών·
- το Ευρωπαϊκό Αντιτρομοκρατικό Κέντρο της Ευρωπώλ (ECTC) που αποτελεί επιχειρησιακό κέντρο και κόμβο εμπειρογνωμοσύνης και αντανακλά την αυξανόμενη ανάγκη της ΕΕ να ενισχύσει την αντίδρασή της στην τρομοκρατία·
- Το Ευρωπαϊκό Κέντρο Σοβαρού Οργανωμένου Εγκλήματος παρέχει επιχειρησιακή υποστήριξη σε έρευνες των κρατών μελών σε υποθέσεις προτεραιότητας που σχετίζονται με το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα·
- τον Συντονισμένο Συνασπισμό κατά του εγκλήματος στον τομέα της διανοητικής ιδιοκτησίας (IPC3) που παρέχει επιχειρησιακή και τεχνική υποστήριξη στις υπηρεσίες επιβολής του νόμου και σε άλλους εταίρους·
- το Ευρωπαϊκό Κέντρο Χρηματοοικονομικού και Οικονομικού Εγκλήματος (EFEC) που αποτελεί μια επιχειρησιακή πλατφόρμα για τη στήριξη των κρατών μελών σε εν εξελίξει υποθέσεις στους τομείς του χρηματοπιστωτικού και οικονομικού εγκλήματος·
- το FIU.net, ένα αποκεντρωμένο και εξελιγμένο δίκτυο υπολογιστών που υποστηρίζει τις μονάδες χρηματοοικονομικών πληροφοριών (ΜΧΠ) της ΕΕ στην καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας·
- τη μονάδα της ΕΕ για την αναφορά διαδικτυακού περιεχομένου (EU IRU) που εντοπίζει και ερευνά κακόβουλο περιεχόμενο στο διαδίκτυο και στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

Η Ευρωπώλ συστάθηκε βάσει του ομώνυμου κανονισμού. Η έδρα της βρίσκεται στην Χάγη, στις Κάτω Χώρες. Η Ευρωπώλ εκπονεί διάφορες εκθέσεις, όπως η έκθεση για την κατάσταση και τις τάσεις της τρομοκρατίας στην ΕΕ ([TE-SAT](#)), η αξιολόγηση απειλής όσον αφορά το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα ([SOCTA](#)), την αξιολόγηση απειλών όσον αφορά το οργανωμένο έγκλημα στο διαδίκτυο ([IOCTA](#)) και μια [ετήσια επισκόπηση](#). Η Ευρωπώλ δημοσίευσε την πιο πρόσφατη [SOCTA](#) τον Απρίλιο του 2021, την πιο πρόσφατη [TE-SAT](#) τον Ιούνιο του 2023 και την πιο πρόσφατη [IOCTA](#) τον Ιούλιο του 2023.

Προκειμένου να επιτευχθεί μεγαλύτερη λογοδοσία του οργανισμού, συστάθηκε μια μεικτή ομάδα κοινοβουλευτικού ελέγχου (ΜΟΚΕ) για την Ευρωπώλ βάσει του ομώνυμου κανονισμού. Το άρθρο 88 της ΣΛΕΕ προβλέπει τον έλεγχο των δραστηριοτήτων της Ευρωπώλ από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο από κοινού με τα εθνικά κοινοβούλια. Σύμφωνα με το άρθρο 51 του κανονισμού Ευρωπώλ, «η ΜΟΚΕ παρακολουθεί σε

πολιτική βάση τις δραστηριότητες της Ευρωπόλ κατά την εκπλήρωση της αποστολής της, μεταξύ άλλων και όσον αφορά τις επιπτώσεις τους στα θεμελιώδη δικαιώματα και τις ελευθερίες των φυσικών προσώπων». Η [13η συνεδρίαση της ΜΟΚΕ](#) διοργανώθηκε στις 20 και 21 Σεπτεμβρίου 2023 στις Βρυξέλλες.

Τον Μάιο του 2022 το [Κοινοβούλιο](#) και το [Συμβούλιο](#) ενέκριναν νέο κανονισμό για την τροποποίηση της εντολής της Ευρωπόλ. Ο [τροποποιημένος κανονισμός Ευρωπόλ](#) άρχισε να ισχύει στις 28 Ιουνίου 2022. Ο νέος κανονισμός Ευρωπόλ καλύπτει βελτιώσεις όσον αφορά την έρευνα και την καινοτομία, την επεξεργασία μεγάλων συνόλων δεδομένων, τη συνεργασία με ιδιωτικούς φορείς και τρίτες χώρες, τη συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Εισαγγελία και τον τρόπο με τον οποίο μπορούν να εισάγονται νέες καταχωρίσεις στο Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν βάσει πληροφοριών από τρίτες χώρες, δεδομένου ότι η Ευρωπόλ μπορεί πλέον να προτείνει στα κράτη μέλη να εισάγουν καταχωρίσεις. Η εκτελεστική διευθύντρια της Ευρωπόλ μπορεί επίσης να προτείνει την έναρξη εθνικής έρευνας για μη διασυνοριακά εγκλήματα που θίγουν κοινό συμφέρον το οποίο καλύπτεται από πολιτική της ΕΕ.

2. Οργανισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την κατάρτιση στον τομέα της επιβολής του νόμου (CEPOL)

Ο [CEPOL](#) επικεντρώνεται στην ανάπτυξη, την εφαρμογή και τον συντονισμό της κατάρτισης των οργάνων επιβολής του νόμου. Συμβάλλει σε μια ασφαλέστερη Ευρώπη διευκολύνοντας τη συνεργασία και την ανταλλαγή γνώσεων μεταξύ των οργάνων επιβολής του νόμου από τα κράτη μέλη της ΕΕ και, σε κάποιον βαθμό, από τρίτες χώρες, επί θεμάτων που απορρέουν από τις προτεραιότητες της ΕΕ στον τομέα της ασφάλειας: συγκεκριμένα, από τον κύκλο πολιτικής της ΕΕ για το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα. Ο Οργανισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την κατάρτιση στον τομέα της επιβολής του νόμου συστάθηκε από τον ομώνυμο κανονισμό. Η έδρα του βρίσκεται στη Βουδαπέστη της Ουγγαρίας.

3. Μόνιμη Επιτροπή Επιχειρησιακής Συνεργασίας σε θέματα εσωτερικής ασφάλειας (COSI)

Σύμφωνα με το άρθρο 71 της ΣΛΕΕ, «συνιστάται μόνιμη επιτροπή εντός του Συμβουλίου προκειμένου να διασφαλισθούν εντός της Ένωσης η προώθηση και η ενίσχυση της επιχειρησιακής συνεργασίας σε θέματα εσωτερικής ασφάλειας. Η επιτροπή αυτή, με την επιφύλαξη του άρθρου 240, προάγει τον συντονισμό της δράσης των αρμόδιων αρχών των κρατών μελών. Οι αντιπρόσωποι των σχετικών λοιπών οργάνων και οργανισμών της Ένωσης μπορούν να συμμετέχουν στις εργασίες της. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο καθώς και τα κοινοβούλια των κρατών μελών ενημερώνονται για τις εργασίες». Η Μόνιμη Επιτροπή Επιχειρησιακής Συνεργασίας σε θέματα εσωτερικής ασφάλειας (COSI) συστάθηκε βάσει της [απόφασης του Συμβουλίου, της 25ης Φεβρουαρίου 2010](#) , για τη σύσταση της μόνιμης επιτροπής όσον αφορά την επιχειρησιακή συνεργασία για την εσωτερική ασφάλεια ((2010/131/ΕΕ).

4. Κέντρο Ανάλυσης Πληροφοριών της ΕΕ (INTCEN)

Το Κέντρο ανάλυσης πληροφοριών της ΕΕ (INTCEN) δεν αποτελεί, με τη στενή έννοια του όρου, φορέα αστυνομικής συνεργασίας, καθώς αποτελεί Διεύθυνση της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Εξωτερικής Δράσης (EYED) και ασχολείται αποκλειστικά με τη στρατηγική ανάλυση. Ωστόσο, συμβάλλει στην αστυνομική συνεργασία με την εκπόνηση αξιολογήσεων των απειλών, που βασίζονται στα στοιχεία που του παρέχουν οι υπηρεσίες πληροφοριών, ο στρατός, το διπλωματικό σώμα και οι αστυνομικές υπηρεσίες. Η συμβολή του INTCEN μπορεί να είναι χρήσιμη και από επιχειρησιακή

σκοπιά, όταν παρέχει, για παράδειγμα, πληροφορίες σε ολόκληρη την ΕΕ σχετικά με τους προορισμούς, τα κίνητρα και τις κινήσεις των τρομοκρατών.

Ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

Το Κοινοβούλιο έχει διαδραματίσει βασικό ρόλο στη διαμόρφωση της νομοθεσίας της ΕΕ στον τομέα της αστυνομικής συνεργασίας, καθιστώντας την ασφάλεια των Ευρωπαίων πολιτών πολιτική προτεραιότητα. Επιπλέον, στο πλαίσιο της συνήθους νομοθετικής διαδικασίας, εργάζεται για τη βελτίωση της αστυνομικής συνεργασίας επί ίσοις όροις με το Συμβούλιο.

Το κύριο όργανο της αστυνομικής συνεργασίας είναι η Ευρωπόλ, η οποία αποτελεί κεντρικό πυλώνα της ευρύτερης ενωσιακής υποδομής για την εσωτερική ασφάλεια. Στο πλαίσιο της μεταρρύθμισης της Ευρωπόλ, το Κοινοβούλιο τάχθηκε ενεργά υπέρ ενός διεξοδικότερου κοινοβουλευτικού ελέγχου και της βελτίωσης των κανόνων προστασίας των δεδομένων. Το [Κοινοβούλιο συμμετείχε](#) (δυνάμει της συνήθους νομοθετικής διαδικασίας) στην ενίσχυση των αρμοδιοτήτων της Ευρωπόλ μετά την [πρόταση της Επιτροπής](#) που εγκρίθηκε στις 9 Δεκεμβρίου 2020. Η νέα αρμοδιότητα επιτρέπει στην Ευρωπόλ να επεξεργάζεται μεγάλα σύνολα δεδομένων και να αναπτύσσει νέες τεχνολογίες που ανταποκρίνονται στις ανάγκες των αρχών επιβολής του νόμου. Ενισχύει επίσης το πλαίσιο της Ευρωπόλ για την προστασία των δεδομένων και την κοινοβουλευτική εποπτεία. Ο αναθεωρημένος κανονισμός της Ευρωπόλ εφαρμόστηκε τον Ιούνιο του 2022.

Κατά τη διάρκεια διαφόρων συζητήσεων για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και της ελευθερίας της έκφρασης, το Κοινοβούλιο καταδίκασε τις τρομοκρατικές επιθέσεις στην Ευρώπη και σε ολόκληρο τον κόσμο και ζήτησε ενότητα και ισχυρή αντίδραση. Το Κοινοβούλιο ζήτησε επίσης να καταβληθούν πρόσθετες προσπάθειες για την προώθηση των θεμελιωδών ελευθεριών ενώ αναφέρθηκαν επίσης στην ανάγκη να αντιμετωπιστούν επείγοντως οι διαδικτυακές εκφάνσεις της ριζοσπαστικοποίησης και της ρητορικής μίσους.

Στις 17 Δεκεμβρίου 2020, το Κοινοβούλιο ενέκρινε [ψήφισμα](#) σχετικά με τη στρατηγική της ΕΕ για την Ένωση Ασφάλειας για την περίοδο 2020--2025, έπειτα από πρόταση της [Επιτροπής](#) στις 24 Ιουλίου 2020. Η στρατηγική προτείνει τα εργαλεία και τα μέτρα που θα αναπτυχθούν την επόμενη πενταετία για τη διασφάλιση της ασφάλειας στο φυσικό και ψηφιακό περιβάλλον μας. Θα χρησιμοποιηθούν σε ένα ευρύ φάσμα ενεργειών που θα εκτείνεται από την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος έως την πρόληψη και τον εντοπισμό υβριδικών απειλών και την αύξηση της ανθεκτικότητας των υποδομών ζωτικής σημασίας, αλλά και την προώθηση της κυβερνοασφάλειας, της έρευνας και της καινοτομίας.

Στις 6 Οκτωβρίου 2021, το Κοινοβούλιο ενέκρινε [ψήφισμα](#) σχετικά με την τεχνητή νοημοσύνη στο ποινικό δίκαιο και τη χρήση της από την αστυνομία και τις δικαστικές αρχές σε ποινικές υποθέσεις. Οι βουλευτές του ΕΚ επεσήμαναν τον κίνδυνο αλγοριθμικής μεροληψίας στις εφαρμογές τεχνητής νοημοσύνης και τόνισαν την ανάγκη για ανθρώπινη εποπτεία προκειμένου να αποφευχθούν τυχόν διακρίσεις. Ζήτησαν επίσης την αναστολή της ανάπτυξης συστημάτων αναγνώρισης προσώπου για σκοπούς επιβολής του νόμου.

Το Κοινοβούλιο συμμετέχει στην αξιολόγηση και τον έλεγχο των ακολούθων στοιχείων και επανεξετάζει τις σχετικές νομοθετικές προτάσεις:

- την ανακοίνωση της Επιτροπής με τίτλο [«Θεματολόγιο της ΕΕ για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας: Αναμονή, πρόληψη, προστασία και αντιμετώπιση»](#), που εγκρίθηκε στις 9 Δεκεμβρίου 2020.
- Τη [«Νέα στρατηγική της ΕΕ για την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο»](#) της Επιτροπής, η οποία δημοσιεύτηκε στις 16 Δεκεμβρίου 2020 και πρότεινε νέους κανόνες για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας φυσικών και ψηφιακών οντοτήτων ζωτικής σημασίας·
- Τη [«Στρατηγική της Επιτροπής για την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος για την περίοδο 2021-2025»](#), που παρουσιάστηκε στις 14 Απριλίου 2021.
- Την ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με τον [χάρτη πορείας της ΕΕ για την καταπολέμηση της διακίνησης ναρκωτικών και του οργανωμένου εγκλήματος](#), που εκδόθηκε στις 18 Οκτωβρίου 2023.

Για να διασφαλιστεί ότι οι αρχές επιβολής του νόμου σε ολόκληρη την ΕΕ μπορούν να συνεργάζονται καλύτερα βάσει εκσυγχρονισμένων κοινών κανόνων, η Επιτροπή [πρότεινε](#) στις 8 Δεκεμβρίου 2021 την κατάρτιση ενός [κώδικα αστυνομικής συνεργασίας της ΕΕ](#) για την απλούστευση του υφιστάμενου συνονθυλεύματος διαφόρων εργαλείων της ΕΕ και πολυμερών συμφωνιών συνεργασίας. Τα προτεινόμενα μέτρα περιλαμβάνουν σύσταση για την επιχειρησιακή αστυνομική συνεργασία, νέους κανόνες για την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των αρχών επιβολής του νόμου σε όλα τα κράτη μέλη και αναθεωρημένους κανόνες σχετικά με τις αυτοματοποιημένες ανταλλαγές δεδομένων για την αστυνομική συνεργασία στο πλαίσιο του «Prüm». Το Κοινοβούλιο συμμετέχει στην έγκριση των προτεινόμενων μέτρων.

Το Κοινοβούλιο προετοιμάζει επί του παρόντος εκθέσεις και ψηφίσματα σχετικά με τα ακόλουθα θέματα: την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, καθώς και την προστασία των θυμάτων· την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της εξ οικείων βίας· Βία στον κυβερνοχώρο τη σεξουαλική κακοποίηση παιδιών στο διαδίκτυο· το κυβερνοέγκλημα και την κυβερνοασφάλεια· νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και χρηματοδότηση της τρομοκρατίας· τις ευρωπαϊκές εντολές υποβολής και διατήρησης ηλεκτρονικών αποδεικτικών στοιχείων σε ποινικές υποθέσεις· τη μεταρρύθμιση των κανόνων σχετικά με την προστασία της ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες και με το ψηφιακό απόρρητο· την αναθεώρηση του κώδικα συνόρων του Σένγκεν· την ψηφιοποίηση των διαδικασιών έκδοσης θεωρήσεων· διαπραγματεύσεις με την Ιντερπόλ· τη συνεργασία στον τομέα της επιβολής του νόμου· αυτοματοποιημένη ανταλλαγή δεδομένων για την αστυνομική συνεργασία (Prüm II)· τη συλλογή και διαβίβαση εκ των προτέρων πληροφοριών για τους επιβάτες· την πράξη για την τεχνητή νοημοσύνη, τρομοκρατία και βίαιη ριζοσπαστικοποίηση· παρεμβατικό κατασκοπευτικό λογισμικό· και την ανταλλαγή πληροφοριών και δεδομένων με τις Ηνωμένες Πολιτείες.

Η συνεργασία και οι πολιτικές στον τομέα της αστυνόμευσης και της εσωτερικής ασφάλειας εξελίσσονται συνεχώς, με έμφαση στην αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση των απειλών και της εγκληματικότητας σε πανευρωπαϊκό επίπεδο και, όσον αφορά συγκεκριμένα το Κοινοβούλιο, πρέπει να συνάδουν με τους κανόνες για τα θεμελιώδη δικαιώματα και την προστασία των δεδομένων. Ενώ έχει γίνει πλήρης αναθεώρηση των κανόνων που ισχύουν για τους οργανισμούς αστυνομικής συνεργασίας της ΕΕ, θα χρειαστούν συντονισμένες προσπάθειες για την περαιτέρω ενίσχυση των μέτρων αστυνομικής συνεργασίας, ιδίως όσον αφορά την ανταλλαγή δεδομένων και αποδεικτικών στοιχείων μεταξύ των αρχών επιβολής του νόμου των κρατών μελών και μεταξύ αυτών και των οργανισμών της ΕΕ. Το Κοινοβούλιο έχει καλέσει τα κράτη

μέλη να προβούν στις αναγκαίες τεχνικές βελτιώσεις στον τομέα της τυποποίησης όσον αφορά την ποιότητα των δεδομένων και να θεσπίσουν ένα νομικό πλαίσιο για μια μελλοντική προσέγγιση της «εξ ορισμού ανταλλαγής πληροφοριών». Στο πλαίσιο αυτό, η ΕΕ θα πρέπει να ασχοληθεί προσεκτικά με τις προκλήσεις που απορρέουν από τις νέες τεχνολογίες, την τεχνητή νοημοσύνη, την κρυπτογράφηση και τη διαλειτουργικότητα των συστημάτων πληροφοριών για τα σύνορα, την ασφάλεια και τη μετανάστευση.

Καθώς αυξάνεται ο αριθμός των καθηκόντων και των προσδοκιών, πρέπει να εξασφαλιστούν επαρκείς οικονομικοί και ανθρώπινοι πόροι για τους οργανισμούς της ΕΕ.

Το Κοινοβούλιο αποτελεί πλέον έναν πλήρως ανεπτυγμένο θεσμικό παράγοντα στον τομέα των πολιτικών εσωτερικής ασφάλειας και θα πρέπει να διαδραματίσει σημαντικότερο ρόλο στην αξιολόγηση και τη χάραξη των πολιτικών αστυνομικής συνεργασίας.

Alessandro Davoli
10/2023

4.2.8. Προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα

Η προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και ο σεβασμός της ιδιωτικής ζωής αποτελούν σημαντικά θεμελιώδη δικαιώματα. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ανέκαθεν επέμενε στην ανάγκη να επιτευχθεί μια ισορροπημένη προσέγγιση ανάμεσα στην ενίσχυση της ασφάλειας και τη διαφύλαξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένης της προστασίας των δεδομένων και της ιδιωτικής ζωής. Νέοι κανόνες της ΕΕ περί προστασίας των δεδομένων που θα ενισχύουν τα θεμελιώδη δικαιώματα των πολιτών και απλοποιημένοι κανόνες για τις επιχειρήσεις στην ψηφιακή εποχή έχουν τεθεί σε ισχύ από τον Μάιο του 2018. Από έρευνα που εκπονήθηκε για λογαριασμό του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου προκύπτει ότι η νομοθεσία της ΕΕ σχετικά με τη ρύθμιση των ροών δεδομένων συνεισφέρει 51,6 δισεκατομμύρια EUR ετησίως στο ΑΕγχΠ της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Έρευνα που εκπονήθηκε για λογαριασμό της εξεταστικής επιτροπής του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για τη διερεύνηση της χρήσης του Pegasus και ισοδύναμου κατασκοπευτικού λογισμικού παρακολούθησης (επιτροπή PEGA) επιβεβαιώνει τη σημασία της προστασίας των δεδομένων για την προάσπιση της δημοκρατίας και των ατομικών ελευθεριών στην ΕΕ.

Νομική βάση

Άρθρο 16 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ)

Άρθρα 7 και 8 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ.

Στόχοι

Η Ένωση οφείλει να εξασφαλίσει τη συνεπή εφαρμογή του θεμελιώδους δικαιώματος προστασίας των δεδομένων, το οποίο κατοχυρώνεται στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ. Υπό το πρίσμα της εκθετικής αύξησης του όγκου των διαβιβάσεων δεδομένων — με την ΕΕ, τις ΗΠΑ και τον Καναδά να αποτελούν το μεγαλύτερο μερίδιο αυτής της αύξησης — η θέση της ΕΕ όσον αφορά την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα πρέπει να ενισχυθεί στο πλαίσιο όλων των πολιτικών της ΕΕ.

Επιτεύγματα

A. Θεσμικό πλαίσιο

1. Συνθήκη της Λισαβόνας

Πριν τεθεί σε ισχύ η Συνθήκη της Λισαβόνας, η νομοθεσία για την προστασία των δεδομένων στον χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης (ΧΕΑΔ) διακρινόταν μεταξύ του πρώτου πυλώνα (προστασία δεδομένων για προσωπικούς και εμπορικούς σκοπούς με τη χρήση της κοινοτικής μεθόδου) και του τρίτου πυλώνα (προστασία των δεδομένων για σκοπούς επιβολής του νόμου σε διακυβερνητικό επίπεδο). Συνεπώς, οι διαδικασίες λήψης αποφάσεων στους δύο τομείς ακολουθούσαν διαφορετικούς κανόνες. Η δομή των πυλώνων έχει απαλειφθεί με τη Συνθήκη της Λισαβόνας, η οποία παρέχει πιο στέρεα βάση για την ανάπτυξη ενός σαφέστερου και αποδοτικότερου συστήματος προστασίας των δεδομένων, ενώ ταυτόχρονα καθορίζει νέες εξουσίες για

το Κοινοβούλιο, το οποίο καθίσταται συννομοθέτης. Το άρθρο 16 της ΣΛΕΕ προβλέπει ότι το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο θεσπίζουν κανόνες σχετικά με την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από τα θεσμικά όργανα και οργανισμούς της Ένωσης, καθώς και από τα κράτη μέλη κατά την άσκηση δραστηριοτήτων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης.

2. Στρατηγικές κατευθυντήριες γραμμές στον χώρο της ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης

Σε συνέχεια του προγράμματος του Τάμπερε και του προγράμματος της Χάγης (Οκτώβριος 1999 και Νοέμβριος 2004 αντίστοιχα), το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ενέκρινε τον Δεκέμβριο του 2009 το πολυετές πρόγραμμα σε σχέση με τον ΧΕΑΔ για την περίοδο 2010-2014, γνωστό ως πρόγραμμα της Στοκχόλμης. Στα συμπεράσματά του, τον Ιούνιο του 2014, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο προσδιόρισε τις στρατηγικές κατευθυντήριες γραμμές του νομοθετικού και επιχειρησιακού προγραμματισμού για τα προσεχή χρόνια εντός του ΧΕΑΔ, σύμφωνα με το άρθρο 68 της ΣΛΕΕ. Ένας από τους κύριους στόχους είναι η καλύτερη προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στην ΕΕ.

B. Κύριες νομοθετικές πράξεις για την προστασία των δεδομένων

1. Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ

Τα άρθρα 7 και 8 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ αναγνωρίζουν τον σεβασμό της ιδιωτικής ζωής και την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ως στενά συνδεδεμένα, αλλά ξεχωριστά, θεμελιώδη δικαιώματα.

2. Συμβούλιο της Ευρώπης

α Σύμβαση 108 του 1981

Η Σύμβαση 108 του Συμβουλίου της Ευρώπης της 28ης Ιανουαρίου 1981 περί προστασίας του ατόμου έναντι της αυτοματοποιημένης επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα είναι η πρώτη νομικά δεσμευτική διεθνής πράξη που θεσπίστηκε στον τομέα της προστασίας των δεδομένων. Σκοπός της είναι η διασφάλιση για κάθε φυσικό πρόσωπο του σεβασμού των δικαιωμάτων του και των θεμελιωδών ελευθεριών του, και ιδίως του δικαιώματός του στην ιδιωτική ζωή, έναντι της αυτοματοποιημένης επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Το πρωτόκολλο για την τροποποίηση της Σύμβασης αποσκοπεί στη διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής της, στην αύξηση του επιπέδου προστασίας των δεδομένων και στη βελτίωση της αποτελεσματικότητάς της.

β Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ)

Το άρθρο 8 της Σύμβασης της 4ης Νοεμβρίου 1950 για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών θεσπίζει το δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και της οικογενειακής ζωής όλων, της προσωπικής κατοικίας και της αλληλογραφίας.

3. Υφιστάμενες νομοθετικές πράξεις της ΕΕ περί προστασίας των δεδομένων

α Γενικός κανονισμός για την προστασία δεδομένων (ΓΚΠΔ)

Ο κανονισμός (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Απριλίου 2016, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και την κατάργηση της οδηγίας 95/46/ΕΚ (Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων), τέθηκε σε ισχύ τον Μάιο του 2018.

Οι κανόνες αποσκοπούν στην προστασία όλων των πολιτών της ΕΕ από τις παραβιάσεις της ιδιωτικής ζωής και των δεδομένων σε έναν κόσμο που βασίζεται όλο και περισσότερο σε δεδομένα, ενώ παράλληλα δημιουργούν ένα σαφέστερο και συνεκτικότερο πλαίσιο για τις επιχειρήσεις. Τα δικαιώματα για τους πολίτες περιλαμβάνουν τη σαφή και επιβεβαιωμένη συγκατάθεσή τους για την επεξεργασία των δεδομένων τους και το δικαίωμα να λαμβάνουν σχετικές σαφείς και κατανοητές πληροφορίες· το δικαίωμα στη λήθη: ένας/μία πολίτης μπορεί να ζητήσει να διαγραφούν τα δεδομένα του/της· το δικαίωμα διαβίβασης δεδομένων σε άλλον πάροχο υπηρεσιών (π.χ. κατά τη μετάβαση από ένα κοινωνικό δίκτυο σε άλλο)· και το δικαίωμα να γνωρίζει την ενδεχόμενη υποκλοπή των δεδομένων του. Οι νέοι κανόνες ισχύουν για όλες τις επιχειρήσεις που λειτουργούν στην ΕΕ, ακόμη και για όσες έχουν την έδρα τους εκτός της ΕΕ. Επιπλέον, θα είναι δυνατόν να επιβάλλονται διορθωτικά μέτρα, όπως προειδοποιήσεις, εντολές ή πρόστιμα στις επιχειρήσεις που παραβιάζουν τους κανόνες. Στις 24 Ιουνίου 2020, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπέβαλε [έκθεση σχετικά με την αξιολόγηση και την επανεξέταση του κανονισμού](#) ^[1].

β Οδηγία για την προστασία των δεδομένων στον τομέα της επιβολής του νόμου

Η οδηγία (ΕΕ) 2016/680 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Απριλίου 2016, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από αρμόδιες αρχές για τους σκοπούς της πρόληψης, διερεύνησης, ανίχνευσης ή δίωξης ποινικών αδικημάτων ή της εκτέλεσης ποινικών κυρώσεων και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και την κατάργηση της απόφασης-πλαίσιο 2008/977/ΔΕΥ του Συμβουλίου, τέθηκε σε ισχύ τον Μάιο του 2018. Η οδηγία προστατεύει το θεμελιώδες δικαίωμα των πολιτών για προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα όταν αυτά χρησιμοποιούνται από αρχές επιβολής του νόμου. Διασφαλίζει τη δέουσα προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα των θυμάτων, των μαρτύρων και των υπόπτων εγκλήματος και διευκολύνει τη διασυννοριακή συνεργασία στον αγώνα κατά του εγκλήματος και της τρομοκρατίας. Στις 25 Ιουλίου 2022, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε την καθυστερημένη [έκθεσή της σχετικά με την εφαρμογή και τη λειτουργία της οδηγίας για την επιβολή του νόμου](#). Ακολούθησε [μελέτη αξιολόγησης](#) που ανατέθηκε από την Επιτροπή Πολιτικών Ελευθεριών, Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων (LIBE) με κριτική αξιολόγηση της εφαρμογής της οδηγίας για την επιβολή του νόμου.^[2]

γ Οδηγία για την προστασία ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες

Η [οδηγία 2002/58/ΕΚ](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Ιουλίου 2002, σχετικά με την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την προστασία της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία για την προστασία ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες) τροποποιήθηκε από την [οδηγία 2009/136/ΕΚ](#), της 25ης Νοεμβρίου 2009. Εγείρει το ευαίσθητο ζήτημα της διατήρησης δεδομένων, το οποίο υποβλήθηκε επανειλημμένα στο ΔΕΕ και οδήγησε σε σειρά αποφάσεων, πιο πρόσφατα το [2020](#), στις οποίες αναφέρεται ότι το δίκαιο της ΕΕ απαγορεύει τη γενική και αδιάκριτη διατήρηση δεδομένων κίνησης και θέσης.

[1]Ανακοίνωση της Επιτροπής, της 24ης Ιουνίου 2020, με τίτλο «Η προστασία των δεδομένων ως πυλώνας της ενδυνάμωσης των πολιτών και της προσέγγισης της ΕΕ όσον αφορά την ψηφιακή μετάβαση — δύο έτη εφαρμογής του γενικού κανονισμού για την προστασία δεδομένων» (SWD(2020)0115).

[2]Vogiatzoglou, P. κ.ά., [Assessment of the implementation of the Law Enforcement Directive](#) (Αξιολόγηση της εφαρμογής της οδηγίας σχετικά με την επιβολή του νόμου), Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Γενική Διεύθυνση Εσωτερικών Πολιτικών της Ένωσης, Θεματικό Τμήμα Δικαιωμάτων των Πολιτών και Συνταγματικών Υποθέσεων, 7 Δεκεμβρίου 2022.

Η [πρόταση κανονισμού](#) του 2017 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τον σεβασμό της ιδιωτικής ζωής και την προστασία των προσωπικών δεδομένων στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες και την κατάργηση της οδηγίας 2002/58/EK (κανονισμός για την ιδιωτική ζωή και τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες) βρίσκεται υπό παρατεταμένη διαβούλευση. Οι εμπειρογνώμονες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου επεσήμαναν ότι το Κοινοβούλιο θα πρέπει να αντισταθεί στις προσπάθειες του Συμβουλίου να αποκλείσει την εφαρμογή των ευρωπαϊκών αρχών προστασίας δεδομένων.^[3]

δ Κανονισμός για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από θεσμικά όργανα και οργανισμούς της Ένωσης

Ο [κανονισμός \(ΕΕ\) 2018/1725](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Οκτωβρίου 2018, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από τα θεσμικά και λοιπά όργανα και τους οργανισμούς της Ένωσης και την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών, και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 45/2001 και της απόφασης αριθ. 1247/2002/EK ετέθη σε ισχύ στις 11 Δεκεμβρίου 2018.

ε Άρθρα σχετικά με την προστασία των δεδομένων σε ειδικές ανά τομέα νομοθετικές πράξεις

Εκτός από τις κύριες νομοθετικές πράξεις για την προστασία των δεδομένων που αναφέρονται ανωτέρω, ειδικές διατάξεις για την προστασία των δεδομένων καθορίζονται επίσης σε ειδικές ανά τομέα νομοθετικές πράξεις, όπως:

- το άρθρο 13 (σχετικά με την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα) της οδηγίας (ΕΕ) 2016/681 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Απριλίου 2016, σχετικά με τη χρήση των δεδομένων που περιέχονται στις καταστάσεις ονομάτων επιβατών (PNR) για την πρόληψη, ανίχνευση, διερεύνηση και δίωξη τρομοκρατικών και σοβαρών εγκλημάτων·
- Το άρθρο 6 (σχετικά με την επεξεργασία δεδομένων) της [οδηγίας 2004/82/EK του Συμβουλίου](#), της 29ης Απριλίου 2004, σχετικά με την υποχρέωση των μεταφορέων να κοινοποιούν τα δεδομένα των επιβατών (API)·
- στις 13 Δεκεμβρίου 2022, η Επιτροπή ενέκρινε [δύο νομοθετικές προτάσεις](#) σχετικά με τη συλλογή και τη διαβίβαση εκ των προτέρων πληροφοριών για τους επιβάτες που θα αντικαταστήσουν την οδηγία API ^[4]·
- το κεφάλαιο VI (σχετικά με τις εγγυήσεις προστασίας των δεδομένων) του κανονισμού (ΕΕ) 2016/794 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Μαΐου 2016, για τον Οργανισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Συνεργασία στον Τομέα της Επιβολής του Νόμου (Ευρωπόλ)·
- το κεφάλαιο VIII (σχετικά με την προστασία των δεδομένων) του κανονισμού (ΕΕ) 2017/1939 του Συμβουλίου, της 12ης Οκτωβρίου 2017, σχετικά με την

[3] Sartor, G. κ.ά., [The impact of Pegasus on fundamental rights and democratic processes](#) (Ο αντίκτυπος του λογισμικού Pegasus στα θεμελιώδη δικαιώματα και στις δημοκρατικές διαδικασίες), Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Γενική Διεύθυνση Εσωτερικών Πολιτικών της Ένωσης, Θεματικό Τμήμα Δικαιωμάτων των Πολιτών και Συνταγματικών Υποθέσεων, Ιανουάριος 2023, σ. 56-57.

[4] Vanoula, N. κ.ά., [Advance Passenger Information \(API\) – An analysis of the European Commission's proposals to reform the API legal framework](#) (Εκ των προτέρων πληροφορίες για τους επιβάτες (API) — Ανάλυση των προτάσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη μεταρρύθμιση του νομικού πλαισίου API), Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Γενική Διεύθυνση Εσωτερικών Πολιτικών της Ένωσης, Θεματικό Τμήμα Δικαιωμάτων των Πολιτών και Συνταγματικών Υποθέσεων, 8 Ιουνίου 2023.

εφαρμογή ενισχυμένης συνεργασίας για τη σύσταση της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας («EPPO»).

4. Κύριες διεθνείς ρυθμίσεις της ΕΕ σχετικά με τις διαβιβάσεις δεδομένων

α Διαβιβάσεις εμπορικών δεδομένων: αποφάσεις επάρκειας

Σύμφωνα με το άρθρο 45 του ΓΚΠΔ (γενικού κανονισμού για την προστασία δεδομένων), η Επιτροπή έχει την εξουσία να καθορίζει κατά πόσον μια χώρα εκτός της ΕΕ παρέχει επαρκές επίπεδο προστασίας δεδομένων, είτε βάσει της εγχώριας νομοθεσίας της είτε βάσει των διεθνών δεσμεύσεων που έχει αναλάβει.

Ενώ οι διαβιβάσεις δεδομένων μεταξύ της ΕΕ και της Βόρειας Αμερικής έχουν αυξηθεί εκθετικά, με τις ΗΠΑ να κυριαρχούν στην ιδιωτική διαδικτυακή διαφήμιση και παρακολούθηση^[5], το Κοινοβούλιο έχει εγκρίνει πολυάριθμα ψηφίσματα που εγείρουν ανησυχίες σχετικά με τις διατλαντικές ροές δεδομένων. Ειδικότερα, έκρινε ότι η απόφαση για την ασπίδα προστασίας ΕΕ-ΗΠΑ για την ιδιωτικότητα δεν παρέχει το επαρκές επίπεδο προστασίας που απαιτείται από το δίκαιο της ΕΕ, ενώ το ΔΕΕ έχει επανειλημμένα ακυρώσει αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής περί επάρκειας που αφορούν τις ΗΠΑ (βλ. τις αποφάσεις του 2015 σχετικά με τον ασφαλή λιμένα στην υπόθεση [Schrems](#) και του 2020 σχετικά με την ασπίδα προστασίας της ιδιωτικής ζωής ΕΕ-ΗΠΑ στην υπόθεση [Schrems II](#)).

Παρά την έλλειψη μεταρρύθμισης του καθεστώτος προστασίας δεδομένων στις ΗΠΑ, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατέληξε σε νέα συμφωνία με τις ΗΠΑ και υπέβαλε [πρόταση](#) για ένα ακόμη πλαίσιο προστασίας δεδομένων ΕΕ-ΗΠΑ. Επί πρότασης της επιτροπής LIBE, στις 11 Μαΐου 2023, το Κοινοβούλιο ενέκρινε [ψηφίσμα](#) σχετικά με την επάρκεια της προστασίας που παρέχεται από το πλαίσιο ΕΕ-ΗΠΑ για την προστασία των δεδομένων, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι το πλαίσιο προστασίας δεδομένων ΕΕ-ΗΠΑ δεν δημιουργεί ουσιαστική ισοδυναμία στο επίπεδο προστασίας και καλώντας την Επιτροπή να συνεχίσει τις διαπραγματεύσεις με τους ομολόγους της στις ΗΠΑ, αλλά χωρίς να εγκρίνει τη διαπίστωση επάρκειας έως ότου εφαρμοστούν πλήρως όλες οι συστάσεις που διατυπώνονται στο ψήφισμα του Κοινοβουλίου και στη γνωμοδότηση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Προστασίας Δεδομένων (ΕΣΠΔ).

Η Επιτροπή ενέκρινε το τρίτο [πλαίσιο προστασίας δεδομένων ΕΕ-ΗΠΑ](#) στις 10 Ιουλίου 2023.

β Συμφωνία-πλαίσιο ΕΕ-ΗΠΑ

Στο πλαίσιο της διαδικασίας έγκρισης, το Κοινοβούλιο συμμετείχε στην έγκριση της συμφωνίας μεταξύ των ΗΠΑ και της ΕΕ για την προστασία των πληροφοριών προσωπικού χαρακτήρα στο πλαίσιο της πρόληψης, διερεύνησης, εντοπισμού και δίωξης; ποινικών αδικημάτων, γνωστής και ως «συμφωνίας πλαίσιο». Ο στόχος της εν λόγω συμφωνίας είναι να εξασφαλιστεί υψηλό επίπεδο προστασίας των πληροφοριών προσωπικού χαρακτήρα που διαβιβάζονται στο πλαίσιο της διατλαντικής συνεργασίας για σκοπούς επιβολής του νόμου, ιδίως όσον αφορά την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος.

[5] Maciejewski, M., [Metaverse](#), Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Γενική Διεύθυνση Εσωτερικών Πολιτικών της Ένωσης, Θεματικό Τμήμα Δικαιωμάτων των Πολιτών και Συνταγματικών Υποθέσεων, 26 Ιουνίου 2023.

γ Συμφωνίες ΕΕ-ΗΠΑ, ΕΕ-Αυστραλίας και ΕΕ-Καναδά για τις καταστάσεις με τα ονόματα των επιβατών (PNR)

Η ΕΕ έχει υπογράψει διμερείς συμφωνίες για τις καταστάσεις με τα ονόματα των επιβατών (PNR) με τις Ηνωμένες Πολιτείες, την Αυστραλία και τον Καναδά. Τα δεδομένα PNR περιλαμβάνουν πληροφορίες που παρέχονται από τους επιβάτες κατά την κράτηση ή τον έλεγχο εισιτηρίων και δεδομένα που συλλέγουν οι αερομεταφορείς για ιδίους εμπορικούς σκοπούς. Τα δεδομένα PNR μπορούν να χρησιμοποιούνται από τις αρχές επιβολής του νόμου για την καταπολέμηση των σοβαρών εγκλημάτων και της τρομοκρατίας.

δ Πρόγραμμα ΕΕ-ΗΠΑ για την παρακολούθηση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας (TFTP)

Η ΕΕ έχει υπογράψει διμερή συμφωνία με τις ΗΠΑ σχετικά με την επεξεργασία και τη διαβίβαση δεδομένων χρηματοπιστωτικών μηνυμάτων από την ΕΕ στις ΗΠΑ για τους σκοπούς του προγράμματος παρακολούθησης της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας.

5. Αναφορά των πτυχών της προστασίας δεδομένων σε ειδικά ανά τομέα ψηφίσματα

Αρκετά ψηφίσματα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με διάφορους τομείς πολιτικής αναφέρουν επίσης την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, προκειμένου να διασφαλιστεί η συνοχή με τη γενική νομοθεσία της ΕΕ για την προστασία των δεδομένων και με την προστασία της ιδιωτικής ζωής στους συγκεκριμένους τομείς.

6. Εποπτικές αρχές προστασίας των δεδομένων στην ΕΕ

Ο [Ευρωπαϊός Επόπτης Προστασίας Δεδομένων \(ΕΕΠΔ\)](#) είναι μια ανεξάρτητη εποπτική αρχή που εξασφαλίζει ότι τα όργανα και οι οργανισμοί της ΕΕ τηρούν τις υποχρεώσεις τους ως προς την προστασία των δεδομένων. Τα κύρια καθήκοντα του ΕΕΠΔ είναι η εποπτεία, η γνωμοδότηση και η συνεργασία.

Το [Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Προστασίας Δεδομένων \(ΕΣΠΔ\)](#), πρώην ομάδα εργασίας του άρθρου 29, έχει την ιδιότητα φορέα της ΕΕ με νομική προσωπικότητα και διαθέτει ανεξάρτητη γραμματεία. Στο πλαίσιο του ΕΣΠΔ συνεργάζονται οι εθνικές αρχές προστασίας των δεδομένων της ΕΕ, το ΕΕΠΔ και η Επιτροπή. Το ΕΣΠΔ διαθέτει εκτεταμένες εξουσίες για την επίλυση διαφορών μεταξύ των εθνικών εποπτικών αρχών, και για την παροχή συμβουλών και καθοδήγησης σχετικά με τις βασικές έννοιες του ΓΚΠΔ και της οδηγίας για την προστασία των δεδομένων στον τομέα της επιβολής του νόμου.

Ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

Το Κοινοβούλιο έχει διαδραματίσει βασικό ρόλο στη διαμόρφωση της νομοθεσίας της ΕΕ στον τομέα της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, καθιστώντας την προστασία της ιδιωτικής ζωής μια πολιτική προτεραιότητα. Επιπλέον, στο πλαίσιο της συνήθους νομοθετικής διαδικασίας, εργάζεται επί ίσοις όροις με το Συμβούλιο για τη μεταρρύθμιση της προστασίας των δεδομένων. Το 2017 ολοκλήρωσε το έργο του όσον αφορά τον πολύπλοκο νέο κανονισμό για την προστασία της ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες, και αναμένει από το Συμβούλιο να ολοκληρώσει τις εργασίες του για να ξεκινήσουν οι διοργανικές διαπραγματεύσεις.

Σε πολυάριθμα ψηφίσματά του, το Κοινοβούλιο έχει εκφράσει αμφιβολίες ως προς την επάρκεια της προστασίας που παρέχεται στους πολίτες της ΕΕ βάσει του πλαισίου

ασφαλούς λιμένα ΕΕ-ΗΠΑ και, στη συνέχεια, της «Ασπίδας Προστασίας της Ιδιωτικής Ζωής ΕΕ-ΗΠΑ». Μετά την υπόθεση Schrems II που οδήγησε στην ακύρωση της [εκτελεστικής απόφασης \(ΕΕ\) 2016/1250 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής](#) σχετικά με την επάρκεια της προστασίας που παρέχεται από τη συμφωνία ΕΕ-ΗΠΑ για την «Ασπίδα Προστασίας της Ιδιωτικής Ζωής», λόγω ανησυχιών ότι οι εξουσίες παρακολούθησης της κυβέρνησης των ΗΠΑ δεν ήταν περιορισμένες, όπως απαιτείται από το δίκαιο της ΕΕ, και ότι οι πολίτες της ΕΕ δεν διέθεταν αποτελεσματικά μέσα έννομης προστασίας, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο εξέδωσε ψήφισμα στο οποίο εξέφρασε τη λύπη του για το γεγονός ότι η Επιτροπή έδωσε στις σχέσεις με τις ΗΠΑ μεγαλύτερη βαρύτητα απ' ό,τι στα συμφέροντα των πολιτών της ΕΕ. ^[6]

Μετά την κατάθεση της [πρότασης](#) της επιτροπής LIBE στις 11 Μαΐου 2023, το Κοινοβούλιο [ενέκρινε](#) ψήφισμα σχετικά με την επάρκεια της προστασίας που παρέχεται από το πλαίσιο ΕΕ-ΗΠΑ για την προστασία των δεδομένων, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι το πλαίσιο προστασίας δεδομένων ΕΕ-ΗΠΑ δεν δημιουργεί ουσιαστική ισοδυναμία στο επίπεδο προστασίας και καλώντας την Επιτροπή να συνεχίσει τις διαπραγματεύσεις με τους ομολόγους της στις ΗΠΑ, αλλά χωρίς να εγκρίνει τη διαπίστωση επάρκειας έως ότου εφαρμοστούν πλήρως όλες οι συστάσεις που διατυπώνονται στο ψήφισμα και στη γνωμοδότηση του ΕΣΠΔ. Η Επιτροπή ενέκρινε την απόφαση για το [πλαίσιο προστασίας δεδομένων ΕΕ-ΗΠΑ](#) στις 10 Ιουλίου 2023.

Το Κοινοβούλιο έχει συστήσει [εξεταστική επιτροπή για να διερευνήσει τη χρήση του Pegasus και ισοδύναμου κατασκοπευτικού λογισμικού παρακολούθησης](#) στα κράτη μέλη της ΕΕ (επιτροπή PEGA). Υπό την προεδρία του [βουλευτή κ. Jeroen Lenaers](#), η επιτροπή PEGA διερεύνησε διεξοδικά τις πρακτικές της χρήσης κατασκοπευτικού λογισμικού για την παρακολούθηση μελών της αντιπολίτευσης, δημοσιογράφων, δικηγόρων και ακτιβιστών της κοινωνίας των πολιτών, καθώς και τον τρόπο με τον οποίο οι πρακτικές αυτές επηρεάζουν τις δημοκρατικές διαδικασίες και τα ατομικά δικαιώματα στην ΕΕ. Κατά τη διάρκεια της έρευνάς της, η επιτροπή PEGA ζήτησε τη γνώμη [κορυφαίων ακαδημαϊκών](#), επαγγελματιών και αρχών στην ΕΕ και παγκοσμίως. Το Θεματικό Τμήμα του Κοινοβουλίου εκπόνησε εκθέσεις για τις αποστολές PEGA στην [Πολωνία](#), την [Ελλάδα](#) και την Κύπρο. Η επιτροπή PEGA ψήφισε στις 8 Μαΐου 2023 για την έγκριση της εξαιρετικά επικριτικής [τελικής έκθεσής της](#) με συστάσεις σχετικά με τη διερεύνηση εικαζόμενων παραβάσεων και κακοδιοίκησης κατά την εφαρμογή του δικαίου της ΕΕ σε σχέση με τη χρήση του Pegasus και ισοδύναμου κατασκοπευτικού λογισμικού παρακολούθησης, η οποία περιλαμβάνει, μεταξύ πολλών άλλων σημείων, σύσταση για τη δημιουργία ενός εργαστηρίου τεχνολογίας της ΕΕ για την έρευνα και την παρακολούθηση της χρήσης κατασκοπευτικού λογισμικού κατά πολιτών της ΕΕ. Η σύσταση του Κοινοβουλίου προς το Συμβούλιο και την Επιτροπή σε συνέχεια της έκθεσης PEGA εγκρίθηκε από την ολομέλεια στις 15 Ιουνίου 2023. Ωστόσο, η Επιτροπή δεν ανταποκρίθηκε εγκαίρως στη σύσταση και απέκλεισε το πιλοτικό έργο του EU Tech Lab που πρότειναν οι βουλευτές του ΕΚ.

Το Κοινοβούλιο έχει επίσης αναθέσει μια σειρά ερευνητικών μελετών προκειμένου να αποκτήσει επιστημονική βάση για τις νομοθετικές του δραστηριότητες στην πρώτη γραμμή των τεχνολογικών εξελίξεων και της προστασίας δεδομένων, συμπεριλαμβανομένων μιας μελέτης σχετικά με τον [αντίκτυπο του γενικού κανονισμού](#)

[6] Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 20ής Μαΐου 2021 σχετικά με την απόφαση του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 16ης Ιουλίου 2020, στην υπόθεση C-311/18, Data Protection Commissioner κατά Facebook Ireland Limited και Maximilian Schrems (απόφαση Schrems II), παρ. 28.

[για την προστασία δεδομένων \(ΓΚΠΔ\) στην τεχνητή νοημοσύνη](#), μιας μελέτης σχετικά με τη [βιομετρική αναγνώριση και την ανίχνευση συμπεριφοράς](#) και μιας μελέτης σχετικά με το [Metaverse](#).

Το παρόν ενημερωτικό δελτίο εκπονήθηκε από το Θεματικό Τμήμα Δικαιωμάτων των Πολιτών και Συνταγματικών Υποθέσεων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

Mariusz Maciejewski
11/2023

